

647.

MIKSI YHÄ VAIN AVIOON?

DISKURSSIANALYYTTINEN TUTKIMUS AVIOITUMISPUHEESTA

Heli Turtiainen

Sosiologian pro gradu -tutkielma

Joulukuu 1997

Jyväskylän yliopisto

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian

laitos

Miksi yhä vain avioon? Diskurssianalyttinen tutkimus avioitumispuheesta.

Turtiainen Heli Kristiina

Sosiologian pro gradu -tutkielma

Joulukuu 1997

Jyväskylän yliopisto, Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

88 sivua + liite

Tutkimuksessani tutkin, miksi ihmiset yleensä, mutta etenkin avoliitossa eläneet yhä vain avioituvat. Tutkin parisuhteen muodon valintaa tarkastelemalla, mitä avioitumisesta ja avoliitosta puhutaan, miten niistä puhutaan ja minkälaisia seurauksia näillä puhetaivoilla on. Avioliiton perinteisesti vahvan yhteiskunnallisen aseman horjuminen tekee siitä merkittävän tutkimuskohteen. Kuvaan parisuhteen muodon valintaa elämänpolitiikkana ja kulttuurin aiheuttaman vapauden ja riippuvuuden välisenä ristiriitana. Tutkimukseni aineistona on kahdeksan ensimmäistä kertaa avioituneen naisen haastattelupuhe. Tulkitsen puhetta diskurssianalyttisellä menetelmällä analysoimalla kulttuurissamme esiintyviä avioitumisen puhetapoja eli perustelutapoja ja perustelutapojen funktioita.

Tulkitsin aineistosta kymmenen avioitumisen perustelutapaa: familistisen, perinteisen, yhteisöllisen, emotionaalisen, rituaalisen, uskonnollisen, realistisen, rationaalisen, psykologisen ja individualistisen perustelun. Avioitumisen vahvoja perusteluja ovat familistinen, perinteinen, emotionaalinen ja individualistinen puhetapa. Perustelutavat eivät ole kuitenkaan muuttumattomia. Muutoksen mahdollistavat perustelujen sisäiset ja niiden väliset ristiriidat sekä perustelujen yhteenkietoutuminen. Lisäksi avoliitto tarjoaa vaihtoehdon avoliitolle. Avioitumisperusteluilla tuotetaan, ylläpidetään ja uusinnetaan erilaisia yhteiskunnalle ja yksilöille merkittäviä arvoja ja käytäntöjä. Avioitumisperinteen noudattaminen ei ole enää itsestäänselvyys, vaan se on henkilökohtaisen valinnan tulos.

Avainsanat: avioituminen, diskurssianalyysi, puhetapa, avioitumisperustelu, valinta, elämänpolitiikka, vapaus/riippuvuus

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	1
2 AVIOLIITTO OSANA VALINNAN POLITIIKKAA	2
3 DISKURSSIANALYYSI AVIOITUMISEN MERKITYSTEN TUTKIMISESSA	5
3.1 Avioitumispuheen vaihtelevuuden analysoiminen	6
3.2 Tutkimusaineisto ja sen hankinta	8
4 AVIOITUMISPERUSTELUJEN MONINAISUUS	10
4.1 Unelma vanhanajan perheestä	11
4.2 Perinteet kunniaan	15
4.3 Yhteisöllisyys	20
4.4 Tunteiden kulttuuri	23
4.5 Rituaaleista syntyy häähumu	26
4.6 Uskonnollinen elämäkatsomus	32
4.7 Realistinen ote avioitumiseen	34
4.8 Järjen osuus	36
4.9 Henkinen kypsyminen	39
4.10 Yksilön oikeudet puntarissa	41
4.11 Avioitumisen vahvat perustelutavat	44
5 AVIOITUMISPERUSTELUJEN RISTIRIITAISUUKSIA	48
5.1 Perustelujen sisäisiä ristiriitoja	48
5.2 Perustelujen välisiä ristiriitoja	54
5.3 Avioliitto vaihtoehtona avioliitolle	57
5.4 Muutoksen mahdollisuus	62

6 AVIOITUMISPERUSTELUJEN FUNKTIOITA	65
6.1 Perhe- ja avioliittoinstituution uusintaminen	66
6.2 Jatkuvuutta parisuhteisiin	69
6.3 Yhteisöllisyyden ylläpitäminen	71
6.4 Mielihyvää tunteista	73
6.5 Juhlallisia elämyksiä häistä	74
6.6 Moraalia, siunausta ja juhlatilat	75
6.7 Realistinen elämänsenne	77
6.8 Harkinta kannattaa	78
6.9 Henkisen kasvun merkitys parisuhteelle	78
6.10 Itsensä toteuttamisen hyväksyminen	79
7 POHDINTAA AVIOLIITON TULEVAISUUDESTA	80
KIRJALLISUUS	84
HAASTATTELUT	88
LIITE	89

1 JOHDANTO

Haluan naimisiin, enkä kuitenkaan halua naimisiin. Mietin, miksi avioitua vuosien avoliiton jälkeen. Miten perustelen haluni avioon? Avioituminen on kulttuurinen perinne, mutta ei kuitenkaan mikään pakko. Ja joka tapauksessa haluan mennä naimisiin omasta tahdostani, enkä vain kulttuurisen perinteen takia.

Avioliiton tekee merkittäväksi sen asema yhteiskunnallisena instituutiona. Kulttuurisena perinteenä avioliitto ei ole enää itsestäänselvyys, vaan se joutuu perustelemaan olemassaolonsa paikkaa yhteiskunnassamme. Erityisesti avioliiton on perusteltava olemassaoloaan suhteessa toiseen yleiseen parisuhdemuotoon, avoliittoon.

Kiinnostukseni aiheeseen kumpuaa siis itselleni läheisestä asiasta, mutta myös moni muu joutuu pohtimaan tai saa pohtia parisuhteen muotoja ja itselleen sopivaa tapaa elää ihmissuhteessaan. Parisuhteen muodot ylipäättään, mutta ennen kaikkea avo- ja avioliiton välinen rajankäynti, ovat kiehtova ilmiö; kiteytyyhän parisuhdemuotoihin ja niiden perusteluihin yhteiskuntamme tila ja kulttuuriset perustelumallit. Omatkin perusteluni avioliitolle ja sen haluttavuudelle ovat osa tätä yhteiskunnallista parisuhdeproblematiikkaa.

Avioliiton merkitys muotoutuu ja muuntuu sosiaalisesti, ja parhaiten sen eri vivahteet saa kiinni puheesta: miten me avioitumista jäsenämme, miten siitä puhumme, mitä se meille merkitsee. Puheen avulla annamme arkipäivän tapahtumille, kuten juuri avioitumiselle, merkityksiä. Erilaiset puhetavat luovat hyvinkin erilaisen kuvan avioitumisesta ja avioliitosta. Avioitumisen puhetavat ovat myös avioitumisen perustelutapoja. Eri perustelutavoilla halutaan ylläpitää ja uusintaa erilaisia yhteiskunnallisia arvoja ja käytäntöjä. Avioliitto kulttuurisena perinteenä ei ole staattinen tai yksinkertainen, vaan se muuntuu ajan kuluessa. Mitä avioitumisesta ja avioliitosta siis puhutaan?

Tarkastelen tutkimuksessani, minkälaisia avioitumisen puhe- eli perustelutapoja kulttuurissamme esitetään, mitä ne ovat sisällöltään ja miten ne ovat rakentuneet. Tutkin myös, mitä erilaisia funktioita puhe- eli perustelutavoilla on: mitä yhteiskunnalle (ja yksilölle) merkityksellisiä arvoja ja käytäntöjä puhetavoilla halutaan tuottaa, ylläpitää ja uusintaa.

2 AVIOLIITTO OSANA VALINNAN POLITIIKKAA

Avioliitto on osa sosiaalista todellisuuttamme, osa meidän jokapäiväistä elämäämme. Avioliitto on sosiaalinen konstruktio, mikä tarkoittaa sitä, että merkitykset avioliitosta ja avioitumisperusteista rakentuvat puheessa erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Sosiaalisessa kanssakäymisessä avioliitto saa kulloinkin hyväksyttävät piirteensä, kuten oletukset puolisoiden keskinäisestä rakkaudesta tai avioliiton elinikäisyydestä.

Avioliiton sosiaalisesta luonteesta ja siihen liitetystä monista merkityksistä saa paremman käsityksen vertailemalla viime vuosisadan vaihteen eri säätyjen avioliittoja toisiinsa. Häggman (1994) kuvaa säätyläisten ja porvariston avioliiton olleen sekä puolisoiden väliselle kiintymykselle että taloudelliselle kannattavuudelle perustuva suvut yhteen liittävä sopimus, jonka mukaisesti mies huolehti vaimon ja lasten eläntäisestä naisen huolehtiessa kotitaloudesta. Puoliso valittiin sopivien joukosta ja mies oli selvästi vaimoan vanhempi. Markkolan (1994) mukaan työläisten avioliitoissa puoliso olivat suunnilleen saman ikäisiä ja molemmat osallistuivat perheen elättämiseen. Puolisoksi valittiin rakas ja työteliäs henkilö. Nieminen (1993) puolestaan kuvaa maaseutujen avioliittojen perustuneen vieläkin enemmän puolisoiden hyvän työntekijän maineeseen kuin työläisliittojen. Maataloon tai torppaan tarvittiin aina reippaita työntekijöitä, rakkaudelle ei ollut niinkään tilaa. Rakkaus kasvoi avioliitossa, jos oli kasvaakseen. Avioitumisen välttämättömyydestä kertoo naimattomuuden käsittäminen luonnottomaksi. Kaikissa säädyissä avioliiton ihanteena oli elinikäisyys ja lasten hankkimisen ajoittuminen avioliittoon. Tämän ihanteen toteutumattomuutta maaseudulla kuvaa Pohjola-Vilkunan (1995) tutkimus maaseudun luvattomasta seksuaalisuudesta, joka ilmeni aviottomien lasten syntymisenä.

Nykyäänkin avioliitolla on erilaisia merkityksiä ihmisille. Avioliitto voi olla esimerkiksi yksi parisuhteen vaihe, perinteen noudattamista tai tietoinen valinta. Muiden parisuhdemuotojen yleistyminen vaikuttaa myös avioliittoon. Avioliittojen yleistyminen on vähentänyt avioliitossa elävien pariin osuutta vuosien 1970-1994 välillä 97 prosentista 82 prosenttiin, kun avioliitossa elävien osuus on noussut samassa ajassa kolmesta prosentista 18 prosenttiin. Jossain elämänsä vaiheessa noin yhdeksän naista ja miestä kymmenestä kuitenkin solmii avioliiton. (Perheiden muodostuminen... 1996, 5-6.) Avioliiton ihanne elinikäisenä liittona ja ydinperheen (isä, äiti ja heidän yhteiset biologiset lapsensa) perustana on rapistunut myös avioerojen ja uusperheiden myötä. Avioliittoa ja perhettä pidetään usein

erottamattomina, mutta tarkkaan ottaen avioliitto on perheen sisäinen instituutio. Juntunen ja Krats (1997) ovat kirjoittaneet nykyperheen arjesta ja perheen monista muodoista.

Avioitumisen pakollisuuden mureneminen on tehnyt tilaa valinnan mahdollisuudelle. Voimme esimerkiksi valita, elämmekö yksin vai parisuhteessa, elämmekö avoliitossa vai avioliitossa, elämmekö ensin avoliitossa ja avioidumme myöhemmin vai avioidummeko heti. Elämän valinnaisuutta laajemminkin on pohtinut Anthony Giddens. Giddensin (1991, 214) mielestä nykyaika vaatii tuekseen elämänpolitiikkaa. Elämänpolitiikka tarkoittaa laajasti kaikkia elämänratkaisuja ja valintoja, kuten juuri avioitumista. Elämänpolitiikka on yhtä aikaa elämäntavan politiikkaa ja nimenomaan valinnan politiikkaa. Jotta elämänpolitiikka olisi edes mahdollista, on yhteiskunnan täytynyt saavuttaa tietty kehityksen taso, jossa ei enää olla tiukasti sidottuja traditioihin. Esimerkiksi tämän vuosisadan alun maalaisyhteisöissä elämänpolitiikalle ei juuri ollut sijaa, koska elämä sujui vanhojen traditioiden mukaan: yksilöt menivät naimisiin, koska niin oli tapana tehdä. Elämän kulkiessa eteenpäin sukupolvesta toiseen lähes samalla tavalla ei voi puhua valinnasta. Valintojahan voi tehdä vasta kun on vaihtoehtoja, joista valita.

Vaikka elämänpolitiikan suunnittelu on tullut mahdolliseksi vasta jälkimodernissa yhteiskunnassa, sen avulla on mahdollista ennustaa sosiaalisten elämänmuotojen kehitystä. Jos useat ihmiset yhä päättävät solmia avioliiton, se kertoo avioliiton suosion kestävydestä, mutta jos useat ihmiset päättävätkin elää avoliitossa, se väistämättä vähentää avioitumista. Elämänpolitiikkaa voi toteuttaa tekemällä valinnanvapautta korostavia päätöksiä sekä luomalla moraalisesti ja eettisesti hyväksyttäviä elämän muotoja. (Giddens 1991, 214-215.) Valinnanvapaus ja etiikka herättävät kysymyksiä siitä, kuinka meidän pitäisi elää. Onko oikeampaa elää avo- vai avioliitossa? Ovatko toiset avioitumisen perustelut hyväksyttävämpiä kuin toiset? Avioliittotradition menettäessä otetaan ja päivittäisen elämän rakentua uudelleen vuorovaikutuksen puitteissa yksilöt ovat pakotettuja tekemään parisuhdevalintoja monien vaihtoehtojen joukosta (Giddens 1991, 5).

Jälkimodernissa sosiaalisessa elämässä yksilö joutuu valitsemaan myös elämäntapansa, korostaa Giddens (1991, 81). Hän määrittelee elämäntavan enemmän tai vähemmän yhtenäiseksi käytäntöjen joukoksi, jonka yksilö omaksuu. Avioliitto voi olla osa elämäntapaa ja avioliittoon sitoutunut yksilö näkee automaattisesti tietyt valinnanmahdollisuudet omaan elämäntapaansa sopimattomina. Avioliittoa oikeana parisuhteen ja perheen perustana pitävä yksilö ei esimerkiksi pidä avoliittoa todellisena vaihtoehtona. Giddensin (1991, 83) mukaan yksilö saattaa jopa tuntea olonsa epämukavaksi toimintaympäristössä, joka kyseenalaistaa hänen elämäntapansa, vaikkapa avioitumisen parisuhteen perustana.

Vaikka Giddens korostaakin valinnan, valinnanvapauden ja jopa valinnanpakon merkitystä nykyajalle ominaisena ilmiönä, hänkin asettaa valinnanvapaudelle reunaehdoja. Valinnanvapautta rajoittaa esimerkiksi se elämäntapaan liittyvä seikka, että kaikki valinnat eivät ole avoimia kaikille eikä kaikkia mahdollisia vaihtoehtoja pidetä täysin toteuttamiskelpoisina. Avio- tai avoliiton valintaan vaikuttavat myös paine toimia samalla tavalla kuin läheiset ihmiset ja roolimallit sekä sosioekonomiset olosuhteet. Lisäksi oikean parisuhteen valintaa monimutkaistavat sosiaalisten normien heikkeneminen sekä toimintakontekstien ja auktoriteettien moninaisuus. (Giddens 1991, 82, 5-6.) Esimerkiksi Ritamiehen ja Miettisen (1996, 70-72, 91) tutkimuksesta käy ilmi, että etenkin naisten parisuhdevalintojen taustalla vaikuttavat lapsuus ja kotitausta sekä naisten senhetkinen elämäntilanne. Maanviljelijäkohteista lähtöisin olevat naiset avioituvat yleisemmin kuin ylempien toimihenkilö- tai työläiskotien naiset. Avioliiton valintaan vaikuttaa myönteisesti myös äidin kotona olo ja lapsuuden viettäminen maalla. Naisten uskovaisuus ja raskaus lisäävät myös halua mennä naimisiin. Naisten koulutustasolla ei ole yksiselitteistä vaikutusta liiton valintaan, vaan koulutuksen vaikutus eroaa naisten toiminnan mukaan. Hyvin koulutetut työssäkäyvät naiset avioituvat, mutta opiskelijat valitsevat mieluummin avoliiton. Naisten ikä selittää myös avioitumishalukkuutta.

Elämän individualisoituminen tekee samanaikaisesta vapauden ja riippuvuuden (vapauden puutteen) kokemuksesta tavallisimpia kokemuksiamme. Vapaus tarkoittaa nimenomaan kykyä päättää ja valita (Bauman 1997, 29). Avioitumisesta päätettäessä vapauden ja riippuvuuden ristiriita tulee selvästi esiin. Zygmunt Bauman (1997, 32-34) näkee tietyn kulttuurin jäseneksi syntymisen olevan tärkeimpiä vapautta rajoittavia tekijöitä. Suomalaiseen kulttuuriin kuulumisen ja sen toiminnalle asettamiin ehtoihin sopeutuminen rajoittavat vapauttamme. Kulttuurilla onkin kaksinainen rooli valinnanvapauden suhteen. Yhtäältä kulttuuri mahdollistaa vapauden, toisaalta se rajoittaa vapautta piirtämällä sille rajat. Kulttuuri ilmoittaa meille, että avioituminen on sekä hyväksyttävä että realistinen halu. Samaan aikaan se kuitenkin rajaa alueen, jonka ehtojen täytyessä avioituminen on sopivaa. Kulttuurin aiheuttaman riippuvuuden ansiosta on helpompi saavuttaa hyväksyntää avioitumalla kuin elämällä avoliitossa. Avioliittotraditiolla onkin paljon suurempi merkitys parisuhteen valintaan kuin Giddens haluaa myöntää. Mitkään traditiot eivät ole kuitenkaan enää itsestäänselviä, ei edes avioliitto, mutta sillä on yhä edelleen vahva asema parisuhdekulttuurissamme.

3 DISKURSSIANALYYSI AVIOITUMISEN MERKITYSTEN TUTKIMISESSA

Avioliitto ja sen merkitykset muotoutuvat sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Avioliittoa voidaankin tulkita merkitysjärjestelmänä niinkuin mitä tahansa sosiaalista elämänmuotoa. Sosiaalinen vuorovaikutus tapahtuu useimmiten kielen välityksellä ja tässä tutkimuksessa avioliiton ja avioitumisen merkityksiä analysoidaan juuri kielestä ja kielenkäytöstä. Merkitykset tarkoittavat tässä sekä avioitumisen puhetapoja eli avioitumisperusteluja että yhteiskunnallisia funktioita. Aineistonani on kahdeksan haastattelua. Kielen konstruktiivinen luonne mahdollistaa avioitumisen merkitysten tulkinnan puheesta diskurssianalyysin avulla. Diskurssianalyttisellä menetelmällä voidaan tehdä näkyväksi esimerkiksi avioliittoon liittyvien itsestäänselvinä näyttäytyvien totuuksien, sosiaalisen todellisuuden jäsenystapojen ja käytäntöjen konstruktiivinen luonne.

Diskurssianalyysiä ei voi luonnehtia selkeärajaiseksi tutkimusmenetelmäksi, vaan pikemminkin teoreettiseksi viitekehykseksi, joka sallii erilaisia tarkastelun painopisteitä ja menetelmällisiä sovellutuksia. Avioitumisen merkitysten analysoinnin kannalta tärkeimpiä teoreettisia lähtökohta oletuksia ovat kielen käytön sosiaalista todellisuutta rakentava luonne, useiden rinnakkaisten ja keskenään kilpailevien puhetapojen olemassaolo sekä kielen käytön funktioita tuottava luonne.

Kieli ja kielen käyttö rakentavat todellisuutta, kuten avioliittoa. Diskurssianalyysin, ja siten myös tämän tutkimuksen, perustana on ajatus kielen heijastamattomuudesta. Avioliiton merkitykset eivät ole mitään kielen ilmaisemaa tai heijastamaa, vaan ne ovat kielen tuottamaa. Merkitykset eivät rakennu ulkoisen todellisuuden kuvaukselle, vaan toimijoiden ja todellisuuden vuorovaikutukselle. Kielen käyttö ei siis ainakaan yksinomaan heijasta ulkoista todellisuutta tai kenenkään yksilön sisäistä todellisuutta. Ei ole myöskään välttämättöntä pohtia, kuinka todellisia tai totuudenmukaisia perustelut ovat, vaan kannattaa pohtia, miten avioliitosta puhutaan, mitkä avioitumisen perustelut ovat ylipäättään mahdollisia ja millaisia perustelutapoja käytetään. Oman äidinkielen konstruktiivisuutta on usein vaikea havaita, mutta sitä voi kokeilla sijoittamalla lainausmerkkeihin esimerkiksi sanan "avioliitto". Erilaisissa sosiaalisissa käytännöissä rakentunut kieli ei ole puhujalle neutraali apuväline, jota hän voi käyttää oman mielenkiintonsa mukaan, vaan pikemminkin kieli pakottaa puhujan näkemään avioliiton tietyllä tavalla. (Wetherell & Potter 1988, 168 ja 1992, 59, 62;

Potter & Wetherell 1987, 9, 35, 177-181; Fairclough 1992a, 58, 63, 66; Jokinen, Juhila & Suoninen 1993, 18-24, 30-31; Wahlström 1992, 34; Burman & Parker 1993, 3.)

Yksilö ei ole kuitenkaan kielensä vanki, vaikka kielellä on oma osuutensa siihen, millaiseksi hän avioliiton hahmottaa. Kieli ei ole sellainen yhtenäinen järjestelmä, jonka kaikki puhujat omaksuisivat samassa muodossa. Avioliitto ja avioituminen hahmottuvatkin moninaisena, useiden rinnakkaisten ja keskenään kilpailevien puhetaiposten kenttänä, joka merkityksellistää avioitumista, sen prosesseja ja suhteita eri tavoin. (Potter & Wetherell 1987; Jokinen ym. 1993, 24; Burman & Parker 1993, 3; Wahlström 1992, 32.)

Kielen käyttö tuottaa erilaisia funktioita. Kielen käyttöä analysoimalla voi selvittää, millaisia yhteiskunnallisia arvoja ja käytäntöjä puhuja tekee tai tulee tehneeksi puheellaan mahdolliseksi. (Wetherell & Potter 1988, 168-169 ja 1992, 90; Potter & Wetherell 1987, 2, 14-23; Edwards & Potter 1992, 2; Jokinen ym. 1993, 41-42.) Funktioiden analyysi kertoo, mitä yhteiskunnallisesti hyväksytyjä käytäntöjä ja arvoja haluamme ylläpitää ja uusintaa. Yhteiskunnallisia funktioita ei ole aina helppo havaita ja lisäksi sama funktio voi olla näkökulmasta riippuen kielteinen tai myönteinen. Funktioiden analysointia helpottaa niiden sidonnaisuus tähän historialliseen ajankohtaan ja suomalaisen kulttuurin kontekstiin.

3.1 AVIOITUMISPUHEEN VAIHTELEVVUUDEN ANALYSOIMINEN

Laadullinen tutkimus on aina jossain määrin ainutkertaista, perussääntöjä luovasti soveltavaa ja usein myös uusia sääntöjä luovaa työtä. Avioitumispuheen sisältämien erilaisten puhetaiposten eli avioitumisperusteluiden rakentaminen on kaksitasoinen tulkintatyö, jossa edetään osista kokonaisuuteen puheen eroja ja erityisesti yhtäläisyyksiä hahmottamalla (Jokinen & Juhila 1991, 36; Potter & Wetherell 1987, 169; Fairclough 1992a, 35). Alasuutarin (1994, 30-39) mukaan ensimmäisessä vaiheessa havaintoja pelkistetään tarkastelemalla aineistoa vain tietystä näkökulmasta ja yhdistämällä saatuja havaintoja. Esimerkiksi ensimmäisellä aineiston lukukerralla kiinnitin huomiota vain erilaisiin tunnepohjaisiin ilmaisuihin. Toista vaihetta Alasuutari nimittää arvoituksen ratkaisemiseksi eli tulkinnaksi, jossa tuotettujen johtolankojen ja käytettävissä olevien vihjeiden pohjalta tehdään merkitystulkinta avioitumisesta.

Erilaisten avioitumisperustelujen jäsentäminen aineistosta saattaa vaikuttaa harhaanjohtavan yksinkertaiselta idealta, joten esitän joukon täsmennyksiä. Erilaiset puhetaipostet eivät esiinny aineistossa selkeinä kokonaisuuksina, vaan pieninä paloina, joiden tunnistaminen

tarkentuu ja usein myös muuttuu analyysin kuluessa. Tästä syystä diskurssianalyysiin eivät sovellu kiinteät alkuhypoteesit, mutta hypoteettisia oletuksia on luontevaa asettaa tutkimusprosessin eri vaiheissa (Suoninen 1993, 50). Diskurssianalyysi ei tarjoa avioitumisperustelujen jäsentämiseen mekaanisesti noudatettavissa olevaa tekniikkaa. Ei edes erojen ja yhtäläisyyksien etsiminen, jonka avulla Potter ja Wetherell (1987, 168) suosittelevat analysointi-prosessia aloitettavaksi, ole yksiselitteinen ohje, koska niitäkin voi tarkastella eri asioiden suhteen.

Avioitumisperustelujen *tunnistamisella* ei tarkoiteta erillisten aiheiden erottamista toisistaan (puhe harrastuksista = harrastusteema, puhe asumisesta = asumisteema), sillä kiinnostavimmat perustelut ovat (yleensä) sellaisia kielen käytön tapoja, joilla voidaan tehdä ymmärrettäväksi erilaisia aiheita tai teemoja (Suoninen 1993, 50-51). Esimerkiksi omassa aineistossani familistinen perustelu selittää sekä perheen, elinikäisen avioliiton ja yhteenkuuluvuuden tärkeyttä että lasten hankintaa vasta avioliitossa. Avioitumisperustelujen tunnistaminen eli identifiointi ei saa perustua pelkästään minun ajattelumalleihini, vaan teen tulkintani tukeutumalla haastateltavien puheen eroihin ja ristiriitoihin. Sanojen käytöllä on kirjaimellisten merkitysten lisäksi myös muita analysoinnin kannalta olennaisia, mutta vaikeasti havaittavia merkityksiä. Näitä voi luonnehtia tilanteesta riippuen miellelyhtymiksi, konnotaatioiksi (Parker 1992, 7), myyttisiksi merkityksiksi tai symbolisiksi merkityksiksi (Fiske 1992, 112-122).

Avioitumisen kulttuuriset perustelut eivät eriydy yksilöiden mukaan, vaan yksilöt käyttävät niitä joustavasti hyväkseen ja siksi sama yksilö voi eri tilanteissa käyttää eri perustelutapoja. Kieli antaa useita mahdollisuuksia avioitumisen ymmärrettäväksi tekemiseen. Jokapäiväinen kielenkäyttömme onkin vaihtelevaa, moniäänistä, toisinaan ristiriitaistakin. (Jokinen & Juhila 1991, 33.) Kulttuurisen avioitumispuheen rakenne ei siis ole yhtenäinen kokonaisuus, vaan se jakautuu puhetapoihin, joiden välillä on ristiriitoja. Käytettävissä olevat erilaiset puhetavat eli avioitumisen perustelut ovat vaihtoehtoisia näkökulmia, jotka näyttävät avioliiton erilaisissa valoissa. Yhtä totuutta ei ole, koska yhden perustelun herruutta ei ole päässyt syntymään. Kielen käytön vaihtelu on tulkittavissa suhteessa eri puhetapoihin, joihin yksilö kulloinkin tukeutuu ja vuorovaikutustilanteisiin, joissa kielen käytön funktiot kulloinkin tuotetaan (Suoninen 1993, 48-49). Ilman jatkuvaa aikaan ja kulttuuriin sidottua käyttöä avioitumisen puhetavat eivät pidä yllä olemassaolevia avioitumisperusteluita eivätkä tuota uusia perusteluita (Jokinen & Juhila 1991, 31-32; Fairclough 1989, 22-25).

Tutkimuksessa rakentamani avioitumisen perustelut eivät välttämättä ole sellaisenaan tunnistettavissa. Jos näin olisi, olisin kyennyt vain toistamaan arkitotuuksia, enkä luomaan uutta. Aineisto ei itsessään kerro mitään, vaan minun on tutkijana nostettava aineistosta esille tutkimani asiat. Diskurssianalyysille onkin luonteenomaista, ettei valmiita sisällöllisiä jäsennyksiä ole ennakolta olemassa sellaisenaan. (Jokinen & Juhila 1991, 35.) Näin avioliittoa ja sitä sisällöllisesti selittäviä tekijöitä ei voida johtaa mistään yleisestä yhteiskuntateoriasta, vaan teoreettinen peruskäsitteistö rakennetaan vahvasti tutkimusaineistosta käsin.

3.2 TUTKIMUSAINEISTO JA SEN HANKINTA

Tutkimukseni aineistona on kahdeksan naisen haastattelupuhe avioitumisesta. Haastattelin jyvaskyläläisiä naisia syksyllä 1996 (ks. Haastattelut, s. 88). Haastateltavien löytämisessä oli pieniä alkuvaikeuksia, kun Jyväskylän kirkkoherran virasto ei antanut avioituneiden naisten yhteystietoja luottamuksellisuuteen vedoten ja rekisteritoimiston kautta aineiston hankinta olisi ollut maksullista ja hidasta. Niinpä etsin haastateltavien nimiä ensin Suur-Jyväskylän Lehden Kuulutetut-osastolta ja sitten puhelinluettelosta. Niistä kahdestatoista naisesta, joille soitin, kahdeksan suostui haastatteluun, kaksi olisi suostunut, mutta jouduin hylkäämään heidät, koska he olivat avioituneet toista kertaa, ja kaksi kieltäytyi haastattelusta. Haastateluista seitsemän tehtiin haastateltavan kotona ja yksi minun luonani. Nauhoitin ja litteroin kaikki haastattelut. En kuitenkaan tehnyt litterointia kaikkein yksityiskohtaisimmalla tavalla, koska se ei ollut tarpeen analyysini kannalta. Litteroin haastattelut sana sanalta ja merkitsin puheen tauot, mutta en esimerkiksi merkinnyt taukojen pituuksia tai päällepuhunkahtia.

Rajasin tutkimuskohteekseni naiset, jotka olivat asuneet avoliitossa ennen ensimmäistä avioitumistaan kesällä 1996. Valitsin haastateltaviksi ainoastaan naisia, koska olin kiinnostunut naisten perusteluista avioitumiselleen. Oletan myös, että naiset ovat kiinnostuneempia pohtimaan avioitumista ja avioliittoa kuin miehet. Naisilla on mielestäni paljon voimakkaampi 'vietti' elää päivä morsiamena kuin miehillä halu päästä sulhasen rooliin. Hää- ja morsiusleikit lukeutunevat pikkutyttöjen sukupolvelta toiselle siirtyviin kestoroolileikkeihin. Ja vanhempana hääfantasioihin vaipuvat ennen kaikkea naiset. Toisaalta en usko haastateltavien sukupuolella olevan sinänsä vaikutusta tutkimukseni tuloksiin, koska avioitumisen perustelut ovat kuitenkin kulttuurisesti jaettuina. Eroa saattaisi muodostua lähinnä eri perustelutapojen painottamisesta. Ensimmäinen avioituminen on merkittävä, koska silloin ihmiset joutuvat ensimmäistä kertaa todella miettimään avioitumisen ja avioliiton merkitystä

itselleen. Halusin avioitumisen olevan riittävän tuoreessa muistissa ja siksi valitsin haastattelutavat, jotka olivat avioituneet korkeintaan puoli vuotta ennen haastatteluhetkeä.

Haastattelujen pohjana oli ennalta laadittu teemarunko (ks. Liite 1, s. 89), jota noudatin joustavasti keskustelun luontevan etenemisen mukaan. Aineiston status on diskurssianalyyssissä poikkeuksellisen korkea, koska aineisto on tutkimuskohdetta itseään, ei pelkästään siitä kertovaa kuvausta (Potter & Wetherell 1987, 173). Aineiston korkea status merkitsee analysoinnin ja raportoinnin kannalta sitä, että erittelin haastattelulitterointeja yksityiskohtaisesti ja sisällytin raporttiin runsaasti tekstiotteita analysoinnissa käytetystä alkuperäisestä haastatteluaineistosta. Kuten Wetherell ja Potter (1988, 183) ovat todenneet, tekstiotteet antavat lukijalle mahdollisuuden seurata analyysin kulkua kokonaisuudessaan ja arvioida itse tutkimustulosten pätevyyttä.

4 AVIOITUMISPERUSTELUJEN MONINAISUUS

Kielen käytössä rakentuvat avioitumisen perustelut ovat kulttuurisidonnaisia eli avioitumisesta puhuttaessa hyödynnämme jaettuja puhetapoja. Tutkijana minä voin hyödyntää suomalaisen kulttuurin tuntemustani myös tietoisesti. Esimerkiksi Alasuutari (1994, 98) painottaa, että tutkijan tulee käyttää omaa kulttuurista esiyymmärrystään, tai Faircloughin (1989, 24, 167, 141) termein jäsenten resursseja tai taustatietoa, löytääkseen puheesta olennaiset, mutta usein huomaamattomasti toistuvat avioitumisperusteluiden ulottuvuudet. Hiljaisuusien keksiminen avioitumista käsittelevästä puheesta vaatii minulta erityistä tarkkuutta, koska minulle ei haastateltavien kanssa samaan kulttuuriin kuuluvana yksilönä välttämättä tule mieleenkään kysyä, miksi tästä tai tuosta asiasta puhutaan ja jostain toisesta taas ei. Minun täytyykin haastaa omat kulttuuriset odotukseni, jotta en huomaamattani legitimoisi vallitsevaa olotilaa (Fairclough 1989, 8, 167). Alasuutarin (1994, 195-196) mukaan voin käyttää puheen kyseenalaistamisessa apuna haastattelupuheen sisäisten epäjohdonmukaisuuksien ja normatiivisten lausumien etsimistä.

Käytän avioitumisperustelujen analyysissä apuvälineenä Margaret Wetherellin ja Jonathan Potterin (1987; 1988; 1992) kehittämää repertuaarin käsitettä, josta käytän tässä synonyymiä *puhetapa*. Puhetapa sopii diskurssia paremmin tutkimukseeni, jossa analysoin yksityiskohtaisesti arkisen kielen käytön vaihtelevuutta. Puhetapa voidaan määritellä verrattain eheäksi säännönmukaisten merkityssuhteiden järjestelmäksi, joka rakentuu sosiaalisissa käytännöissä ja samalla rakentaa sosiaalista todellisuutta. Puheen vaihtelun säännönmukaisuus ei kuitenkaan ilmene yksilötasolla. (Potter & Wetherell 1987, 146-155; Wetherell & Potter 1988, 172; Silverman 1987, 240-241; Jokinen ym. 1993, 26-28). Puhetapoja voidaan tunnistaa esimerkiksi tietyn tyyppisestä sanastosta (esim. perhesanasto tai tunnesanasto), tiettyjen kielikuvien käyttämisestä (esim. ruusuinen kuva häistä) ja/tai samankaltaisen rakenteen toistumisesta (esim. kontrastirakenne 'perhe' - 'yksilö') (Böök 1997, 28). Erilaisilla avioitumisen puhetavoilla avioitumiselle ja avioliitolle annetaan toisistaan poikkeavia merkityksiä. Puhetavoilla pyritään ymmärtämään avioitumisperustelujen sisältöjä ja miten sisällöt ovat organisoituneet. Vaikka puhetapojen muotoon vaikuttavat tyyllilliset ja kielipilliset elementit, analyysini kiintopiste ei ole puhtaan lingvistinen, vaan pikemminkin kulttuurilingvistinen.

Useiden avioitumisperustelujen olemassaolo korostaa tavallisen kielen käytön joustavuutta ja tapaa, jolla eri puhetavat kuitenkin organisoituvat hallituksi kokonaisuudeksi

(Wetherell & Potter 1992, 90-92). Erilaiset näkökulmat avioitumiseen ovat mahdollisia vain, jos kieli antaa niihin sopivat ilmaisutavat. Puheen vaihtelu on osoitus länsimaisen kulttuurin antamasta mahdollisuudesta jäsentää ja perustella avioitumista ja avioliittoa hyvin moniulotteisesti.

Haastatteluaineistoni rikkautta osoittaa tulkitsemieni avioitumisperustelujen suuri määrä. Erottelin naisten puheesta kymmenen avioitumisen perustelutapaa, jotka liittyvät perheeseen, perinteeseen, yhteisöllisyyteen, tunteisiin, häirituaaleihin, uskoon, realistiseen elämänsentteeseen, järkevään ajatteluun, henkiseen kasvuun ja yksilön oikeuksiin. Olen valinnut tekstiotteita kuvaamaan jokaista avioitumisperustetta. Tekstiotteet ovat ennen omaa analyysiani korostamassa aineistolähtöistä tulkintatapaa. Tekstiotteiden alleviivaukset kuvaavat niitä ilmaisuja, jotka erityisesti ilmentävät kyseistä avioitumisperustetta. (.)-merkki tekstiotteissa kuvaa taukoa haastateltavan puheessa ja numerot haastateltavan nimen jälkeen kertovat tekstiotteen sijoittumisen kyseisessä haastattelussa.

4.1 UNELMA VANHANAJAN PERHEESTÄ

"Ei mitään avoliitossa elämistä vastaan ehkä ois ollu, mut tavallaan se on ollu semmone niinku haave. Häät ja sit avioliitto ja semmonen (.) unelma ideaalista perheestä, semmosesta vanhanajan: isä, äiti ja lapsi." (Sanna/78)

"Et tietysti eihä sitä nyt koskaan tiiä, mutta siis kuitenkin sitä jotenki ajatteli, et se kuuluu tulevaisuuteen, et jossain vaiheessa menee naimisiin." (Anne/82)

"Tai sillee meille se oli ihan itestään selvää, et sitä avioitumista ei ees... Ei meidän tarvinnu ees keskustella tai miettii sillai sitä, että no, pitäskö meidän mennä ollenkaa naimisiin vai eikö pitäs vai... Se oli vaan ajankohan kysymys, että sitte ku joskus tuntuu siltä, ni mennään ehkä, mutta että (.) et kummallaki oli niinku päämääränä kuitenkin varmaan se, että jossai vaiheessa..." (Kati/52)

Familistiseksi avioitumisperusteluksi nimeämäni avioitumisen puhetapa keskittyy nimensä mukaisesti perheeseen ja sen ihannointiin. Haastattelemani naiset määrittelevät perheen ydinperheeksi eli perheeksi, johon kuuluu avioliiton solmineiden vanhempien lisäksi sopiva määrä yhteisiä lapsia. Ydinperhe on edelleen hallitseva kulttuurinen perheen ihanne, vaikka muunkinlaiset perhemuodot, kuten avopari-, yksinhuoltaja- ja uusperheet ovat lisääntyneet huomattavasti (Reuna 1997, 14; Juntunen & Krats 1997, 2-12). Perhekeskeiselle avioitumisperustelulle on tunnusomaista sellaiset ilmaisut kuten "unelma vanhanajan perheestä" ja "kuuluu tulevaisuuteen, että jossain vaiheessa menee naimisiin". Naimisiinmenosta ja perheen perustamisesta puhutaan "itsestäänselvänä", "luonnollisena" ja "oikeana" "päämäärä-

nä". Avioituneet naiset perustavat perheensä luontevasti avioliitoksi sinetöidylle parisuhteelle, vaikka avioitumisen ajankohtaa onkin mietitty. Pientä epävarmuutta avioitumisen välttämättömyydestä kuvastavat ilmaisut "ei mitään avoliitossa elämistä vastaan ehkä olisi ollut" ja "eihän sitä nyt koskaan tiedä".

"Tai että lapsia sitte ku rupee ajattelemaan, ni et siinä niinku on sit semmone yks perhe, että kun... Kaikki on vaikka esimerkiks... Mulle on esimerkiks sama sukunimi tärkeä, että (.) että pitää olla sama... Et on niinku samaa poppoota ja me kuulutaan yhteen. Että ehkä se tulee (.) semmonen yhteenkuuluvuuden tunne vahvistuu." (Kati/70)

"Ja sit siinä oli taustalla myöskin sitä, että... Jos ollaan muuttamassa jonneki, ni oishan se oikeestaa ihan mukava muuttaa avioparina. Et niinku jos vaihetaan totaalisesti paikkakuntaa, ni on joku tämmöne (.) yksikkö, mikä (.) tietää, et se nyt ainaki säilyy. Ja ehkä avioparina olis helpompi päästä uuteen systeemiin sisälle ja uuteen tämmöseen (.) sosiaaliseen ympäristöön." (Elina/76+158)

Perhettä on pidetty ja pidetään edelleen sosiaalisten ryhmien prototyypinä. Minunkin haastateltavani puhuvat "yhdestä perheestä", "samasta poppoosta" ja "yksiköstä, joka ainakin säilyy". Perheen suurta merkitystä yksilöille kuvastaa Tolkki-Nikkosen (1978, 15) toteamus, että perheessä ihmisen materiaaliseen ja henkiseen elämään suuresti vaikuttavat sosiaaliset, biologiset ja psykologiset tekijät punoutuvat monella tavoin yhteen. Me-pronominin käyttö kertoo rajauksesta meidän ja muiden välillä sekä yhteenkuuluvuuden tunteesta. Yhteenkuuluvuuden tunnetta symbolisoi naisille yhteinen sukunimi, joka viestittää selvästi ulkopuolisillekin samaan perheysikköön kuulumisesta. Haastateltavista seitsemän valitsi miehen sukunimen avioitumisen jälkeen ja yksi otti yhdistelmänimen. Naisilla on yhä tapana vaihtaa oma sukunimensä miehen sukunimeen, vaikka yhdistelmänimien käyttö ja oman tyttönimen säilyttäminen ovatkin lisääntyneet. Perheen rajoja vedettäessä on otettava huomioon, että perhe (kuten muutkin sosiaaliset ryhmät) heijastaa yhteiskuntaa ja rakentuu sosiaalisessa vuorovaikutuksessa: yhteiskunnan arvosuhteet, normit ja rakenteelliset erityisseikat määräävät sen muodon ja sisällön.

"Mä ajattelen, että avioliitto on... Jos nyt aatellaan, minkälainen se on ihanteena ja ihanteellisena, että se ois koko eliniän aikane sitoumus toiseen. Et en mä ois menny naimisiin, jos mä en ois ajatellu, et mä aion olla naimisissa mieheni kanssa koko loppuikäni. Et jos ois tämmönen no, katotaan nyt, niin siihen mun mielestä sopis paremmin avioliitto." (Riikka/56+58)

"Avioliitossa on täysin omistauttu toisillemme ja on päätetty, että yhteinen elämä ja yhteinen taival jatkuu tästä eteenpäinki, vaikka se on jo alotettu, mutta... Jotenki vaan se tuntu, että se liittää ihmisiä vielä enemmän yhteen, ku käy tuolla (= kirkossa, HT) lupautumassa toisilleen täydellisesti." (Outi/76)

"Että nyt ollaan naimisissa ja sitä sitte niinku on sotkeutunu sen miehen asioihinkin sitte ja (.) ja sen itteesä niinku lopullisesti. Et ei oo semmosta, että (.) takaporttia. Sillee ku

aattelee, et sillo ku seurustelee, ni sillo vielä voi ajatella, että no (.) se tekee noin, että (.) eihän loppujen lopuks (.) että eihän minun tartte välittää, miten se asiansa hoitaa, että (.) koska minä voin aina lähteä." (Leena/64)

Perhekeskeisen avioitumisperustelun olennainen osa on käsitys avioliiton kestosta toisen puolison kuolemaan asti. Avioliiton lopullisuutta kuvastaa puhuminen "eliniän aikaisesta sitoutumisesta toiseen" ja "miehen asioihin sotkeutumisesta lopullisesti". Sama lopullisuus kuvastuu myös kirkon vihkikaavasta, jossa kysytään morsiusparin halukkuutta elää yhdessä "kunnes kuolema teidät erottaa". Naiset pitävät avioliittoa yhteisenä päätöksenä jatkaa yhteistä elämää: avioliitto vahvistaa uskoa yhteiseen tulevaisuuteen. Toisaalta puhe avioliiton elinikäisestä kestosta lievenee, kun todetaan tämän tarkoittavan avioliittoa "ihanteellisessa" muodossaan. Haastatellut naiset siis antavat tilaa avioliiton kahdelle todellisuudelle: onnellinen avioliitto jatkuu elämän loppuun asti, mutta onneton päättyy ennen aikaisesti eroon. Avioliiton solmimisen luonnollisuutta kuvaa hyvin se, että kysymykseeni 'miksi menit naimisiin' monet naiset vastasivat vastakysymyksellä "miksi en olisi mennyt naimisiin".

"Et miks sitte, jos ollaan yhdessä ja tuntuu siltä, että ollaan niinku pitemmänki aikaa tässä, nii miks ei menis naimisii? Se oli semmone ihan... Ja sit se (.) se on ainaki ihan varmasti mulla, että (.) et jos mä ikinä saan lapsia, ni (.) aina oon ajatellu sillee, et mä haluan olla naimisissa siinä vaiheessa." (Leena/70)

"Musta se on jotenki turvallisempaa, että jos on naimisissa, ku saa lapsia. Siis ei mulla sitä oo mitää vastaan, et me asuttiin yhdessä avoliitossa, mutta just sitte ku rupes miettimään jotain lapsia, ni musta se oli ihan selvä, et me mennään ensi naimisiin. Et en mä rupee tekemään lapsia, jos mä en oo naimisissa. Me molemmat on aateltu sillä lailla, et se avioliitto on, varsinkii jos haluaa perheen perustaa, ni se avioliitto on kuitenkin se oikee tapa elää yhdessä." (Anne/66+70+164)

"Lasten kannalta mun mielestä on ehottomasti kaikkein paras ratkasu se, että vanhemmat on naimisissa ja ainaki yrittävät sitte elää (.) ainaki sen ajan, minkä ne lapset on pieniä. Sillai tarjoten molemmat vanhemmat, sekä isän että äidin, heille." (Riikka/86)

Familistiseen perusteluun kuuluu myös lasten hankinta. Lasten hankinta liitetään avioitumisen jälkeiseen aikaan. Ritamies ja Miettinen (1996) totesivat avopareja tutkiessaan, että avoparit avioituvat usein siinä vaiheessa, kun lasten hankinta tulee ajankohtaiseksi. Omassa tutkimuksessani avioituminen ei useimpien naisten kohdalla ajankohtaistanut lasten hankintaa, mutta toisaalta kuten Anne monen naisen tuntoja tiivistää, hän ei "rupee tekemään lapsia, jos ei oo naimisissa". Asenteellista jyrkkyyttä kuvaa voimakkaiden ilmaisujen "ihan varmasti", "ikinä", "aina", "ihan selvä" ja "ehottomasti kaikkein paras" käyttö lasten hankinnasta puhuttaessa. Ei lasten alullepano avoliitossa muodosta kuitenkaan suurta ongelmaa, jos lapsen saanti muuten sopii elämäntilanteeseen. Lapsilla perheen määrittäjänä on myös

kääntöpuolensa, koska tahattomasta lapsettomuudesta tulee silloin entistä raskaampi henkinen taakka.

Lasten hankkiminen avioliitossa on mitä suurimmassa määrin kulttuurisesti määritettyä, koska avio- ja avoliitossa syntyneitä lapsia kohdellaan lain perusteella samalla tavalla eikä yleinen mielipidekään enää tuomitse avioliiton ulkopuolella syntyneitä lapsia. Naiset kuitenkin kokevat avioliiton olevan turvallisempi sekä heille että lapsille. Heidän mielestään naimisissa olevat vanhemmat pystyvät paremmin olemaan vanhempina lapsilleen, kun koko perhe toimii päivittäin yhdessä. Naiset korostavat molempien vanhempien merkitystä lasten kasvattamisessa onnellisiksi ja tasapainoisiksi, etenkin lasten ollessa pieniä (Jallinoja 1991, 207-208). Tämä kuvaa syvälle juurtunutta kulttuurista käsitystä avioeron häpeällisyydestä, jonka mukaan riitaisatkin vanhemmat pystyvät yhdessä tarjoamaan lapsilleen jotain parempaa kuin toinen vanhemmista yksin rauhaisassa kodissa.

"Mitä kuulee tilastoja ja muuta, ni just perhekeskeisyys ja kaikki tällöinen on työttömyyden ja laman myötä lisääntynyt. Jos avioliitto kuuluu siihe samaan ryhmään sitte?" (Marja/264)

Familistisen puhutavan suosiota avioitumisen perusteluna lienee viime vuosina lisännyt lama ja sen aiheuttamat taloudelliset vaikeudet. Kun työelämässä ei ihmissuhteiden tyydyttäminen työn luonteen muuttumisen tai työttömyyden vuoksi aina onnistu, perheen ja avioliiton saatetaan kokea korvaavan sosiaalisten suhteiden menetykset. Kun ihmisen elämänpiireistä työ ei anna tyydytystä, muiden elämänpiirien kuten parisuhteen suhteellinen merkitys kasvaa. Yhteiskunnan kehittyessä tapahtuu parisuhteessakin perusteellisia muutoksia, jotka elimellisesti liittyvät taloudellisissa suhteissa tapahtuviin muutoksiin. (Tolkki-Nikkinen 1978, 5.) 1990-luvun alkupuoliskon talouden kovien arvojen, kuten ahneuden, itsekkyyden, kateuden ja materialismin, menettäessä merkitystään ovat tilalle tulleet jälleen pehmeämmät arvot, joiden kärjessä ovat perhe ja rakkaus (Arvojen pehmeneminen... 1997, 2).

Perhekeskeiselle avioitumisperustelulle löytyy taustaa Riitta Jallinojan tutkimasta familistisestä perhekäsityksestä. Jallinojan (1984, 55-57) mukaan familistisen perhekäsityksen näkemykset perheen ulkoisista tunnusmerkeistä kiteytyvät kolmeen pääpiirteeseen. Ensinnäkin ihminen rakastuu vain kerran elämässään ja luonnollisesti tulevaan puolisoonsa. Suhde sinetöidään avioitumisella, joka lisää perheen pohjana olevan parisuhteen kestävyyttä. Toiseksi avioliiton on kestettävä puolison kuolemaan saakka ja siksi molemmat puoliset työskentelevät taatakseen perheeseen lämpimän hengen. Seksuaalisuus pidetään aisoissa avioliitossakin, sillä voimakas seksuaalisuus voi olla ärsyke avioliiton ulkopuolisiin

suhteisiin. Lisäksi avioliiton solmimisen jälkeen alkaa vakaa perhe-elämä, jonka pian täyttää riittävä määrä lapsia. Monilapsisuus vähentää sekä aikuisten että lasten egoismia. Mikäli mahdollista äiti on kotona lasten ollessa pieniä, vaikka äitien työssäkäyntikin hyväksytään. Perheyhteisyyden korostaminen estää vastakohtansa eli yksilökeskeisyyden esiinmurtautumisen. Jallinojan kuvaamia perhemyytin piirteitä erottuu edelleen selvästi avioitumisen kulttuurisista selityserusteista, mutta osa piirteistä on jo menettänyt merkityksensä, kuten pyrkiminen vain yhteen rakastumiseen elinaikana, monilapsisuuteen ja naisten kotonaoloon lasten ollessa pieniä.

4.2 PERINTEET KUNNIAAN

"Ja ihan siis varmaa yks syy on se (.) nää ikiaikaset perinteet, mitä siellä takana on. Että (.) että kyllä ne vaikuttaa. Et pitää mennä naimisiin jossai vaiheessa ja siihe (.) siihe jollakii lailla pyrkii, jos ei sitä tietosesti teekkää. Mä nään sen niinku sillä lailla, että sitä ei haluais itelleen myöntää, että ne perinteet niin paljo vaikuttaa." (Leena/70+352)

"En tiää, onks se (.) mitä se on, vanhanaikaisuutta vai mitä, mutta jotenki sitä kuitenkin aina on ajatellu, et joskus menee naimisiin." (Anne/62)

"Lapset on kasvatettu jollai tyylillä ja opeteltu sillai, et arvostetaan avioliittoa. Niinku se on varmaan arvo sillai. Mä vähän ajattelen sitä... Mulle se on ainaki sillä tavalla, et varmaa kasvatus on aika paljo vaikuttanu siihe, miten mä avioliiton ajattelen. Elikkä koska mut on aina kasvatettu siihe, että (.) et niinku kirkollisesti mennään naimisiin elikkä mulle se on niinku sitä, että mennään kirkkoon ja on papin aamen ja... Ja sillä tavalla, et se on ihan luonnollinen juttu sillai mulle ollu." (Kati/66+50)

"Varmaan se malli, minkä on saanu kotoo. Mun vanhemmat kun ovat edelleen naimisissa, eivätkä oo koskaan aikasemmi ollu naimisissa kenenkään muun kanssa, että eivät oo eronneita, ni... Sitä on vaan kotoo saanu sen mallin ja mä oon ainaki kokenu sen sillai vanhempieni lapsena hyvin semmosena turvallisena ja hyvänä mallina lapsen kasvaa ja oppia naisen roolia. Että mulle se on ihan hyvä ratkasu ja varmaan seki on vaikuttanu, että mun suvussa ei oo kukaan koskaan eronnut. Eikä oo oikeestaan kukaan asunu varmaan avoliitossakaan pitkiä aikoja. Ni tavallaan se malli, mikä tulee koko suvun ja perheyhteisön kautta, on aina ollu avioliittopainotteinen sillä tavalla, et muita malleja ei oo ollukkaan. Se on varmaan ollu yks syy, et siihen on tavallaan kasvanu semmoseen ajatteluun." (Riikka/70)

"Ja perinne oli sitte se, että (.) et mun sormus on vanha. Tää on perintösormus. Se on (.) se oli sellane, minkä mä halusin siihe. Et jotain (.) jatkuvuutta." (Elina/376+378)

Perinneperusteluksi nimeämässäni avioitumisen puhetavassa korostuu perinteiden ja mallien, etenkin lapsuudenkodista saatujen, vaikutus naisten oman parisuhdevalinnan pohjana. Tyypillisiä ilmaisuja ovat "pitää mennä naimisiin jossain vaiheessa", "perinteet niin paljon vaikuttaa", "opeteltu arvostamaan avioliittoa" ja "kotoa saanut avioliiton mallin". Naiset kuvaavat perinteitä myönteisesti "ikiaikaisiksi" ja toisaalta kielteisesti "vanhanaikaisiksi". Naiset arvostavat perinteitä ja niiden mukaan tehdyt valinnat tuntuvat luonnollisilta, vaikka

toisaalta niitä pidetään vastakohtana uudenaikaisuudelle. Giddensin (1995, 91) mukaan mihin tahansa perinteeseen kuuluu keskeisenä elementtinä toisto, joka on usein liitetty osaksi yhteiskunnallisen yhteisöllisyyden ylläpitämistä. Tutkimuksessani haluankin selvittää, mitkä kulttuuriset perustelutavat vaikuttavat avioliittotradition toistoon.

Kotoa saadun kasvatuksen ja mallin myötä naiset ovat oppineet arvostamaan avioliittoa ja pitämään sitä arvona sinänsä. Omien vanhempien parisuhdevalinta tarjoaa mallin nuoremmalle sukupolvelle. Vanhempien antaman mallin mukaisesti naiset kokevat avioliiton hyväksi ja turvalliseksi. Avioliittomallin lisäksi vanhemmat voivat antaa avoliitto- ja avioeromallinkin. Avioitumisen malli saattaa välittyä lapsuudenperheen lisäksi suvun kautta, kun "malli on aina ollut avioliittopainotteinen, että muita malleja ei ole ollukkaan". Sukukaan ei välttämättä anna mallia avoliitossa asumiselle tai eroamiselle. Parisuhdemalleja löytyy myös ystäviltä. Monesti vertaisryhmän malli sopiikin paremmin ajanhenkeen kuin omien vanhempien tarjoama malli.

Avioliitto edustaa naisille jatkuvuutta. Giddens (1995, 91) toteaa avioliittoperinteen yhdistävän menneisyyden nykyisyyteen tarkoituksena luoda tulevaisuutta. Avioituminen luo tulevaisuutta osana menneisyyttä. Näkemys perinteistä ajan kontrolloijana ei kuitenkaan tarkoita perinteiden muuttumattomuutta. Kuten Shils (1981) muistuttaa, traditiot muuttuvat koko ajan, vaikka jokin tradition ajatuksessa edellyttää säilymistä: avioitumistraditiolla on eheyttä ja jatkuvuutta, joka vastustaa ajan iskuja. Avioitumisperinne on luonteeltaan orgaaninen: se joko kehittyy ja kypsyy tai heikentyy ja kuolee. Itsestäänselvää avioliiton solmiminen ei enää ole.

"Mä noudatan tämmöstä niin sanottua perinteistä linjaa sillä tavalla, että se on mun ajattelussa se malli, mikä mulle on se normaali malli, et ekaks seurustellaan, sit ollaan avoliitossa ja sit mennään naimisiin. Mutta emmä tiedä, onko se nykyään enää jatkumo." (Riikka/190)

"Siinä vaiheessa, ku ruppee olemaa yhdessä, ni ihmiset ruppee kysymää, että millon meette kihlohi. Ku mennee kihlohi, sitte millo meette naimisiin. Ku mennee naimisiin, ni sitte millo teette lapsia. Ja sitte ku tekee yhen lapsen, ni kohta kysytään millon teette toisen lapsen. Ja sitte ku on... Sit mä kuulin tähän jatkaa töistä, et sitte ku on kolme lasta, jos vielä meinaa tehdä lapsen, ni sitte ne ruppee kysymää, että ette kai te nyt enää tee lapsia. Et ainaha tämmöstä on... Niinku vähä (.) melkei yhtä yleinen puheenaihe ku (.) ku joku päivän sää niin on se, että mikä on seuraava elämänvaihe." (Leena/84)

"Täytyy siteerata Peran nuorimman veljen sanoja, et se sano, et nyt ku Outi ja Pera menee naimisiin, nyt niitä vauvoja sit alkaa tulla. Et kyl musta tuntuu, että se on niinku... Ihmiset oottaa, et naimisiin mennään, ni sit kyllä (.) että se on niinku (.) merkki, et no niin, et nyt ne rupee sit tekee lapsia ja jotain muuta, että... Musta tuntuu, et se on niinku se perillisen tekeminen, ni se on se suurin odotus ehkä mikä ihmisillä on, mutta (.) kai seki on nykyaikana pi (.) hiukan muuttunu, ettei se..." (Outi/242)

Avioitumisen perinneperusteluun liittyy tietty seurustelukaava tai -jatkumo, jonka etenemistä ystävät ja sukulaiset seuraavat suurella mielenkiinnolla. Utelut rakastumisesta, mahdollisesta poikaystävästä, yhteen muutosta, kihlautumisesta, häiden ajankohdasta ja perillisten tekemisestä lienevät tuttuja meille kaikille. Naiset pitävät seuraavaa elämänvaihetta lähes yhtä yleisenä puheenaiheena kuin päivän säätä. Pariutumiskaava opitaan lukemattomista tarinoista, lauluista ja tosielämän kertomuksista. Sen tärkeys tulee esiin siinäkin, että tarinoissa kuvataan lähes pelkästään vaiheita, joita tietty pari käy läpi ennen avioitumistaan. Miehen ja naisen mahdolliset muut parisuhteet jäävät käsittelemättä tai niitä tarkastellaan vain suhteessa kertomuksen pääpariin. Keskittyminen kahden myöhemmin avioituvan ihmisen parisuhteeseen osoittaa, miten tärkeänä kulttuurissamme pidetään parisuhteen yhteyttä avioliittoon. Oikeastaan tämä opitaan jo saduissa: prinssi etsii yhtä tyttöä, jonka kanssa hän sitten erilaisten vaiheiden jälkeen menee naimisiin. (Jallinoja 1985, 39.) Nykynaiset tosin kyseenalaistavat seurustelujatkumon suoraviivaisen etenemisen.

Tarinat yhdistävät perinteen muistiin ja erityisesti sen kollektiiviseen muotoon. Avioitumisperinnettä ei kuitenkaan säilytetä muistissa, vaan se rekonstruoidaan jatkuvasti nykyisyyden pohjalta. Tämä rekonstruointi on osaksi yksilöllistä, mutta pohjimmiltaan yhteiskunnallista. Muisti on siten aktiivinen, sosiaalinen prosessi ja perinne toimii välineenä kollektiivisen muistin organisoimiseksi. Yksityistä traditiota ei voi olla olemassa, kuten ei yksityistä kieltäkään. (Giddens 1995, 92-93.)

"Kummankaan vanhemmat ei painostanu naimisiin. Ehkä ne aattelee, että nuo on jo nii toivottomia tapauksia, että ei niitä kannata ennää... Ei äiti ja isä vahingossakaa varmaa (.) vaikka varmaa niinku oottaneet, koska niille se varmaa paljo enemmän merkitsee, että lapset on naimisissa turvallisesti. Mut ne ei oo koskaa vahingossakaa sitä niinku mitenkää tuoneet julki. Ne on aina hirmu varovaisia si (.) kaikissa asioissa. Ne ei niinku painosta tai vaikuta mukuloihi." (Leena/80+82)

"Mun vanhemmilla ei ollu mitään negatiivista koko avoliitossa asumisen aikana, mut nyt sitte lasten myötä joskus saatto meijän äiti vihjailla, että (.) mulle, että millonkas te meette. Samoin mun anoppi joskus saatto... Mut se oli tämmöstä hyväntahtosta, vähä vit-sinomasesti (.) heitettyä juttua. Se oli vaan semmosta joutasitte tekin menee naimisii." (Marja/118+120+124)

Perinteet avioitumisen perusteluna sisältävät mahdollisuuden painostukseen, koska avioitumistraditiolla on aina myös normatiivinen ja moraalinen sisältönsä, johon sen sitovuus perustuu. Avioitumisen moraaliluonne liittyy läheisesti menneisyyden ja nykyisyyden yhteenliittämisessä käytettäviin tulkintaprosesseihin. Avioitumisperinne edustaa paitsi sitä, mitä yhteiskunnassa "tehdään", myös sitä, mitä siinä "pitäisi tehdä". Tästä ei tietenkään seuraa, että perinteen normatiivisuus ilmaistaisiin selkeästi, vaan perinne on voimakkaimmil-

laan silloin, kun sitä ei ymmärretä perinteeksi. Avioitumistraditio kiehtoo ihmisiä, koska sen moraaliluonne tarjoaa siihen liittyneille tiettyä perusturvallisuutta. (Giddens 1995, 95.) Tradition henkinen perusta on emotionaalinen, mutta ohetessaan avioitumisperinne menettää emotionaalisen vaikutusvaltansa (Giddens 1995, 106).

Perinteiden voimaa kuvanee se, että vaikka ketään haastattelemistani naisista ei suoranaisesti painostettu avioitumaan, niin kuitenkin monet naiset myöntävät saaneensa osakseen vihjailuja avioitumisesta. Rituaalista avioitumispuhetta ei ole mieltä uhmata tai vastustaa - ja juuri tämän vuoksi se on tehokas väline haluttaessa vähentää mahdollista erimielisyyttä (Giddens 1995, 94). Eli loppujen lopuksi avoliitossa tai avioliitossa eläminen ei olekaan ihan niin merkityksetöntä muille. Vihjailemalla avioitumisesta asia pidetään jatkuvasti mielessä ja vedotaan alitajuntaan perinteiden tunnustamiseksi, hyväksymiseksi ja niiden mukaan toimimiseksi. Perinteen merkitys kahden aikuisen liittomuodon valinnan yhteydessä on heikentynyt, mutta perinteen sitovuus ilmenee edelleen silloin, kun parisuh-teessa on myös lapsia. Avioitumisperinne hyväksyy lasten syntymisen vain naimisissa oleville pareille ja vaikka avoliitossa syntyneiden lasten määrä on huomattavasti lisääntynyt, kaikki naiset eivät vielä ole aivan varmoja lasten tasapuolisesta kohtelusta vanhempien parisuhteen muodosta riippumatta.

"Minulle oli itestäänselvyys ottaa miehen sukunimi." (Leena/94)

"Ainaki mun mies, mut varmaan monet muutki miehet on sukunimiasiassa vielä vanhanaikasia, että ei se olis tullu mun miehelle mieleenkää, et se olis voinu vaihtaa mun sukunimeen. Et se tuntu jotenki aivan (.) naurettavalta ajatukselta suorastaan. Emmä sitä nyt niin kauheen tosissani ehottanukkaa. Mä tiesin, et ei se mee läpi." (Anne/256)

Perinne velvoittaa avioituneen naisen vaihtamaan oman tyttönimensä miehen sukunimeen. Sukunimen vaihtaminen tuntuu yhä "itestänselvyydeltä" monesta naisesta, mutta ei kaikista. Yhdistelmänimet ja oman tyttönimen pitäminen naimisiinmenon jälkeenkin ovat lisänneet suosiotaan. Harva mies vaihtaa sukunimeään avioitumisen seurauksena. Tämän perinteen heikkenemistä osoittaa se, että nykyään nainen voi jo ehdottaa miehelleen oman sukunimensä ottamista.

"Ku mä esitin tämmösen hienon (.) tai keksin hienon teorian, ku (.) sillo ku me oltiin siellä papin luona, ku se kyseli just kovasti... Et mä aattelin sitä, et sillo ku (.) joskus, millonka se nyt olikaa tää aika, kuuskyt-seitkytluvulla, ku kukaan ei menny naimisiin ja (.) elettiin sellasta vapaata aikaa. Ja sitte aikasemmi oli se, että kaikkien oli pakko mennä naimisiin, koska sitä edellytettiin... Sitte (.) heitettiin toiseen ääripäähän, että (.) että ei varmasti mennä naimisiin. Että oisko nyt sitte, että nyt ollaan siirrytty johonki keskitasolle, että ihmiset on sen verran kypsyneet tai sukupolvet kypsyneet, että ne osaa ite päättää, haluaako ne mennä naimisiin vai ei." (Leena/248)

"Eikä se oo syntistä elää yhdessä ilman avioliittoa. Niinku enne on ehkä ollu semmonenki painostus. Se on vaan jotenki sitte, että siitä on tullu sillee, et (.) että se ei oo enää niin (.) ei osota mitään heikkoutta tai semmosta noudattaa jotain perinteitä, siis sillee että mennä naimisiin, että sitä voi pitää semmosena mukavana. Et niillä perinteillä voi leikkiäki." (Leena/250+252)

Perinteiden "ikäaikaisuuskaan" ei estä niitä muuntumasta. Avioliiton solmiminen on suhteellisen nopeasti muuntunut enemmän tai vähemmän pakollisesta vapaaehtoiseksi. Muuntumisen seurauksena naiset eivät enää välttämättä koekaan avioitumista vanhanaikaisuutena tai heikkoutta osoittavana, vaan päinvastoin jopa myönteisenä ja mukavana asiana. Koska avioitumisperinne ei ole enää niin pakottava, sillä voi "leikkiäkin". Perinteillä leikkiessään naiset päättävät itse, mitä perinteitä noudattavat ja mitä eivät sekä yhdistelevät perinteitä uudella tavalla. Giddens (1995, 140-146) puhuukin perinteiden purkautumisesta eli detraditionalisaatiosta. Ajatus perinteiden purkautumisesta on ristiriidassa perinteen elpymisen korostuksen kanssa, mutta detraditionalisaatio ei tarkoita yhtä aikaa yhteiskuntaa vailla perinteitä, vaan perinteen aseman muuttumista yhteiskunnallisessa järjestyksessä.

Giddens (1995, 83) myöntää, että meidän jälkimoderni yhteiskuntamme ei välttämättä suuntaudu avioliittotraditiota vastaan, koska modernius on traditiota purkaessaan samalla rakentanut sitä uudelleen. Perinteiden purkautumisesta ja uudelleen rakentamisesta puhuu myös Ulrich Beck (1995, 12) kuvatessaan modernisaation ja refleksiivisen modernisaation vaikutusta yhteiskunnan sosiaalisiin muotoihin. Ajatus perinteiden purkautumisesta ei anna mielestäni riittävää käsitystä avioliittoperinteestä nyky-yhteiskunnassa. Giddens määrittelee perinteen ainoastaan suhteessa yhteiskunnalliseen järjestykseen, mutta hän ei mainitse mitään (avioitumis)perinteen sisäisestä muuntumisesta. Yhdistän avioitumisperinteen sisäisen ja ulkoisen muuntumisen retraditionalisaation eli perinteen uudelleen rakentamisen käsitteeksi. *Retraditionalisaatio* muodostuu prosessista, jossa ensin pilkotaan avioitumisperinne osiin. Nämä osat ovat avioitumisen mahdollisia kulttuurisia perustelutapoja, joita voi sitten liittää yhteen usealla tavalla riippuen siitä, minkälaista sosiaalista todellisuutta avioitumisen ja avioliiton halutaan rakentavan. Avioitumisperinteen uudelleen rakentaminen mahdollistaa vanhojen avioitumisperusteiden hyväksymisen, muuntamisen ja hylkäämisen sekä uusien mukaan ottamisen. Avioitumisen perustelutapojen suhteellisten painoarvojen muutokset heijastuvat avioitumisperinteen sisäiseen ja ulkoiseen muuntumiseen.

4.3 YHTEISÖLLISYYS

"Avioliitto tavallaan kytkee mutkin ihan eri lailla heijän sukuun ja sukuyhteyteen. Et siinä ehkä tulee just tätä sukuyhteyttä enemmänkin sillä lailla ja... On se sillai sukujen kannalta, mutta myös yhteiskunnan instituutiona avioliitto, ni onhan se huomattavasti viralliseksi ku avioliitto." (Riikka/60+64)

"Avioliitossa näyttää myös ulospäin, et todella ollaan tosissaan. Ehkä jo se kihlautuminen ainaki mejän suvussa näytti, että... Ja tavallaan sukulaisetki suhtautuu tosissaan, että ottaavat sukuun sen uuden jäsenen. Ennen kihloihinmenoo mejän äitiki sano (.) tai ei ehkä sanonu suoraan, mutta tuli sellane viesti, että ei hän voi suhtautua vakavasti enne ku tietää, et (.) ei ainaka tunnetasolla sitoutua kaiken maailman miehiin, ku ei tiä, jääkö ne siihe sukuun vai ei." (Sanna/66+68+70)

"Et jos mä nyt asuin avioliitossa, ni se ei kuuluu kellekään muulle. Mutta nyt niinku vähä väkisi se kuuluu sitte muittenki (.) mejän sukulaisilleki, esimerkiks." (Anne/50)

"Ehkä ei just vanhemmat painostanu naimisiin, mut muut sukulaiset, tietysti ne aina kyselee ja... Mullaki on serkkuja paljo sitte nuorempia, ni tavallaan ootettiin häitä, sitä juhlaa." (Sanna/128)

"Vuosi sitten kesällä meni naimisiin mun hyvä tyttöystävä samanlaisessa tilanteessa. Kaks lasta ja pitkään olivat eläneet yhdessä avioliitossa. Menivät naimisiin. No, totta kai mä sillon naureskelinki, et jaaha, että Astaki, mun viimeinen oljenkorsi, menee nyt naimisiin, että pitää (.) pakko kai tässon kohta mennä itekki." (Marja/132)

Yhteisöllisyysperusteluksi kutsumani avioitumisen kulttuurinen puhetapa on läheistä sukua familistiselle perustelulle. Erotuksena on avioitumisen vaikutuspiirin laajuus: familistisessä perustelussa keskiössä on (ydin)perhe, yhteisöllisyysperustelussa laajemmin suku. Laajimmillaan yhteisöllisyys kohdistuu koko yhteiskuntaan. Yhteisöllisyyteen viittaavat sellaiset ilmaisut kuin "suku", "sukuyhteys", "sukulaiset", "avioliitto yhteiskunnan instituutiona" ja "avioliitossa näyttää myös ulospäin, että todella ollaan tosissaan". Yhteisöllisyyspuhetapa kuvaa avioitumisen vaikutuksia parin sosiaalisessa ympäristössä. Naisista avioliitossa asuminen on parin yksityinen asia, joka "ei kuulu kenellekään muulle", ei edes parin vanhemmille. Avioliiton aloittamiseen tai lopettamiseen tarvitaan vain parin keskinäinen päätös. Vasta avioliitto sitoo uuden puolison toisen puolison perheeseen ja sukuun. Avioitumisen jälkeen uusi puoliso "kytketään sukuyhteyteen" eli "otetaan sukuun" ja sukulaiset "suhtautuvat puolisoon tosissaan". Avioliitto tai kihlaus eivät siis vielä oikeuta suvun täysjäsenyyteen. Yhteisöllisyysajattelussa avioliitto edustaa pysyvämpää suhdetta kuin avioliitto. Yhteisöllisyys ilmenee selvemmin avioitumisen jälkeen uuden puolison sukuun hyväksymisenä, vaikka yhteisöllisyyttä on jo ennen avioitumistakin. Yhteisöllisyys ennen avioitumista lähenee perinnepuhetapaa, koska yhteisöllisyyden nimissä halutaan toimia niin kuin sukuyhteisössä on tapana toimia. Esimerkkinä tästä on Marjan kertomus läheisen

tyttöystävän, "viimeisen oljenkorren" avioitumisesta, jonka jälkeen hänenkin oli "pakko kohta avioitua".

Toisaalta voi pohtia, kuinka paljon yhteisöllisyydellä on enää merkitystä laajemmassa suvun tai koko yhteiskunnan mittakaavassa. Eikö yhteisöllisyys ole jo kadonnut ydinperheiden ja individualismin jatkaessa voittokulkuaan? Michel Maffesolin (1995) mielestä yhteisöllisyys ei ole kadonnut, vaan se saa uusia muotoja. Maffesolille modernin individualistinen yhteisöllisyys sosiaalisine liikkeineen ja poliittisine tavoitteellisuuksineen oli vain ohimenevä ja heikko yhteisöllisyyden perusta, jonka tilalle on nyt noussut rituaalisempi ja nautinnollisempi sosiaalisuuden periaate. Tämä uusi sosiaalisuuden periaate korostaa yhteenkuuluvuuden tunnetta tässä ja nyt, sen itsetarkoituksellisuutta. Tuhlaus, yhteiset tunnetilat ja turhat rituaalit korostuvat yhteisöllisen kokemuksen merkkeinä. Yhteisöllisyydestä on tullut tunneperäistä. Maffesolin (1995, 25) mukaan yhteisöllisyyden ihanne toteutuu enemmän tai vähemmän tiedostettuna yhdessä olemisen muotona, joka ei enää ole suuntautunut kohti kaukaisuutta, vaan jossa pyritään muokkaamaan nykyhetkeä, tekemään siitä niin hedonistinen kuin mahdollista. Tällainen ihanne yhteisöllisyydestä toteutuu mielestäni myös avioitumisessa ja sitä juhliittaessa.

"Hääpäivä on tärkeä päivä meille molemmille ja sen haluaa sen ilon sitte jakaa kaikkien kavereittensa ja sukulaisten kanssa. Kyl mä haluan sen takia, että siinä on paljo ihmisiä. Mulle on henkilökohtaisesti tärkein se, että siellä on ihmisiä, jotka on iloitsemassa mejän kanssa siitä päivästä, eikä se, et pitää saaha hirveesti ihmisiä, et saa lahjoja." (Outi/180+182)

"No ku me mietittiin sitäki, että (.) et toinen vaihtoehto ois ollu niinku... Sillai et ois lähteny jonneki ulkomaille ja vähä semmo (.) siis pikkuporukan kans. Me aateltiin, et ei. Et kuitenki jotenki se (.) silleen omalla tavalla siis tuntuu, et se on just semmone perhe (.) perheen ja sukujen semmone yhteinen juhla. Ja silleen, et varmaan ihmisetki kuitenki oottaa hirveesti, ku aina on noita hautajaisia ja kaikkii muita juhlii niin hirveesti. Ni että sen kerran, ku on iloset juhlat, ni sitte pakenee jonneki (.) het vaikka mihinkä." (Kati/258)

Avioitumispuheen yhteisöllisyys huipentuu hääjuhlassa, jota pidetään "perheen ja sukujen yhteisenä juhlanä". Vaikka sukulaisiin ei muuten pidettäisi tiiviisti yhteyttä, niin häihin heidät kuitenkin kutsutaan "jakamaan iloa" avioitumisesta. Viime aikoina tosin ystävien osuus häävieraista on lisääntynyt pakollisten sukulaisten kutsumisen vähentyessä. Vanha sananlasku "jaettu ilo on paras ilo" kuvaa erinomaisesti yhteisöllisyyden merkitystä hääjuhlassa. Naiset eivät halunneet sukulaisia ja ystäviä häihinsä suuren lahjamäärän takaamiseksi, vaan nimenomaan jakamaan heidän onnenhetkeään. Yhteisöllisyyden vaatimus myös vähentää halua avioitua kahdestaan. Giddens (1995, 93, 116) muistuttaa avioitumisrituaalin liittyvän kiinteästi niihin yhteiskunnallisiin kehyksiin, joista avioitumisperinne saa

eheytyensä: rituaalilla perinteen säilyminen varmistetaan. Yhteisöllisyys vahvistaa kollektiivista muistia ja yhteinen häärituaali on mitä parhain tapa rekonstruoida avioitumisperinnettä ja hyväksyä se näkyvällä tavalla. Avioitumisrituaaleihin osallistuminen edustaa julkista sitoutumista, josta on vaikea myöhemmin perääntyä.

"Avioliitto on virallinen, julkinen instituutio." (Marja/58)

"Et sillä tavalla niinku ties, että (.) että haluaa laillistaa sen suhteen. Tai ei laillistaa, mut silleen niinku, et (.) et nyt ollaa tosissaa." (Leena/70)

"Mulle häät ainaki just merkitsee sitä, et se on sellane julkine julistaminen. Että kattokaa nyt, nyt me mennään naimisiin! Et tää on nyt sitte julkista." (Leena/286)

Naiset puhuvat avioliitosta "virallisena, julkisena instituutiona" ja avioitumisesta "suhteen laillistamisena" ja "julkisena julistamisena". Yhdessäolon laillistaminen ja julkistaminen tapahtuvat juuri suhteessa muihin ihmisiin ja yhteiskuntaan.

"Se oli muute jännä ilmiö kans, että ku noita häitä järjesteli, ni aina ku... Ihmiset rupes juttelemaa eri tavalla, et ku selvis, et oli häistä kyse. Esimerkiks jossai kenkäkaupassa etin kenkiä ja sitte satuin mainitsemaan jossain vaiheessa, että hääkengiks. Ni myyjä sitte, et no hänen poikansa menee kans. Et ne rupee rupattelemaan siitä asiasta. Se oli aika huvittavaa. Et jostai muusta asiasta ni ei välttämättä (.) et se ilmapiiri muuttu heti, että se on semmone yhteinen kiva asia. Varmaan samallinen, jos meet ostamaan jotai lasten vaatteita, nii siellä voi just tulla semmosta vastaavaa. Et on ne tietyt asiat, joista voi puhua heti. Et on helppo puheenaie. Että millo, missä meette ja missä järjestitte ja saitteko hääpaikan ja millane puku sulla on. Ja ne on sitte ihan kiinnostaviaki." (Leena/232+234)

"Sen huomaa häiden jälkeen, ku eri paikoissa asioi ja sitte piti ilmottaa näitä nimenmuutoksia, ni lähes joka paikassa onnitteltiin. Et se mua hämmästytti, et sillai, et ventovieraat onnitteli ja oli kauheen ilosia. Että sitä mä hämmästelin. Et en mä ajatellu, et avioliitto tosiaanki voi olla yhteiskunnassa semmonen instituutio. Se kuitenkin näkyy ja se vaikuttaa. Avioituminen sillä tavalla, että se oli mulle paljo pienempi asia, ku se, että mihinkä törmäs sillä lailla ku eri paikoissa asioi." (Riikka/184)

Avioitumisen merkitystä sosiaalisesti jaettuna ilmiönä kuvaa se helppous, jolla ventovieraat ihmiset voivat keskustella avioitumisesta. Jaettuja merkityksiä käytetään ilman kummempaa pohdintaa. Monet naiset yllätti avioitumisen yhteiskunnallinen tärkeys, koska he pitivät avioitumistaan yksityisempänä ja vähämerkityksellisempänä asiana kuin mihin he törmäsivät muualla. Naiset myöntävätkin aliarvioineensa avioliiton elinvoimaa yhteiskunnallisena instituutiona. Keskusteleminen avioitumisesta on "yhteinen kiva asia", joka pystyy muuttamaan ilmapiiriin. Avioitumisen herättämiä myönteisiä reaktioita ventovieraissa voi hyvin verrata lapsen odottamisesta seuraaviin onnitteluihin.

"Siis työpaikallahan ne tietysti silleen niinku vähä... Vitsinäähä ne sitä aina tuli... Se oli vähä niinku semmosta herjaa, mutta kyllä ne aina rouvitteli 'no nii, nuori rouva'. Se kuulosti hirveen semmoselta keski-ikäseltä. Mä olin, että lopettakaa." (Anne/246)

"Voihan se olla, että arvostus jonkun ehkä nuoremman ihmisen silmissä ni... Voi olla, että siinä tuntee, että paikalle tulee joku vanha mummo... Siinä mielessä voi olla, että se jossai voi tuntua. Ehkä enemmänki nuorempia ajatellen, sillee että niinku nuoremmat ajattelee sillee, että on vanhempi ja viisaampi, ku on avioliitossa. Tuntuu, että nuoremmat arvostaa avioliittoa sillai, että ei mua oo..." (Kati/332+334)

"Mun suvussa ni ei kukaan oo mitenkään san (.) niinku muuttanu oikeestaan mitään arvostusta, käsitystä, nimitystä, mutta toisaalta se näkyy taas paljo paremmin mun miehen suvussa. Tai siinä (.) siellä suunnalla, eikä niinkään ehkä suvussa, mut naapureissa ja muissa. Että siellä on hirveen iso merkitys sillä, että onko rouva vai eikö oo rouva, asutaanko avioliitoss vai avoliitoss. Et siellä sen näkee ihan selvästi, siinä ilmapiirissä, kulttuurissa, paikallisilmapiirissä sen (.) vaikutuksen. Mutta toisaalta me ollaan siellä, niin hirvittävän harvoin käydään, että se ei pääse niinku meihin millään tavalla vaikuttamaan. Mutta siellä se vaikuttaa sillä lailla, että... Mutta emmä ite koe niinku mitään. Korkeintaan ehkä voi tuntua vähän vanhemmalta, mikä ei välttämättä oo positiivine asia. Rouva-sana on mun mielestä aika semmone vanhahtava kumminki." (Riikka/186)

Yhteisöllisyyden todellisen vaikutusvallan vähenemistä todistaa siviilisäädyn muutoksesta seuranneen sosiaalisen arvonnousun heikkeneminen. Aikaisemmin avioituminen oli etenkin naisille hyvin tärkeää yhteiskunnallisen aseman saavuttamiseksi ja sosiaalisten normien noudattamiseksi. Vanhaksi piiiaksi jääneitä naisia sääliteltiin, eronneita paheksuttiin ja ainoastaan leskeys oli hyväksyttävää. Nykyään arvostuksen nousu avioitumisen seurauksena vaihtelee alueittain ja suvuttain, mutta pääasiallisesti se on menettänyt merkityksensä. Naiset kokevat "rouvittelun" vitsinä tai herjana, joka saa heidät tuntemaan itsensä vanhaksi. Toisaalta naiset myöntävät, että avioituminen voi saada olon tuntumaan positiivisessa mielessä "vanhemmalta" ja "viisaammalta". Naiset eivät kuitenkaan halua arvostuksensa nousevan pelkästään siviilisäädyn muutoksen seurauksena, vaan he haluavat itse ansaita arvostuksen.

4.4 TUNTEIDEN KULTTUURI

"Mä menin naimisiin sen takia, että (.) mä rakastan mun miestä ja (.) sen takia, että mä tällä hetkellä ainaki haluan elää loppuelämäni hänen kanssaan, että... Et ihan tämmösis-tä tunnesyistä." (Elina/140)

"Mut emmä tiää, on siinä ehkä sitte (.) tunnepuoellaki jotain sellasta, et tää nyt on tosiaanki pysyvä. Tai sanotaan... Ei siinä hirvee ero oo, mut ehkä kuitenkin semmone jonkinnäköne henkine turvallisuus. Must tuntuu, et sen takia nämä ihmiset, jotka on ensin avoliitossa (.) kenties ehkä just sen takia menee naimisiin." (Elina/44+60)

"Tätä mä en ajatellu etukäteen, mutta nyt oon huomannu sen, että yhteinen sukunimi todella tuo semmosta yhteenkuuluvuutta enemmän." (Sanna/60)

"Toiseen sitoutuu vielä enemmän naimisiinmenon jälkeen." (Outi/240)

"Naimisiinmeno lähenti suhdetta hirveesti." (Outi/276)

"Ehkä kaikkee ei sit piäkään niin järjellä mieltä, vaikka tavallaan sanoin, et tutustua pakettiin, mut että myös semmone tunteen mukana meneminen, luottaminen toiseen." (Sanna/88+90)

Tunteen voimaa ei voi mitenkään aliarvioida naimisiinmenon kulttuurisia puhetapoja etsittäessä. Nimeänkin yhden tärkeimmistä avioitumisen puhetavoista emotionaaliseksi perusteluksi. Tämän puhetavan tunnistan sellaisista ilmaisuista kuten "rakkaus", "henkinen turvallisuus", "enemmän yhteenkuuluvuutta", "toiseen sitoutuu enemmän", "läheisempi suhde" ja "tunteen mukana meneminen". Nykyään perhekin mielletään usein parisuhteeksi, jossa yhteisyys liittyy ennen kaikkea tunteisiin. Naisten mielestä tunnepohjaisen perustelutavan ytimessä onkin ajatus, ettei kukaan mene naimisiin, jos ei rakasta tulevaa puolisoaan. Emotionaalisisessa perustelussa vallitsee rakkauden hegemonia. Rakkautta pidetään itsestään-selvänä perustana avioitumiselle, jopa suoranaisena välttämättömyytenä. Michel Maffesoli (1995, 25) puhuukin tunteen kulttuurista.

Giddensin (1991, 88-98, 6-7) mielestä parisuhde on muuttunut 'puhtaaksi suhteeksi', jonka päämotiivina on rakkaus. Tällainen suhde jatkuu vain niin kauan kuin se tuottaa kumppaneille riittävästi emotionaalista tyydytystä. Robert Sternbergin rakkauden kolmioteorian mukaan rakkaudessa on kolme ulottuvuutta: läheisyys, intohimo ja sitoutuminen. Näiden ollessa keskenään tasapainossa saavutetaan täydellinen, aito rakkaus. (Sternberg 1986, 119-123.)

Hegemoniastaan huolimatta rakkaus ei ole ainoa tunne, joka liittyy avioitumiseen. Henkinen turvallisuus, yhteenkuuluvuus ja sitoutuminen kuuluvat myös avioitumisen tunnekategoriaan. Tolkki-Nikkosen (1978, 54-55) mukaan naiset odottavat avioitumisen parantavan eniten juuri elämän yleistä turvallisuutta. Naiset mieltävät turvallisuuden pikemmin emotionaaliseksi kuin taloudelliseksi turvallisuudeksi, koska he eivät usko avioitumisen vaikuttavan talouteen.

Tunteiden merkitys avioitumisen perustana selittyy sillä, että pysyvän ja onnellisen avioliiton pääedellytyksinä pidetään rakkautta, yhteistä elämäkatsomusta, molemminpuolista luottamusta, vilpittömyyttä ja kumppanuutta. Materiaalisia syitä mainitaan harvemmin. (Tolkki-Nikkonen 1978, 56.) Avioitumisen perustelua tunteella pidetään kulttuurisesti hyväksyttävämpänä kuin järkisyitä, sillä avioiduttaessa halutaan "mennä tunteen mukana, luottaa toiseen".

"Että onko tää nyt sitte se tyyppi, semmonen ihminen, jonka kans voi olla loppuikänsä." (Leena/62)

"Musta ainaki tuntuu, et mun mies on mulle se oikee. Et meillä on ollu hirveen hyvä olla yhdessä." (Anne/164)

"Tää me suunniteltiin enne häitä, ku ihmistä (.) varsinki nyt, kuitenkin uuestaan tullu häät ja kaikki perinteet, ni oottaa sitä polkasua ja kenellä on käsi päällä. Sitä oltiin tavallaan niinku (.) ei ehkä ääneen puhuttu, mut sellasta mietintää, et mitä sen kans tehään ja... Sit me katottiin viime kesänä mun miehen siskon häitä. Ja sit huomattiin niitten kakun leikkuussa, et ne piti siitä kakkulapiosta sillä tavalla rinnakkain kiinni, et kummankaan käsi ei ollu päällä. No, siitähän me sitte keksittiin, että no, me laitetaan samalla lailla, et ku me ollaan muutenki elämässä sillai aika (.) ainaki ite tunnetaan nii, et kuletaan niinku rinta rinnan, että ei toinen yritä olla toista parempi tai eellä tai pitää valtaa. Ni sit me leikattiin sillai ja sit ei polkastukkaan. Et polkasun paikalla pusu! Mutta ihmiset ihan selvästi ootti tämmöstä." (Sanna/168)

Tunteelliseen perusteluun kuuluu pohdintaa Sen Oikean löytämisestä, jonka kanssa pysyvä ja onnellinen avioliitto saavutetaan. Naiset haluavat puolison, jonka kanssa "voi olla koko loppuikänsä" ja "on hyvä olla yhdessä". Jallinojan (1997, D2) mielestä on hämmästyttävää, että ihmiset uskovat yhä 'sen ainoan oikean' olemassaoloon, vaikka olisivat eronneet jo viisi kertaa. Parisuhteen muodon valinnanvapaudesta huolimatta aviosuhde on myös yhä suuressa arvossa, vaikka siihen ei ole enää ulkoisia paineita. Naiset haluavat puolisoiden olevan tasa-arvoisia sekä parisuhteessa että elämässä yleensäkin. Parisuhteen tasa-arvoisuus ilmenee "rinta rinnan kulkemisena", jolloin kumpikaan puolisoista ei "yritä olla toista parempi tai hallitsevampi". Jallinojan (1991, 57-58) mukaan puolisoiden tasa-arvoisuus on osa perheen modernisoitumiskehitystä.

"Jos aatellaan, että löyhin side on se, et seurustellaan, sit on se, että asutaan yhdessä ja sit on kihlaus ja avioliitto. Mun ajattelussa se menee sillä lailla, mutta ei se mikään välttämättömyys oo. Se suhteen kiinteys tai välien kiinteys tai pysyvyys, ni se muuttuu mun aattelussa tollasella jatkumolla." (Riikka/192)

"Mun mielestä kihlaus on kosinta siinä mielessä, että se on niinku... Mut eihän sitä tietysti tartte mennä naimisiin, vaikka menee kihlohi. Monille riittää se, et ollaan kihloissa ja se on niinku (.) sillä tavalla osotetaan muilleki. Tai (.) mikä se sitte se kihlauksen funktio ihmisillä nyt onkaan. Mut joka tapauksessa ni mulle se oli kuitenkin sopimus siitä, et mennään naimisiin." (Elina/82)

"Kyl sitä haluaa ite sillä lailla osottaa kaikille ja (.) tuntee, että toinenki haluaa osottaa kaikille, että me ollaan nyt yhdessä. Mut siinäki on se, että ehkä kihlohin menemisessä se on paljon merkittävämpää, ku mitä naimisiin menossa. Että siinä itellään (.) niinku sanotaan tunnetasolla, ni mä huomasin itelläni muutoksen sillo ku mentiin kihlohin. Siis semmosen muutoksen, et nyt ollaan tosissaa. Jotenki rauhottu ehkä sillee, että sitä siihe asti oli miettiny, että tuleekoha tästä mitää ja onkoha toi tosissaa ja muuta. Et sillo tuli semmone, että nyt on jotai... Et ei ehkä niinkää nyt sitte enää naimisiin menosta. Et se oli jo sitte selvää." (Leena/194)

Vaikka avioitumisen edellytyksenä pidetään tiettyä tunteiden syvyyttä, naisten sitoutumisen aste syvenee ajan myötä. Seurustelu ja yhdessä oleminen vaatii naisista huomattavasti

vähemmän sitoutumista kuin avoliitossa asuminen tai kihlautuminen. Kaikkein syvintä sitoutumista heistä vaatii avioliitto. Häpäpäivä on tosin enää harvemmin tunteiden julkistamishetki, vaan yleensä keskinäiset tunteet osoitetaan muille jo yhteen muutettaessa tai viimeistään kihlautuessa. Tämä on ymmärrettävää, koska itse asiassa jo vastatessaan myöntävästi kosintaan naiset ilmaisevat halunsa mennä naimisiin. Naiset kokevatkin tunnetason muutoksen olevan suurempi kihlautuessa kuin avioituessa.

"Toisaalta tuli tuossa miettineeks semmostaki asiaa, että... Sinänsä aika tylsää nykysi, ku ihmiset assuu ensi yhdessä ja sitte (.) sit menee naimisiin, että ei niinku just tosissaa muutu mitää. Onha se, jos aatellaa, et jos ois (.) jos se ois vielä yhtä kiellettyä esimerkiks seksi enne avioliittoa, ni aattele, jos se ois tämmöne optimaaline pari, että se ois (.) ihmiset rakastas toisiaa oikee ja siitä on tulossaki hyvä suhde. Sehä ois hirvee hauskaa joku puoli vuotta, vuosi etteen päin naimisiinmenon jäläkee, ku kaikki (.) kaikki ois uutta ja ihanaa ja ihmeellistä. Tai ehkä se on kuitenkin järkevämpää, että ensi asutaa yhdessä." (Leena/186)

Tunteiden syveneminen kumppania kohtaan tuntuu luontevalta ajatukselta, mutta siihen sisältyy oletus tunnesiteen suoraviivaisesta ja tasaisesta syvenemisestä. Suhteen suvantovaiheiden ja uudelleen rakastumisten vaihtelut jätetään huomiotta. Avoliitossa eläminen ennen avioitumista vähentää avioitumisen jälkeistä tunteiden huumaa. Yhteiselämän aloittavaa kuherruskuukautta ei enää ole. Haastateltavista Leena kaipasi avioitumiseen aikaisemmin liittynyttä positiivisen yllätyksen mahdollisuutta. Kuinka ihanaa olisikaan häiden jälkeen huomata avioituneensa unelmiensa miehen kanssa! Toisaalta naiset eivät halua ottaa sitä riskiä, että yllätys ei olisikaan positiivinen. Elämään kaivataan turvallista jännitystä, mutta kun sitä ei ole tarjolla, pelataan varman päälle asumalla ensin yhdessä tulevan aviopuolison kanssa. Eli loppujen lopuksi naiset eivät antaudukaan täydellisesti tunteiden vietäväksi, vaan toiminnassa on aina hitunen järkeä mukana. Haluamme löytää 'sopivan' puolison sekä tunteen että järjen kriteerein.

4.5 RITUAALEISTA SYNTYY HÄÄHUMU

"Kyllä naimisiinmeno ja häät kuuluu yhteen. Jollai tavallaha sitä kuitenkin on pakko mennä naimisiin. Et jonkunlaiset häät siinä täytyy olla. Että pakkoha se jonku näköne seremonia siinä on olla. Että naimisiin ei pääse, jos ei (.) et jotaki siinä pitää tapahtua." (Riikka/114)

"Kyl mun mielestä häät liittyy olennaisena osana avioliittoon, koska se (.) on siirtymäriitti. Ihan selkeesti, mut se ei vaan oo ehkä niin vahva enää näinä avoliiton aikoina kuin se on ollu aikasempi. Et en mä ois voinu kuvitella avioliittoa ilman häitä. Se on musta kuitenkin juhlimisen arvonen asia." (Elina/416+418)

Rituaaliperusteluksi kutsumani avioitumisen kulttuurinen puhetapa keskittyy häiden, siis vihkimisen ja hääjuhlan, merkityksen rakentumiseen puheessa. Rituaalipuhetavan tunnistaa seuraaventyypisistä ilmaisuista: "(kirkko)häät", "seremonia", "häät liittyy olennaisena osana avioliittoon, koska se on siirtymäriitti", "haluttiin pitää kerrankin kunnon juhlat" ja "häät merkitsee vahvaa muistoa". Avioliitto ja häät ovat eri asioita, mutta kuitenkin ne kuuluvat tiukasti yhteen, sillä häät muodostavat sen ainoan portin, jonka kautta pääsee avioliittoon. Toisin sanoen häät ovat pakollinen siirtymäriitti. Haastattelemani naiset eivät voi "kuvitella" avioitumista ilman jonkinlaisia häitä, koska heistä naimisiinmeno on juhlimisen arvoinen asia.

"Ja sit toisekseen (.) haluttiin pitää kunnon juhlat. Mikä must tuntuu, et on myöski tänä päivänä aika monille se motiivi. Et kerranki saa pitää hauskat, isot juhlat. Kuttua kaikki ne ihmiset, jotka on tärkeitä ni yhtä aikaa, koska muuten se on minusta vähä mahotonta. Must tuntuu, et halu mennä naimisiin ja halu saada häät on aika fifty-fifty. Silleen, että... Mä itse asiassa oon oikeestaan mieltyny, et mitenkä se ois niinku (.) painottunu. Toisaalta mulle se naimisiinmeno oli ihan ittestään selvä asia, et ei sitä niinku (.) tarvinnu mieltää eikä (.) silleen naimisiin menty naimisiinmenon takia. Pelkästään. Mutta myöski sen takia, että oli hauska pitää juhlat. Ja on hauska saada ne häät." (Elina/82+84)

"Ehkä ne vaikutti sillä tavalla, että mä halusin mennä naimisiin, mutta kun kerran mentiin naimisiin, ni sitte me haluttiin isot häät. Että se oli ensisijainen se naimisiinmeno ja sen jälkeen sit tehtiin päätös siitä, että miten mennään naimisiin." (Riikka/110)

"Mä oon sen verran itsekäs, et mä haluan sitte sen kavereilleni ja ystäville ja sukulaisille tuua julki ja haluan ne pyytää siihen mukaan, että... En oo mikään semmone ihminen, et mä tykkäisin järjestää esimerkiksi syntymäpäivii tai toisia, ku kaikki järjestää kaikki pienet juhlat. Mä en oo (.) en semmosia tykkää järjestää, mutta tota ni (.) kyl mun mielestä häät on sellane tapahtuma, se on niin tärkeä (.) ihmisen elämässä, että kyl mä haluan, että se (.) tilanne ja siitä otetaan sit kyl kaikki irti. Että mitä vaa siihe on mahollisuutta järjestää, ni kaikki pois vaan." (Outi/258)

Halua mennä naimisiin pidetään usein niin itsestäänselvänä (ks. familistinen perustelu), että se samalla antaa tilaa myös rituaaliperustelulle. Häiden itseisarvo on suuri, eikä sitä kannata aliarvioida. Naiset eivät toki uhmaa sovinnaisuussääntöjä, vaan vakuuttavat, että tärkeysjärjestyksessä on ensimmäisenä halu avioitua ja vasta sitten halu saada häät ja halu päästä morsiammeksi. Esimerkiksi Outi tunnustaa normin olemassaolon pitämällä itseään "itsekkäänä", koska haluaa järjestää isot häät. Nykyään naiset kuitenkin uskaltavat jo myöntää avoimesti, että halu saada häät on olennainen osa päätöstä mennä naimisiin. Etenkin avopareille avioituminen tarjoaa hyvän syyn järjestää juhlat. Häät ovat juhla arkisen aherruksen keskellä, kaivattu tuulahdus ilonpitoa, josta on lupa "ottaa kaikki irti". Jallinojan (1997, D2) mukaan häät korostavat suhteen ainutlaatuisuutta. Suhteen ainutlaatuisuutta on nykyään pönkitettävä itse, koska siihen ei ole ulkopuolisia paineita.

"Et voi sanoo, että siitä asti ku mä tiesin, et ku me ruvet (.) me oltiin se päivä sovittu ja se ni... Suurin piirtein, ku se oli jotai (.) jotain ihan tammikuun alkua elikkä meillä oli puol vuotta aikaa valmistella... Ni suurin piirtein leiju kakskyt senttii ilmassa, et vaikka oltiin oltu niin hirveen kauan yhdessä. Mutta siis silleen, että ite ties, että ihanaa, et viimeinkin häät ja että mennään naimisiin! Ni se oli suurin piirtein koko ajan silleen, että jippii, jippii, että ihanaa! Ja sen jälkeenkin. Kyllä mä olin ainaki oottanu sitä." (Kati/114+116)

"Kyllä mä oon aina halunnu isot häät. Semmoset (.) prinsessapäivä, prinsessahäät. Varsinki ku ajatuksena on, että menee yhen kerran elämässään vaan naimisiin, ni sitte kans mennään kunnolla, ku kerran mennään." (Riikka/118)

"Se on ollu aina pienestä asti semmone, et mä haluun isot häät ja mä haluun kirkkohäät. Tietysti ne on omanlaiset fantasiat aina, mitkä haluu toteuttaa." (Outi/176)

"Mullei ainakaan sillä lailla ollu avioliitosta itestään mitään sellasta ihme ruususta ajatusta, mutta häistä kylläkin. Niinku siis niistä juhlista itessään, ni niistä mulla oli just semmone aivan ihana, romanttinen haave, mutta ei itessään naimisiinmenosta ja siitä, mitä se tuo tullessaan." (Kati/102+104)

"Must se perinne on kehittyny aika mukavasti. Niinkun (.) itse hääjuhlaperinne. Et siellä on nykyi ohjelmaa (.) ja näin. Mutta sitte kaikki tämmöne oheisrekvisiitta. Silleen mitä mä noita häälehtiä ja muita luin, ni huvitti (.) monetki jutut siellä. Et no joo, et kyllä mä varmaan tilaan ilmapalloja sata kappaletta mejän nimillä. Et sellasta (.) kauheen amerikkalaista meininkiä. Semmosta et (.) et mä en tiä oikei, et miten ihmiset (.) muut niinku hurahtaa tommosii mainoksiin, mut (.) muhun ne ei ainakaa kauheesti iskeny!" (Eliina/198+200+204)

"Jostain syystä se kesä oli vaan se ajankohta, että minä oltiin haluttu mennä. Nyt on ruvennu aattelee, että ihan hyvinhä sitä ois voinu mennä (.) ei ehkä tämmöseen aikaan, ku vettä tulee taivaalta ja on niin synkkää, mutta vaikka keskellä talvee. Mutta ehkä sillaiki, että kesä oli siitä hyvä aika, että oli ittellä vähä eri lailla aikaa järjestellä ja keskittyä. Ei ollu niin kauheita tenttiruuhkia ku talvella." (Sanna/208)

Suuri osa häiden vastustamattomasta vetoimasta selittyy niiden ainutkertaisuudella. Haastatteleman naiset uskovat avioliiton kestävyys ja siksi ainokaisissa häissä täytyy yrittää toteuttaa kaikki romanttiset unelmat ja fantasiat. Naiset haluavat isot kirkkohäät ja "prinsessapäivän" kaikkien huomion keskipisteenä. Jo tieto "viimeinkin" koittavasta hääpäivästä riittää irrottamaan jalat maasta ja vapauttamaan odottamisen tuskasta. Häät ovat täynnä tunnelatausta, jonka naiset haluavat itse kokea. Häät ovat yksi positiivinen kokemus monien muiden joukossa, mutta samalla yksi merkittävimmistä. Kokemusten hankintaan liittyy myös muistojen hankinta. Naiset haluavat häistään nimenomaan ihania, myönteisiä muistoja ja siksi tämän yksilöllisen juhlan suunnittelussa ei vaivoja eikä aikaa säästellä. Häiden yksilöllisyys on tosin melko näennäistä, koska hääjuhlaan kuuluvat samat tunnelmaa luovat hääperinteet, kuten morsiamen pukeutuminen valkoiseen pukuun, riisinheitto, lahjojen antaminen, kakun leikkaus ja häävalssi. Lisäksi suurin osa pareista haluaa mennä vihille aurinkoisena kesälauantaina (Väestönmuutokset 1995 1997, 49).

"Mutta sillä tavalla voi ajatella, että häitäki on niin monenlaisia. Jotkut ottaa vaan siviilivihkimisen ruokkiksella, tämmönen oikeen äärilaita ja toiset sit pitää semmoset monen sadan ihmisen hääjuhlat. Että seki on semmone laaja skaala." (Riikka/112)

"Kiva oli järjestää ne juhlat. Se oli kivaa, mut tietysti olihan se nyt se naimisiinmeno itessään sillä lailla... Mut ehkä se juhlien järjestäminen... Sen huomasi siinä, et sitte tosiaan ne yhet häät... Meidän kaverit meni sillee, että ne oli menny vaan. Keskellä viikkoo. Ja sitte ne laitto lehteen ilmoituksen, että mentiinpä eilen naimisiin. Mun mies sano vielä, että täh, minkä takia ne ees meni naimisiin, jos ne ei mitään järjestä." (Anne/178)

"Se on tosi mukavaa, että pietään tämmöset isot kemut. Ja ollaan ite siinä sitte juhlan keskipisteenä. Tiesi, että kuitenkin haluaa sinne ihmisiä mukaan ja et haluaa niinku semmoset näkyvät häät. Ettei ne oo jotku semmoset pienet, ihan lähimpien ihmisten kans. Kyllä siihe pyrkiiki, et saa jo vähä torvet soiakki, ku mennää naimisiin." (Leena/126+130)

Unelmien häät eivät merkitse kaikille samaa asiaa. Eikä unelmien häitäkään ole aina taloudellisesti varaa toteuttaa. Haastateltavien naisten puheesta löytyy monia merkkejä häiden hierarkiasta. Naiset tunnustavat kirkkovihkimisen ja maistraattivihkimisen olevan yhtä päteviä laillisesti, mutta silti heidän mielestään "oikeisiin" häihin kuuluu kirkkovihkiminen ja hääjuhla. Häiden alinta kastia on maistraattivihkiminen parin todistajan läsnäollessa ilman mitään hääjuhlaa. Hieman ylempää kastia edustavat häät maistraattivihkimisellä ja hääjuhlalla. Keskikastiin sijoittuvat kirkkohäät ilman hääjuhlaa ja kirkkohäät, jossa vieraita ei ole montakaan kymmentä. Aatelistuokassa ovat isot kirkkohäät satoine vieraineen.

"Siinä on semmonen tietty seremonia, mitä noudatettaa, et se tekkee siitä asiasta semmosen merkittävämmän, ku et sä käyt jossain viraston pöyän takana sanomassa, et joo. Ja sit kirjotetaa nimi paperii ja lähetää." (Leena/60)

"Häät oli just semmone (.) semmone rituaali, semmone (.) et tehhää sit niinku (.) juhlistettaa sitä. Niinku mä sanoin, ni se on sitä sammaa ku kirkkovihkimine. Siitä tulee semmosta juhlavampaa. Ja sitte se, että saa just kaikki ihmiset, jotka haluaa sinne." (Leena/124+126)

Avioitumisperinteeseen liittyy vahva mielikuva tietyistä häseremonioista ja rituaaleista, joiden noudattaminen tekee avioitumisesta "merkittävämmän" ja "juhlavamman". Naiset pitävät kirkkovihkimisen rituaalisuutta ilmeisenä ja kokevat siviilivihkimisen koruttomammaksi, jopa askeettiseksi toimitukseksi. Giddens (1995, 90-91) kuvaa avioitumisrituaalien luovan sosiaalista solidaarisuutta, mutta rituaalit eivät ole vain hyväksytyjen sääntöjen mekaanista noudattamista. Avioitumisperinteeseen kuuluvia rituaaleja voidaan pitää sen ajatuksettomuuden ja automaattisuuden osana, vaikka perinne onkin väistämättä aktiivista ja tulkitsevaa. Toisaalta rituaalit kietovat perinteen osaksi arkipäivää, toisaalta ne erotetaan selvästi arjen rutiinitehtävistä. (Giddens 1995, 93.) Monia rituaaleja pidetään perinteinä, kuten papin suorittamaa kirkkovihkimistä, sormuksen pujottamista nimettömään sormeen liiton merkiksi ja hääparin onnittelua.

Mair (1974) on todennut, ettei ole kiinnostavaa tutkia rituaalien yksityiskohtia, vaan etsiä monille häämenoille yhteisiä piirteitä, koska yhteiset ominaisuudet ilmaisevat ja vahvistavat avioitumisen kulttuurista omaksumista. Van Gennepin mukaan siirtymäriitit kuvaavat ja symboloivat erityisesti sosiaalisessa statuksessa tapahtuvia muutoksia. Morsiamen siirtyminen työstä vaimoksi korostuu häärirituaaleissa enemmän kuin miehen kohdalla tapahtuva vastaava muutos. (ks. Mair 1974, 110-111; Sarmela 1981, 13.) Giddens (1991, 32-33) vahvistaa, että muutokset yksilön elämässä vaativat aina psyykkistä uudelleen orientoitumista, mikä tapahtui ennen ritualisoitujen siirtymäriittien muodossa. Nyky-yhteiskunnissa siirtymäriitit ovat kuitenkin suhteellisen harvinaisia jopa syntymän ja kuoleman yhteydessä. Kritiikkinä onkin esitetty, että ilman kollektiivisiä rituaaleja yksilöt jätetään ilman rakentuneita tapoja selvitä muutoksiin liittyvistä jännitteistä ja ristiriidoista. (Giddens 1991, 204.) Avoliitossa eläminen ennen avioitumista pehmentää avioitumisen aiheuttamaa statuksen ja psyyken muutostarvetta.

"Meijän yhet kaverit halus mennä kahelleen vaan naimisiin. Et ku itteesä vertas, et en missään nimessä tekis... Et just sillee ku on kauan... Tuntuu, ku on ikkää, on sukua ja kavereita, et haluaa juhlia sitä yhdessä. Et tuntus, et sitte jos ois just kahahtanu oikee ja rakautensa huumassa, sillo voi kuvitella, että menis vaa kahellee naimisii." (Leena/284)

"Mitä meki juteltiin papin kanssa edeltä käsin, ni morsiamen luovutus on tavallaan semmonen (.) sukujen yhdistymiseen se nykyään liitetään (.) ajatellaan kirkollisessa kaavasakin kuuluvana jollai tavalla symbolisena. Et ei sitä nyt enää sillä lailla nähä, mitä se aikasemmi on ollu. Miten se nyt voikaan, ku mekin on iät ja ajat asuttu yhdessä jo?" (Riikka/144)

"Siinäki oli se, et me veijattii (.) harjoteltii häävalssia sen takia, ku äiti sattu kysymään meiltä, että kai te nyt pyöritte kahteen suuntaan. Mun mies, et kahteen suuntaan? Sit sille tuli joku, et se halus opetella kahteen suuntaan. Sit siinä oli jotain tämmöstä, et sitä haluaa... No, jotenki sillee aatteli, että ku äiti ja isä niinku ajatteli tai halus sillee, että ilmas jonku toiveensa ja sit just ku ne on niin vanhoja ja... Sitä suhtautuu vähä eri tavalla niihi, ku se, että haluais kapinoida kaikkee vastaa, mitä ne sanoo." (Leena/334)

Yhteisöllisyysperustelun yhteydessä mainitsin jo, että häät ovat erinomainen tilaisuus uusintaa yhteenkuuluvuuden tunnetta. Häiden vieraslistalla on suuri joukko sukulaisia ja ystäviä, vaikkei heidän kanssaan muuten pidettäisikään aktiivisesti yhteyttä. Sukulaisten kutsuminen on tosin vähentynyt, kun ystäviä tavataan nykyisin jo useammin. Lisäksi häihin kutsutaan vain ne ihmiset, jotka hääpari sinne todella haluaa. Vieraat tekevät häistä näkyvän ja kuuluvan juhlan. Yhteisöllisyyttä lisää sekin, että vihkitoimituksessa yhteenliitetyt suvut saavat häjjuhlassa viimeistäänkin tutustua toisiinsa. Häjjuhlaan kuuluu myös naisten pyrkimys toteuttaa (iäkkäiden) vanhempien esittämiä toiveita. Häidensä kunniaksi moni naisista esimerkiksi opetteli tanssimaan valssia.

"Siskollani on pitopalvelu, ni mä oon siellä töissä. Siitä huomaa, että millo on se hääbuumi. Että kyllä nyt huomaa, et kahtena, viime [1995] ja tänä [1996] kesänä, ni on ollu tosi paljo häitä. Viime kesänä vielä enemmän ku tänä kesänä tällä seudulla, koska oli niin hyvä kesä. Että niitä tulee ihmisiä hirveesti, et ne alkukesästä tahtoo, et hei, nyt mennään naimisiin. Se vaikuttaa joillekin se sää. Se pitää olla aurinkoinen ja kaunis sää, ei muute voi mennä naimisiin. Se on semmonen romanttinen ajatus vaan kaikilla mielessä." (Outi/130+134+136)

"Miusta tänä kesänä oli ihan hirvee naimisiinmenobuumi. Niinku senhän huomaa... Yks on se, että sitä tietysti seurasi kaikkee, ku oli ite järjestämässä häitä. Mut miust tuntuu, et ei enne ollu tämmösiä... Nyt tuntuu, et joka lehessä on kymmene häänumeroo ja (.) jotai häämessuja järjestetää puolella sun toisella. Ja sit seki, että nämä hääpaikkojen varaamiset, ni sehän oli ihan uskomatonta. Eihä niitä meinannu saaha millään." (Leena/88)

"Paremminki se läheisten ystävien naimisiinmeno, ni se vaikutti, mutta ei tää yleinen ilmapiiri (.) sillä tavalla." (Riikka/108)

Hääjuhlien järjestäminen nousee ajoittain suoranaiseksi buumiksi, kuten vuosina 1995 ja 1996. Merkittävää on huomata, että tiedotusvälineet puhuvat nimenomaan hääbuumista eivätkä avioliittobuumista. Onhan mielikuvia häistä paljon helpompi myydä kuin mielikuvia avioliitosta. Naiset ovat kuitenkin sitä mieltä, että yleinen hääbuumi ei niinkään vaikuta naimisiinmenopäätökseen kuin esimerkiksi läheisten ystävien avioituminen. Naiset menevät naimisiin silloin kun se tuntuu heistä hyvältä ja he ovat siihen valmis, eivätkä silloin kun 'kaikki muutkin' avioituvat.

"Siis ei yhtää hetkee kaduta, että pisti ne rahat, mutta ku aattelee, niinku et jos rupeis (.) oikein järkevästi ajattelis semmosessa tilanteessa, laskee, että mitä siihe menee rahaa ja sillee... Jos ajattelis, sillähäsais (.) sillähäsaa het vaikka kuinka komeen auton jo sillä rahalla! Taikka jonkun tom (.) niinku asunnostaki jo pienen nurkan tai jotain, mikä niinku upotetaan yhen illan juhlintaan. Et sehän on ihan uskomaton summa rahaa! Et hulluksha sitä tulis, jos ruppee ajattelee." (Kati/154)

"Muutenki sillee on aika jännä, ku aattelee, että kyllä siinä puoli vuotta mennee ihan kevyesti niinku muuttuen koko ajan loppua kohti intensiivisemmäksi ja (.) minkä verran se vie ajatuksia päivittäin. Ja sit se on yks päivä ja sit se on ohi. Et se on niinku semmonen hirvee tunne sitte (.) seuraavana päivänä niiden jälkeen. Tässäks se nyt oli?! Et se on ohi kaikki! Et just mun mies sanoki sillo häissä, että hän ymmärtää nyt sen, että miks pohjanmaalaiset viettää monta päi (.) ennen ainaki vietti monta päivää häitä." (Leena/238)

Häihin liittyy sekin erikoisuus, että "yhden illan juhlintaan upotettu" suurikaan rahamäärä ei tunnu naisista tuhlailulta. Häistä on kehittynyt kulutusrituaali (Sarmela 1981, 17). Itsesuojelua osoittanee tosin se seikka, että useimmat naiset eivät edes halua ajatella häihin käytettyä rahasummaa, jonka voisi sijoittaa monellakin tuottoisammalla tavalla. Isot hääjuhlat ovat suuressa ristiriidassa yleisen säästäväisyyden kanssa, mutta naiset ovat valmiita maksamaan unelmiensa toteuttamisesta. Ja silti häiden jälkeen moni morsian tuntee olonsa haikeaksi, koska haluttu juhla on jo takana päin. Monen naisen mielestä yksi päivä

hääjuhlaan tuntuu vähäiseltä, kun he miettivät juhlan valmisteluun käytettyä aikaa ja itse hääpäivään liittyvää kiirettä. Ehkäpä yksi päivä olisi riittävästi, jos siitä ehtisi nauttia. Jokisen (1997, 195) mukaan isojen hääjuhlien suosio saattaa kertoa sekä perhekesitysten muuttumisesta että avioliiton arvostuksen pysymisestä ennallaan. Häät voivat tietenkin edelleen kiinnittyä samaan merkitysrakenteeseen kuin vuosikymmeniä sitten, mutta miksei niitä järjestettäisi muistakin syistä. Häät kiteyttävät osuvasti, mitä perheessä on meneillään: perhettä kyllä pidetään tärkeänä ja siihen uskotaan, mutta sen muodot ja merkitykset moninaistuvat.

4.6 USKONNOLLINEN ELÄMÄNKATSOMUS

"Kyl mä ajattelen avioliiton myöski sillä tavalla (.) mejän yhteiskunnan, uskonnon, luterilaisuuden kannalta. Sen kannalta, minkälainen malli meille on annettu esimerkiks Raamatussa. Annetaan se malli, että mies ja nainen, kun asuu yhdessä ja aikoo elää elämänsä yhdessä loppuun asti, ni menee naimisiin. Se on kotoo myöski lähteny se tunnustus, tämmönen uskonnollinen tai luterilainen tunnustus siinä. Että mä oon sillä lailla kasvanu sisään. Että oon aina hyväksyny... Tai mun kohalla mä aattelen sitä parhaana, mut en minään semmosena dogmina tai normina, et kaikkien on pakko tehdä sen mukaan. Jos sitä nyt lähtee oikeen miettimään Raamatun mukaan, lähtee sieltä kaivamaan ja ettii niitä asioita, ni onhan avoliitossa elämine sillo väärin, eikä sitä voi millään tavalla selittää pois, jos oikein ottaa kirjaimellisesti kaiken mitä siellä lukee. Kyllä se varmaan alitajuntaisesti ainaki on vaikuttanu, ettei sitä voi kieltää missään nimessä. Että alitajunnassa se jossaki on ainaki, että avioliitto oli 'oikeempi' tapa ainaki elää yhdessä. Mutta en mä ajattele sitä millään tavalla, että se taas ois millään lailla painostanu. Koska mä en taas ota sitä sillai joko-tai -ajatteluna Raamattuakaan. Että siellä on hyviä tämmösiä moraalisia ajan ohjeita ja sen tyyppisiä asioita, mutta että ei se oo mitenkään pakottava." (Riikka/86+92)

Uskonnollisen avioitumisperustelun tunnistaa uskonnollisävytteisistä ilmaisuista. Tällaisia ovat esimerkiksi puhe avioliitosta "uskonnon, luterilaisuuden kannalta", "Raamatun antama malli", "uskonnollinen, luterilainen tunnustus" ja "käsitys uskonnosta". Uskonnollinen elämänkatsomus perustuu Raamatun opetukseen, jonka mukaan ainoa hyväksyttävä tapa naisen ja miehen yhdessä elämiselle on olla naimisissa. Avoliittoa ja esiaviollisia seksisuhteita pidetään syntinä. Luterilaisuudella on (ollut) vahva vaikutusvalta yhteiskunnan moraaliin, koska Raamatun auktoriteettiasemaan on ollut helppo vedota. Uskonnon merkitys yhteiskunnassa on kuitenkin heikentynyt. Naisista monet totesivat, ettei uskonto vaikuttanut millään tavoin heidän avioitumiseensa, sillä kuten Riikka toteaa, uskonnolla ei ole enää "painostusvoimaa" eikä "Raamattuakaan voi ottaa joko-tai -ajatteluna". Uskonnon alitajuntaista vaikutusta on vaikea arvioida, koska yhteiskuntamme moraalikäsitteet ovat kuitenkin

uskonnosta lähtöisin. Lisäksi kirkon oma suhtautuminen avoliittoihin on lieventynyt jyrkän tuomitsevasta hieman hyväksyvämmäksi.

Uskonnollisella elämäncatsomuksella on edelleenkin myönteinen vaikutus perhekeskeiseen elämäntapaan, koska familistinen perhekäsitys on alun alkaen ollut vahvasti yhteydessä kirkkoon (Jallinoja 1984, 96). Kirkon suhtautumista moraalien muutokseen ja avoliittojen yleistymiseen kuvanee parhaiten Jouko Sihvo (1981) selvittäessään luterilaisen kirkon avoliittoa ja seksuaalisuutta koskevaa perinteellistä etiikkaa sekä erityisesti kirkon avoliittokäsityksen muuttumista 1960-luvulta lähtien. Sihvon mukaan asian ydin kiteytyy arkkipiispa Mikko Juvan vuonna 1980 pitämään esitelämään Kirkkomme eettiset vastuut: "Huolimatta nuorison seksuaalisen käyttäytymisen muuttumisesta, avoliiton saavuttamasta suosiosta, avioerojen yleisyydestä ja julkisen mielipiteen vapaamielisyydestä, kirkon on voimakkaasti painotettava pysyvän kodin, ehjän perheen ja ehdottoman avioukollisuuden paremmuutta kaikkiin muihin yhdyselämän muotoihin verrattuna. Avoliittoa ei enää ole puolustettava seksuaalikielteisin perustein - kuten tehtiin joskus aikaisemmin, jolloin nimenomaan seksuaalisesta nautinnosta tehtiin synty yli kaikkien muiden - vaan Vanhan testamentin sananlaskujen ja korkean veisun hengessä koko eliniäksi voimaa ja läheisyyttä antavana ja lapsille suurimman turvallisuuden takaavana instituutiona." (Juva 1980, ks. Sihvo 1981, 11.)

1960-luvulla kirkko alkoi muuttaa jäykkää avoliittokäsitystään joustavammaksi. Yhteiskunnan nopea muuttuminen leimasi monesti perinteisen kristillisen avoliiton vain ulkonaisen kunniallisuuden fasadiksi ja tyhjäksi kuoreksi, jonka sisältä puuttui elämä. Avoliitto taas nähtiin todellisena, rehellisenä miehen ja naisen suhteena. Uusi avoliittokäsitys siirsi painopistettä laitosmaisuudesta miehen ja naisen väliseen henkilökohtaiseen vuorovaikutukseen, "puolisoiden keskinäiseen kumppanuuteen". Avoliitto ei siis ole valmis laitos, joka takaa puolisoitten suhteen onnistumisen. Avoliitto on jatkuvasti muuttuva miehen ja naisen välinen suhde, jossa he toteuttavat rakkautta ja uskollisuutta ja jossa keskinäinen yhteys vaatii aktiivista hoitamista ja rakentamista. Tämä merkitsee huolehtimista keskinäisestä vuorovaikutuksesta, tasavertaisuudesta, kummankin yksilöllisestä itsenäisyydestä ja henkilökohtaisten kehitysmahdollisuuksien toteutumisesta. Eettisessä arvioinnissa velvollisuusetiikan rinnalle onkin vahvistunut seuraamuseettinen arviointitapa, joka kiinnittää huomiota erilaisten avoliittoja koskevien ratkaisujen ja valintojen seuraamuksiin. (Sihvo 1981, 163-164, 76-78.)

"Mä halusin kirkkohäät, koska mä kuitenkin kuulun kirkkoon ja tota... Mun omaan käsitykseen uskonnosta kuuluu (.) kuuluu sillä tavalla, jollakin tavalla kuitenkin kirkkohäät. Mä en itse asiassa miettiny ees koko maistraattivaihtoehtoo. Et se käsitys, mikä mulla on

ollu minun naimisiinmenosta ja avioliitosta aina ni on ollu se, että (.) et mä meen kirkossa naimisiin. Se tuntuu ehkä juhlallisemmalta, kun on urut ja (.) ja muuta kirkossa. Mun käsitykseen uskonnosta liittyy myöski se, et (.) must on kiva, että pappi vihkii meidät, eikä joku virkamies maistraatissa." (Elina/284+288)

"Mä ehkä aattelen sen sillai (.) karrikoidusti sanottuna, että se ei oo oikea avioliitto, jos sä meet maistraattiin, vaikka totta kai se on samanlainen, mutta (.) että se ei oo semmone (.) samanlaine. Että se on semmone mielikuva, minkä mukaan se pitää olla kirkossa." (Outi/252+256)

"Kyllä sitä sit kuitenkin jotenki tavallaan usko, vaikkei ajattele sitä asiaa, koska kuitenkin... Noi kirkkohäät oli molemmille kuitenkin... Että mun mieski on sit, se on monta kertaa puhunu, ku... Nytki tuli nää verolaput, et joutas erota kirkosta, että ku tulee niin kalliiks. Et ohan se totta. Ku ei tavallaan käytä niitä sen tarjoamia palveluita. Mutta ei sitä sit kuitenkaa. Sitä on jotenki taikauskone, et sitä jos eroo, ni mitä lie sattuu." (Anne/150)

Uskonnollisen perustelun osaksi nivoutuu myös kirkollinen vihkiminen avioliittoon. Kirkkohäiden uskonnollinen ulottuvuus ei ole enää ilmiselvä, mutta edelleen monien naisten käsitykseen uskonnosta kuuluu papin suorittama kirkollinen vihkiminen. Vilenius (1997, 256, 262-264) on kirkollisten toimitusten, mm. avioliittoon vihkimisen, palvelunlaatuodotusten toteutumista tutkiessaan todennut, että toimitusten arvostamista selittävät usko ja rakkaus. Kirkko tarjoaa myös juhlalliset puitteet avioitumiselle. Kirkkohäiden hallitsevuutta kuvaa Outin toteamus, että maistraattivihkimisestä ei seuraa "oikea" avioliitto, vaikka toisaalta hän tietää lain mukaan niin olevan. Kontrastirakenne 'pappi vihkii kirkossa' - 'virkamies vihkii maistraatissa' erottuu hyvin selvästi tässä puhettavassa. Uskonnon yliluonnollisista voimista kertoo siihen liittyvä taikausko. Esimerkiksi Annea harmittaa "turhaan" maksettu kirkollisvero, mutta varmuuden maksimoimiseksi hänestä on turvallisempaa pysyä kirkon jäsenenä kuin jättäytyä oman onnensa nojaan.

4.7 REALISTINEN OTE AVIOITUMISEEN

"Ei mulla ollu mitään ennakkokuvitelmia, mikä ois paremmin avioliitossa. Koska mä oon aika sellane realistisille... Mä tiiän, että se juna menee eteenpäin. Et ei oo mitään semmosia ruususia unelmia, että sitte nää kaikki ongelmat poistuu, ku mennään naimisiin." (Marja/158+160)

"Sillä tavalla avioituminen ei muuta sitä meijän suhdetta. Et jos se on ollu hyvä, ni se on sitä. Ei se sitä sillee paranna. Että jos ei se oo ollu tähän mennessä hyvä, ni ei se sitte auta, vaikka mitä tekis. Mut must tuntuu, et jos mä oisin menny aikasemmi naimisiin, niin mä oisin voinu kuvitella... Sillo nuorempana mä oisin voinu kuvitella, että se jotenki parantaa sitä, itestään. Että se tulee sitten. Kun mennään, ni tulee semmonen, et sitoutuu enemmän toiseen, mut kyllä se pitää tulla ensin." (Anne/270+272)

'Jalat maassa, eikä pää pilvissä naimisiin' -asenne tiivistää realistisesta avioitumisperustelusta olennaisimman. Naiset puhuvat siitä, että "juna menee eteenpäin", "ei ole ennakkokuvitelmiä, mikä ois paremmin avioliitossa", "ei ongelmia poistu, kun mennään naimisiin" tai "avioituminen ei muuta meidän suhdetta". Naiset myöntävät familistisessa perustelussa esitetyn parisuhteen ja perheen ihanteen olevan nimenomaan ihanne ja arkielämän olevan jotain muuta. Avioliiton arkeen naiset suhtautuvat siinä mielessä neutraalisti, että he eivät odota elämän juurikaan muuttuvan avioliiton ajasta. Avioitumiseen ei sisälly taikaa, joka poistaisi ongelmat tai parantaisi suhdetta. Naiset mieltävät avioitumisen hohtokkuuden pikemminkin osaksi häijuhlaa kuin itse avioliittoa.

"Miehen suvussa ne kertoo jo vitsinä tätä mun lausahdusta, minkä mä kerran sanoin, ku kuultiin erästä tutusta, joka oli menny ihan parin viikon seurustelun jälkeen kihlohi ja suunnittelivat sitte avioliittoa. Mä sanoin, et herranen aika, et miten sitä niin voi mennä, että täytyyhän sitä ensin tutustua pakettiin. Mun mielestä kuitenkin on paljo semmosia asioita, mitä ei toisesta nää vielä sillo ku seurustelee." (Sanna/74)

"En mä ois voinu kuvitella meneväni naimisiin asumatta avoliitossa. Kyllähä ihmiset niinki tekee, mutta... En, en mä henkilökohtasesti. Et kyl mun pitää nähä se arki (.) ensin. Et mä tiän, et mite se toinen toimii niinku jokapäiväessä elämässä, että (.) jaksaks sitä katella lopun elämässä." (Elina/120)

"Jos aattelee just sitä, mikä meidänki suhteessa on ollu vaikeinta, ni varmaan se oli paljo vaikeempaa se, ku muutettii yhtee, ku se, että nyt on menty naimisii. Täähän on sillee ollu pelkästä positiivista." (Leena/108)

Realistinen asenne avioitumiseen on paljolti seurausta avoliitossa elämisestä. Avoliitossa naiset "tutustuvat ensin pakettiin" ja "näkevät miten toinen toimii jokapäiväessä elämässä", että tietäisivät "jaksako sitä katella lopun elämäänsä". Naisista tuntuu, että seurustellessa voi vielä onnistua esittelemään itsestään pelkän 'sunnuntai-minän', mutta avoliitossa asuminen paljastaa 'todellisen minän' hyveineen ja paheineen. Sannan suorasukainen lausahdus "ensin täytyy tutustua pakettiin" kertoo ristiriidasta rakkausihanteen kanssa, mutta sen hyväksymistä kuvaa pehmentyminen vitsiksi. Avoliitto ehtii myös hioa pahimmat luonteensärmät ennen avioitumista.

"Kyllä avioitumisen ehkä jollai tavalla huomaa. Sanotaan sit tavallisessa arjessa, sä et mieli... Ethän sä mieli semmosta asiaa, ku sä nyt oot täällä kotona ja käyt kaupassa ja töissä ja muualla, mutta... Kyllähä sitä tietysti on jotai muuttunu, jos rupee oikeen mieltimää." (Anne/262)

"Ei avioituminen oo mitenkää muuttanu meidän jokapäivästä elämää. No, se just, et ku vastaa puhelimee, ni pitää mieltiä, et millä nimellä mä vastaan. Et semmone (.) se nyt oli ainut, mikä muuttu. Ja kirjottaa pankkikorttikuitin, se on toine muutos. Huomaako sitä edes niinku tästä... Kyllä kai se pitäis huomata ihan jokapäiväsessäki elämässä. Ei, ei sitä voi sanoa." (Leena/104)

Avioituminen muuttaa naisten arkea vain pintapuolisesti: mahdollisesti täytyy opetella uusi sukunimi ja uusia henkilöilystodistukset. Naiset havahtuvat miettimään avioitumisen vaikutuksia vasta silloin, kun joku häiden jälkeen utelee heiltä avioelämän sujumista. Avioitumiseen liittyy oletus elämän muuttumisesta paremmaksi ja kun naiset toteavat arkielämän pysyneen ennallaan, he tuntevat lievää syyllisyyttä. Sanoessaan "kyllähä sitä tietysti on jotai muuttunu, jos rupee oikee miettimään" ja "kyllä kai se pitäs huomata ihan jokapäiväisessä elämässä" naiset pyytävät anteeksi elämänsä muuttumattomuutta. Anteeksi pyytäminen tuntuu ristiriitaiselta, koska naiset ovat halunneet avoliitossa asuessaan nimenomaan tutustua kumppaniinsa yllätysten välttämiseksi ja nyt tätä samaa asiaa pyydellään anteeksi.

"Realisti ku on, nin ei voi koskaan tietää mistään. Että sanotaanko, ehkä sillä semmolla jonkinlaisella sen tyyppisellä ajatuksella, et kysymysmerkillä, et kestäköhän tämä loppuelämän. Vaikka sillä mielin lähtee siihen, ni haluaa kuitenkin itellensä antaa jonkinlaisen semmosen suojamekanismin, että jos ei jommasta kummasta osapuolesta johtuen se sitten kestäkään. Että tavallaan jonkinlaisen valmistautumisen itellensä tekee jo." (Marja/252)

Realistiseen avioitumisperusteluun kuuluu olennaisena osana henkinen varautuminen mahdolliseen eroon. Eron mahdollisuus on ilmeinen, koska vuonna 1995 solmituista avioliitoista noin puolet päättyi eroon (Väestönmuutokset 1995 1997, 15) ja naimisissa olevasta väestöstäkin vain 48 prosenttia uskoo avioliiton kestävyteen (Reuna 1997, 27). Vaikka tällä hetkellä avio-onni tuntuisi ikuiselta, naiset eivät voi tietää varmuudella etukäteen tulevaisuuden tapahtumia ja siksi he haluavat kaiken varalta antaa itselleen mahdollisuuden irtautua epätyytyttäväksi muuttuneesta parisuhteesta. Näin avioliitossa annetaan tilaa kahdelle todellisuudelle. Arkitodellisuudessa naiset uskovat avioliiton kestävän eliniän eivätkä he osaa oikein edes kuvitella, mikä voisi johtaa eroon. Potentiaalissa todellisuudessa naiset taas huomioivat avioeron mahdollisuuden. Potentiaalinen todellisuus konkretisoituu esimerkiksi avioehdossa ja yhteisten lainojen maksujärjestelyissä.

4.8 JÄRJEN OSUUS

"Jos ajatellaan nyt jotain tämmösiä perintö-, ynnä muita asioita, nin se on avioliitossa tavallaan paljon suojatumpi silläkin tavalla." (Riikka/64)

"Nyt on tällisiä (.) tuttavia ja ystäviä, jotka on avoliitossa ja sit heillä on lapsia. Ni se on musta niin hassua, et täytyy tunnustaa oma lapsi ja (.) sellasta niinku... Siitä taas tulee semmosta ylimäärästä juridista juttua, mitä niinku (.) minkä voi välttää sillä, et menee naimisiin." (Elina/232)

"Oikeestaan mä ite en ollu tietone, enkä oo vieläkään kauheen tietone, mitenkä juridisesti lasten tilanne on avoliitossa tai avioliitossa. Mä en oo koskaan siitä ottanu selvää. Se vaan, että mun äiti vihjaili sitä, että lapsilla vois olla parempi juridinen asema, jos ne elää avioliitossa." (Marja/102+106)

"Siinä mielessä ajattelin tota taloudellisuuspuolta, että... Ainut, mitä otettiin... Esimerkiks niinku lainoja ajatellen. Ku mulla esimerkiks on lainaa, mut mun miehellä ei oo. Ni just sellasii vaan selvitettiin ihan niinku taloudellisuussyistä, että no, miten (.) miten tommosissa tilanteissa esimerkiks lainoille käy, et jos ne on toisen nimissä tai yhteisissä nimissä." (Kati/190)

Kulttuuristen avioitumisperusteluiden runsaassa joukossa löytyy tilaa myös järjen käytölle. Järkevä ajattelu keskittyy rationaaliseen perusteluun ja saa ihmiset harkitsemaan asioita ennen toimintaa. Jallinoja (1991, 57-58) liittää "järkeväen suunnitelmallisuuden" osaksi perheen modernisoitumiskehitystä. Rationaalisuuden ytimeen avioitumispuheessa kuuluvat perimiseen, laillisuuteen ja talouteen liittyvät asiat, mutta myös yleinen elämänsuunnittelu ja sukunimen valinta ovat sen piirissä. Monet asiat, kuten juuri periminen ja lasten juridinen asema, järjestyvät automaattisesti avioitumisen jälkeen ilman testamenttia tai tunnustamista. Testamentin tekemistä siirtää helposti siihen liittyvä kuoleman läheisyys ja oman avoliitossa syntyneen lapsen tunnustamista pidetään turhana byrokratiana. Avioituminen ei yleensä muuta parien taloutta, mutta naiset haluavat selvittää avioitumisen vaikutuksen esimerkiksi jo otettuihin lainoihin. Avioitumisen mieltäminen "suojatummaksi" liitoksi kuin avoliitto perustuu enemmän mielikuviin kuin tietoon.

"No, ehkä parin vuoden sisällä hankitaan lapsia. En tiä. Täytyy kattoo nyt järkevästi nämä opiskelut ja muut, mutta ei lasten hankkiminen avioitumiseen vaikuttanu. Ehkä tärkein (.) tai enemmän vaikuttaa se, että on asunu yhdessä, on se sitte mikä muoto tahansa. Tuntee sen toisen, että voi siihen ottaa kolmannen ja neljännen." (Sanna/170)

"Ja kyllä sitte varmaa semmostaki on vaikutusta, ku ruppee aattelee, et mä täytin kolmekymmentä. Et jos lapsia haluaa, ni kyl ne niinku (.) pitää ruveta kohta puolin parin vuoden sisällä tapahtumaa tai sit se on vähä turhan riskialtista jo sit sen jälakee. Sillee jos ihanteellisesti ajattelis, ni kyl mä olisin halunnu tehdä lapset sillee aikasemmi, jos se olis muute ollu elämäntilanteeseen sopivaa." (Leena/168+172)

"Toisaalta taas sitte esikoisen syntymän jälkeen meillä oli ajatuksena, että jos me tehään toinen lapsi, ni sitten mennään vasta sen jälkeen naimisiin. Että nää lapset sitte on tavallaan samassa asemassa sit syntyessään ollu. Molemmat on ollu au-lapsia syntyessään." (Marja/276)

"Meijän vanhempi lapsi on nyt jo viis ja puol vuotias ja sit kouluikä lähestyy. Ni ne rupee sitte jossain vaiheessa lapset keskenään näistä puhumaan, nin jotenkin... Kuitenkin suurin osa vielä on naimisissa olevi (.) avioliitossa (.) elävien vanhempien lapsia. Ei ainakaan tuu semmosta... Vanhemmat ei valmiiks oo antanu mitään semmosia (.) stressaavia asioita lapselle evääks. Jolleki kaveripiirissä ei ehkä sovikkaan tää asia, koska ne ei sitä ymmärrä tai ei oo ite kokenu, nin siitä voi tulla joku semmone [kiusaamisen, HT] aihe." (Marja/82+84+86)

Avioitumista yleensäkin voi perustella järkisyillä, mutta erityisen yleistä järkeily on häpäivästä päätettäessä. Naisilla avioitumisen ajankohtaan vaikuttaa yleinen elämänsuunnittelu. Elämän vakiintuminen esimerkiksi opiskelun loppumisen ja työpaikan saannin jälkeen lisäävät halukkuutta avioitua. Yleisessä epävarmuustilanteessa naiset eivät tahdo tuhjata henkisiä ja taloudellisia voimavarojaan häiden järjestämiseen. Toisaalta jos parannusta tilanteeseen ei ole odotettavissa suhteellisen lyhyessä ajassa, ei avioitumistakaan haluta lykätä epämääräiseen tulevaisuuteen. Tällöin parisuhteen vakinaistaminen toimii yleistä epävarmuutta vakauttavana tekijänä. Naisilla avioitumiseen vaikuttaa myös biologinen kello. He tahtovat synnyttää lapsensa avioliitossa, mutta ensisynnyttäminen yli kolmekymmentä vuotiaana pelottaa lisääntyneiden riskien takia. Marjasta taas tuntuu lapsia kohtaan oikeudenmukaiselta synnyttää heidät kaikki samassa parisuhdemuodossa. Avoliitossa syntyneiden lasten kouluun menon lähestyminenkin voi aktivoida avioitumishalun. Esimerkiksi Marja ei halua esikoisensa joutuvan koulukiusaamisen kohteeksi vanhempien liittomuodon takia. Häiden ajankohdan valintaan voivat vaikuttaa käytännöllisemmätkin syyt. Kadettihäät ja isän 50-vuotissyntymäpäiväjuhlien korvaaminen tyttären hääjuhlalla voivat tapahtua vain tiettyinä aikoina.

"Otin miehen sukunimen ihan käytännön asioitten vuoks, et ois helpompaa." (Sanna/60)

"Sitte ku häät rupes lähestyy ja sit se valinnanpaikka tuli lähemmäks, nin sit mä vähäsen rupesin miettimään taas sitä, kun lapset on koulussa ja ne rupee näitä nimihommia, ni miten oiski toisaalta mukava, et kerran nyt mennään naimisiin, ni ois sit yhteinenki nimi." (Marja/150)

"Toisaalta mun sukunimi, oma sukunimi, on niin vaikee ja kaikki kirjottaa sen aina väärin, et mä olin kauheen kylläntyny siihenki, et ikinä ei postikaan tuu oikeella nimellä. Et tavallaan tää on nyt helpompi tää uus sukunimi. Se vaikutti kyllä siihe, että nyt tulee sentään oikeella nimellä posti ja löytää perilleki." (Riikka/174)

Järjellä on oma osuutensa naisten sukunimipäätöksissä. Vaikka naiset yleensä vaihtavat oman sukunimensä miehen sukunimeen, mitenkään itsestäänselvää tämä ei enää ole. Naiset perustelevat miehen sukunimen ottamista sillä, että yhteinen sukunimi luo yhteenkuuluvuutta ja helpottaa käytännön asioiden hoitamista. Riikkaa taas kannusti sukunimen vaihtoon oman sukunimen ainainen väärinkirjoittaminen, joka vaikeutti postin kulkua. Muuttunut sukunimi on myös merkki itselleen ja muille siviilisäädyn vaihtumisesta.

4.9 HENKINEN KYPSYMINEN

"Tälle tää sopi hyvi, et me ruvettii nuorena seurustelemaa. Ja vähitelle näin tutustuttiin... Mut eihä sitä mun mielestä joskus kaksikymppisenä, ni ei sitä ehkä oo niin kypsä ja sitä muuttuu kuitenkin vielä. Sitä on vielä vähä semmone... Ettei käy sitte tämä, mikä tää nyt on, erilleen kasvamine." (Anne/290)

"Meillä on itse asiassa suht silleen päinvastoin, et nää vanhemmat ystävät ei oo naimisissa, että (.) et meitä pidetään aika nuorina. Tai en mä tiedä, pidettiinkö... Mä pidin itteeni aika nuorena, koska mä oon aina kuvitellu... Mä oon ite aina kuvitellu, et mä oisin ollu lähempänä kolmeekymmentä, ku mä meen naimisiin [nyt 24 vuotta, HT]. Semmonen mielikuva, mikä joskus on ollu, on et jos ihminen on 26, ni sit se vois vaikka ruveta menemään naimisiin." (Elina/144+146+152)

"Mä vaan aattelen, et avioliitto on hyvä tavallaan ihmisen omanki kasvun kannalta, jos aatellaan, et avioliitto on sillä tavalla pysyvämpi. Et siinä on tavallaan sitä, että jos menis sukset vastakkain, ni siinä joutus paremminki tekemään enemmän työtä ja miettimään sitä asiaa, ku että vaan tästä lähtee kävelee niinku helposti ehkä vois tehdä avioliitossa. Ja toisaalta mä oon sitä mieltä, että se on tavallaan kasvua aikuisuuteen, vastuun ottamista sekä ittestään että toisesta ihmisestä. Se on tavallaan semmonen yks askel, joka astutaan semmoseen vakiintuneeseen ja koko eliniän pysyväks tarkotetuks suhteeks, ku se sillä tavalla virallistetaan, että mennään naimisiin." (Riikka/70)

Avioitumispuheen yksi ulottuvuus on psykologinen perustelu. Psykologisessa perustelussa korostuu henkisen kasvun merkitys sekä avioliittoa solmittaessa että avioliiton aikana. Tätä kuvaavat ilmaukset "eihä sitä mun mielestä joskus kaksikymppisenä oo niin kypsä ja sitä muuttuu kuitenkin vielä" ja "avioliitto on hyvä tavallaan ihmisen omanki kasvun kannalta". Naisista ei ole järkevää avioitua kovin nuorena, koska silloin ei vielä olla henkisesti valmiita ja kypsiä avioliittoon. Naiset pelkäävät vanhenemisen myötä tapahtuvan henkisen kypsyminen aiheuttavan puolisoiden "erilleen kasvamisen". Jokaisella on oma mielikuvansa 'sopivasta' avioitumisistä. Useimmat naiset ajattelevat noin kolmekymppisten olevan riittävän kypsiä menemään naimisiin. Toisaalta naiset pitävät avioliittoa itseään henkisesti kasvattavana. He ajattelevat, että avioliiton onnistumiseksi ollaan halukkaita "tekemään enemmän töitä" kuin avioliiton, josta on ehkä helpompi lähteä. Naiset käsittävät avioliiton "kasvuksi aikuisuuteen, vastuun ottamiseksi itsestään ja toisesta". Tämän ajattelutavan mukaan avioliiton mahdollisten hajoamis- ja rappeutumislmiöiden pitäisi toimia kasvuun haastavina yllykkeinä (Sihvo 1981, 76-77), eikä suinkaan käynnistä avioeroproessia.

"Et kyl mä olin ajatellu sillo ku mentii kihlohi, että (.) sen jäläkee, että kyllä minä haluan naimisii sitte jossain vaiheessa. Ehkä seki, että siinä mielessä, et mä oon ajatellu sen ehkä aikasemmi. Et mä ajattelin varmaa vuotta aikasemmi jo enne ku me mentii kihlohi, et voitais mennä kihlohi. Ja sitte taas vuotta aikasemmi, että voitais mennä naimisiin, mutta mä yritin pitää suuni kiinni siitä asiasta." (Leena/78)

"Me ollaan keskusteltu aika paljon siitä, että pitäskö mennä naimisiin vai ei ja silleen ollaan puhuttu. Mä olin varmaan aikasemmassa vaiheessa kypsä siihe ehkä ku mun mies.

Että ainaki musta tuntu sillai, että mä olin enemmänki semmone aktiivisempi osapuoli. Just niinku avioitumisesta puhuttiin, ni mä sanoin, että ehottomasti vasta sitte, ku molemmat haluaa. Et en mä halua silleen, että mennään kinuamalla ja tota sama on (.) pätee noihin lapsiin. (Kati/122+126)

Naiset kypsyvät aikaisemmin kuin miehet aloittamaan sekä avio- että avoliiton (Perheiden muodostuminen... 1996, 11). Vuonna 1995 ensimmäisen avioliiton solmineiden naisten keski-ikä oli 27,6 vuotta ja miesten 29,7 vuotta (Väestömuutokset 1995 1997, 15). Saman ikäisten kumppaneiden eri aikaan tapahtuva kypsyminen voikin aiheuttaa ristiriitoja parin välille, kun nainen haluaisi jo naimisiin ja mies ei. Kumpikaan sukupuoli ei kuitenkaan hyväksy avioliittoon pakottamista.

"Mun äiti vihjaili sitä, että lapsilla vois olla parempi juridinen asema, jos ne elää avioliitossa. Ja mä en tiää, se voi olla, et se alitajunnassa sitte vaikutti muhun osittain sekin asia." (Marja/106)

"Ja ihan siis varmaa yks syy on se (.) nää ikiaikaset perinteet, mitä siellä takana on. Että (.) että kyllä ne vaikuttaa. Et pitää mennä naimisii jossai vaiheessa ja siihe (.) siihe jollakii lailla pyrkii, jos ei sitä tietosesti teekkää." (Leena/70)

"Jos sitä nyt lähtee oikeen miettimään Raamatun mukaan, lähtee sieltä kaivamaan ja etsii niitä asioita, ni onhan avoliitossa elämine sillo väärin, eikä sitä voi millään tavalla selittää pois, jos oikein ottaa kirjaimellisesti kaiken mitä siellä lukee. Kyllä se varmaan alitajuntaisesti ainaki on vaikuttanu, ettei sitä voi kieltää missään nimessä. Että alitajunnassa se jossaki on ainaki, että avioliitto oli 'oikeempi' tapa ainaki elää yhdessä. Mutta en mä ajattele sitä millään tavalla, että se taas ois millään lailla painostanu. Koska en mä taas ota sitä sillai joko-tai -ajatteluna Raamattuakaan. Et emmä voi väittää, et se nyt ois sillä tavalla ainakaan tietosesti mitenkään painostanu. Jos näin nyt alkaa syntyjä syviä tonki-maan, omia ajatuksia, ni sithä sieltä voi löytyä vaikka mitä." (Riikka/92)

Psykologinen perustelu sisältää pohdiskelua tietoisuuden ja alitajunnan vaikutuksesta omaan toimintaan. Naiset nimittäin kiistävät joidenkin asioiden tietoisin vaikutuksen toimintaan, mutta myöntävät, että alitajunnassa sama asia saattaa vaikuttaa. Esimerkiksi sukulaisten ja ystävien vihjailu lasten juridisen aseman paremmuudesta avioliitossa sekä perinteiden ja uskonnon avioliittoa suosiva asenne voivat vaikuttaa naisten alitajunnassa avioliiton hyväksi. Tässä kohdin psykologinen perustelu hakee vahvistusta itselleen perinneperustelusta.

"Mulla ei ollu mitään sellasta tunnetta, että mun identiteetti ois kiinni siinä mun sukunimessä. Vaikka yllätyin siitäki kyl, et ei se ihan helppoo sit ollu. Et kyllä sitä joutu työstämään senki asian." (Sanna/62)

"Ei se oo mulle mitenkään tammönen (.) sellanen kysymys, että tästä nyt vois kuvitella, että se nyt jollain lailla naista alistaa, että pitää ottaa toinen sukunimi ja opetella käyttämään sitä, vie jotain vanhasta identiteetistä. En minä sitä sillä tavalla ajatellu ollenkaan. Et ei se nimi nyt oo mulle millään tavalla niin tärkeä kynnyskysymys. Etunimi nyt oiski ollu jo vaikeempi muuttaa." (Riikka/178+180)

"Pelkästään miehen sukunimen ottamisessa varmaan tulee sit ikä vastaan. Että kuitenkin niin pitkään oli ollu työelämässä ja ylipäättäjä kulkenu ja touhunnun kaikkee omalla nimellään. Jotenki halus säilyttää oman ittesä tavallaan siinä mielessä, että mun ei tarvii selitellä, et se oon minä täällä puhelimessa." (Marja/152)

Avioitumisen vaikutuksia identiteettiinsä naiset pohtivat sukunimestä puhuessaan. Toiset naiset kokevat uuden sukunimen vain myönteiseksi muistutukseksi avioitumisesta, eivätkä katso identiteettiinsä olevan "kiinni" sukunimessään. Heistä sukunimen vaihto ei "alista naista" tai "vie jotain vanhasta identiteetistä". Etunimen muuttamisen he kokisivat jo vaikeammaksi asiaksi. Toisaalta taas sukunimen vaihtaminen ei ehkä onnistukaan naisilta niin helposti kuin he kuvittelevat. Naiset "joutuvat työstämään" uuteen sukunimeen tottumista. Uusi sukunimi vaatii kuitenkin jonkinasteista identiteetin uudelleen rakentamista. Eivätkä kaikki edes halua vaihtaa sukunimeään, vaan ottavat yhdistelmäimen tai pitävät oman sukunimensä. Marja koki omasta nimestä kokonaan luopumisen liian vaikeaksi, koska hän oli "kulkenut ja touhunnut" työelämässä vuosia omalla nimellään. Hän halusi "säilyttää oman ittesä" valitessaan yhdistelmäimen.

"Sillä tavalla koki sen jotenki, että muitten ihmisten silmissä se saattaa olla, että tapahtu semmosta arvon nousua. Mutta en mä ite taas kokenu sitä millään tavalla, enkä sillai kyenny sitä ottaa vastaan." (Riikka/184)

"Ihmiset on kysyny, et miltä nyt tuntuu olla naimisissa ja (.) onks se nyt jotenki erilaista... Erilaista siinä on se, että sua sanotaan rouvaks, etkä sä niinku ymmärrä kelle puhutaan. Koska mä en oo sisäistäny vielä, että mä oon rouva." (Elina/44)

Yhteisöllisyydestä puhuttaessa mainitsin jo naimisiin menon aiheuttamasta mahdollisesta sosiaalisesta arvonnoususta. Nykyrouvat itse eivät tunne avioitumisesta seuraavan arvonnousua, vaikka myöntävät, että arvostus saattaa nousta joidenkin vanhempien ja nuorempien ihmisten mielessä. Elinan mielestä rouvana olokin vaatii "sisäistämistä".

4.10 YKSILÖN OIKEUDET PUNTARISSA

"En tiää, miusta jotenki tuntuu toisaalta, että se taloudellinen asia, se niinku (.) että ku on naimisissa, ni sit ollaa (.) siinä mielessä yhtä, ni miust se on lähinnä haitta avioliitossa, jos aattelee. Sillee, että emmää koe sitä mitenkään välttämättä positiivisena, että ollaan periaatteessa yhdellä rahapussilla sillo. Et miusta sen pitää kuitenkin olla aika itsenäistä sillo." (Leena/64)

"Ku aina välillä juteltiin sukunimen valinnasta, mä olin koko ajan ollu sitä mieltä, et mä oisin omalla nimelläni. Tyttönimelläni sitten kulkisin. Pelkästään miehen sukunimen ottamisessa varmaan tulee sit ikä vastaan. Että kuitenkin niin pitkään oli ollu työelämässä ja ylipäättäjä kulkenu ja touhunnun kaikkee omalla nimellään. Jotenki halus säilyttää oman

ittesä tavallaan siinä mielessä, että mun ei tarvii selitellä, et se oon minä täällä puhelimes-
sa."(Marja/150+152)

"Emmä nytte oo valmis hankkii lapsia, ku mä oon alottanu työt vasta. Sitä haluaa
siinäki päästä johonki pisteeseen. Et se on vähän tylsää heti ruveta punkaamaan mukulaa, ku
on menny töihi ja ollu pari (.) koeajan yli." (Leena/174+176)

Haastattelupuheesta tulkitsemistani avioitumisen kulttuurisista puhetavoista viimeisen nimeän individualistiseksi perusteluksi. Sen tunnistaa ilmaisuista "en koe mitenkään välttämättä positiivisena yhdellä rahapussilla oloa", "talouden pitää kuitenkin olla aika itsenäistä sillo", "halus säilyttää oman ittesä, ettei mun tarvii selitellä kuka puhelimes-
sa on", "työssäkin haluaa päästä johonki pisteeseen" ja "valinnanvapaus". Yksilön oikeuksista puhuessaan naiset tuovat esiin taloudellisen itsenäisyyden mahdollisuuden avioliitossakin. Yhtä yhteistä pankkitiliä ei välttämättä koetakaan myönteisenä asiana, vaan pikemminkin yksilön yksityisyyttä rajoittavana tekijänä. Oma tili antaa naisillekin enemmän liikkumatilaa parisuhteessa. Myös oman sukunimen pitäminen tai yhdistelmänimen ottaminen kuvastavat naisten halua pitää kiinni omasta minästään. Naiset eivät tahdo alistaa itseään parisuhteen tai perheen ylivallalle, vaan olla yksilöinä yhdessä. Oma tyttönimi symbolisoi tätä yksilöllisyyttä suhteessa parisuhde- ja perhekollektiiviin. Lasten hankkiminen ei myöskään ole enää ainoa tyydytystä tuottava asia naisille, vaan naiset haluavat edetä työelämässään. Naiset, kuten miehetkin, haluavat tehdä itse omaa elämäänsä koskevat valinnat. Giddensin (1991, 6-7, 88-98) käsitys "aidosta, puhtaasta parisuhteesta" (pure relationship) sekä George ja Nena O'Neillin (1977) käsitys "avoimesta avioliitosta" vastaavat paremmin nykyvaatimukseen avioliitosta.

Individualismi toimii vastavoimana familistiselle avioitumisperustelulle korostaessaan yksilön oikeuksia, jotka jopa uhmaavat perhekeskeisyyttä. Individualistinen avioitumisperustelu saa tukea individualistisesta perhekäsityksestä. Jallinoja (1984, 55-57) kuvaa individualistisen perhekäsityksen ulkoisia tunnusmerkkejä olevan naimattomuus, koska yksin elävällä henkilöllä on paremmat mahdollisuudet itsenäisyyteen kuin perheellisellä, jota oma perhe on aina taipuvainen kontrolloimaan. Todennäköisesti ihminen rakastuu useita kertoja, koska siitä saa suurta mielihyvää. Jotkin rakastumisista johtavat avio- tai avoliittoon. Sukupuolielämä on toinen tärkeä mielihyvän lähde, minkä vuoksi avioliiton ulkopuoliset suhteet pitäisi hyväksyä. Avioliitto on elinvoimainen niin kauan, kun siinä vallitsee hyvä henki. Pieni lapsiluku taas on edullista sekä vanhempien että lasten näkökulmasta, koska muutama lapsi saa silloin paljon enemmän huomiota. Ihmisillä on monia muitakin mielenkiinnon kohteita kuin perhe. Äitien työssäkäynti on tärkeää ja sitä pitää tukea erilaisin toimenpitein.

Jallinojan kuvaus individualistisesta perheestä sisältää monia hyväksyttäviä ajatuksia, mutta syrjähyppy eivät kuulu niihin.

Nykytodellisuus perheestä ja avioliitosta ottaa rakennusaineita molemmista perhekäsitteistä niin, että ihmiset ovat 'sopivasti' itseään ajattelevia ja 'sopivasti' muut huomioon ottavia. Ihmiset ovat siis itsenäisiä, mutta eivät itsekkäitä. Jallinoja (1991) onkin todennut, että yksilön vapaus on laajentunut avioliittoinstituution kehyksissä kuitenkin kyseenalaistamatta avioliittoa ja perhettä.

"Me haluttiin tehdä siitä meidän näköne juhla, semmonen ku me haluttiin." (Riikka/152)

"Mutta sillä tavalla voi ajatella, että häitäki on niin monenlaisia. Jotkut ottaa vaan siviilivihkimisen ruokkiksella, tämmönen oikeen ääriä ja toiset sit pitää semmoset monen sadan ihmisen hääjuhlat. Että seki on semmone laaja skaala." (Riikka/112)

"Toivos tietysti niin, että naimisiinmeno ois se, mitä ensin mietitään ja sit tulis ne häät. Ja se, et tarviiko minkäänlaisia häitä olla, ni se on kunkin ratkastavissa." (Sanna/200)

Naisten halu yksilöllisyyteen ilmenee myös omien häiden suunnittelussa. Naisten tavoitteena on järjestää yksilöllinen juhla, olla erilailta samanlaisia. Vihkimisen ja hääjuhlan mahdollisista toteutustavoista he kokoavat itselleen parhaiten sopivan kokonaisuuden. Mielikuvat täydellisestä hääjuhlasta vaihtelevat huomattavasti. Sanna tosin kyseenalaistaa koko hääjuhlan tarpeellisuuden.

"En mä yhtään piä huonona sitäkää, et jos jotkut ihmiset valitsee sillee, että haluuki olla avoliitossa. Ja jos ne tuntee kuuluvasa sillai kimppaan, ni eihä siinä mitää." (Kati/70)

"Mun mielestä ylipäätään tuollaset 'tartteeko' ja ne ni... Sellasta ei oikeen voi missään määritellä, et kukin päättäköön ite. Et mun mielestä ei voi mitään pakottaa. Et jos ihmiset haluaa mennä suoraan avioliittoon, ni OK. Et se on heidän valinta." (Sanna/50+82)

"Et enne oli tavallaan yks ainut oikea malli, että muita ei hyväksyty tai niistä ei puhuttu tai niitä katottiin paheksuen. Nykyään on taas enemmän semmosia, jotka hyväksytään ainakin, vaikka sit voi joku ehkä omassa mielessään paheksua ja ajatella, että näin on oikein ja muut ei oo oikein, mutta se suvaitsevaisuus on nykyään ja vaihtoehtojen määrä lisääntyny hirveesti." (Riikka/190)

Yksilöllisyyttä ja yksilön oikeuksia korostava avioitumisen perustelu rakentuu vahvasti valinnanvapauden idealle. Naiset ilmentävät puheessaan selvän kulttuurisen oletuksen itselleen ja muille kuuluvasta oikeudesta valita haluamansa parisuhteen muoto. Naiset ilmaisevat oletuksen valinnanvapaudesta esimerkiksi ilmaisissa "en mä piä huonona sitäkää, et jos jotkut ihmiset valitsee sillee, että haluuki olla avoliitossa", "kukin päättäköön ite", "mun mielestä mitään ei voi pakottaa" ja "suvaitsevaisuus on nykyään ja vaihtoehtojen määrä lisääntyny hirveesti". Gerrisin (1994, 147) mukaan individualisoituminen viittaakin sosio-kulttuuriseen prosessiin, jossa ihmisten väliset sosiaaliset suhteet muuttuvat ja jossa

ihmiset tyydyttävät keskinäiset suhteensa omavalintaisesti, riippumattomina perinteisistä viitekehyksistä, joita perhe, naapurusto, kirkko tai yhteiskunnalliset normit tarjoavat. Gerris (1994, 159) näkee yksilöllistymisteessin mukaisesti modernin yhteiskunnan kansalaisten hakeutuvan ja pysyvän kiinteissä, pysyvissä ihmissuhteissaan voidakseen hyvin ja kehittyäkseen sekä intellektuaalisesti että sosiaalisesti. Sitoutuminen molemminpuolisesti tunnepohjaiseen, suhteellisen pysyvään suhteeseen näyttää olevan perustavanlaatuisen piirre monenlaisten ja moninaisuudessaan lisääntyvien elämänjärjestelyjen ja perhemuotojen taustalla.

4.11 AVIOITUMISEN VAHVAT PERUSTELUTAVAT

Aineistoa lukiessani ja avioitumisen perustelutapoja tulkitessani huomasin joidenkin perustelujen rakentuvan paljon helpommin kuin joidenkin toisten. Helposti rakentuneet perustelutavat tunnistin heti. Niiden olemassaolo tuntui yksinkertaisesti luonnolliselta ja itsestäänselvältä.

Kutsun kuvatulnaisia avioitumisen perustelutapoja vahvoiksi perustelutavoiksi, joita aineistossani ovat familistinen perustelu, perinneperustelu, emotionaalinen perustelu ja individualistinen perustelu. Perustelutapojen keskinäisessä järjestyksessä nämä nousevat selvimmän esiin. Käytän mieluummin vahvan perustelutavan käsitettä kuin hegemonisen repertuaarin käsitettä (vrt. Jokinen & Juhila 1991 ja 1993), koska vahvojen perustelutapojen lisäksi aineistossani on monta muutakin perustelutapaa eikä vahvoilla perustelutavoilla siksi ole selvän hegemonista asemaa. Avioitumisen vahvat perustelut ovat jonkinlaisia kulttuurisia itsestäänselvyksiä; eräänlaisia luonnollisiksi ja kyseenalaistamattomiksi totuuksiksi muotoutuneita perustelutapoja, jotka vievät elintilaa muilta perustelutavoilta.

Avioitumisen perhekeskeisen perustelun vahvuus välittyi mielestäni erityisen selvästi seuraavissa haastatteluotteissa:

"Et tietysti eihä sitä nyt koskaan tiiä, mutta siis kuitenkin sitä jotenki ajatteli, et se kuuluu tulevaisuuteen, et jossain vaiheessa menee naimisiin." (Anne/82)

"Tai sillee meille se oli ihan itestään selvää, et sitä avioitumista ei ees... Ei meidän tarvinnu ees keskustella tai miettii sillai sitä, että no, pitäskö meidän mennä ollenkaa naimisiin vai eikö pitäs vai... Se oli vaan ajankohan kysymys, että sitte ku joskus tuntuu siltä, ni mennään ehkä, mutta että (.) et kummallaki oli niinku päämääränä kuitenkin varmaan se, että jossai vaiheessa..." (Kati/52)

"Se on tavallaan aika jännä, ku se vaan tuntuu sillai, et se tuntuu ihan 'oikeelta' tavallaan. Tai niinku sellaselle, että (.) itelleen tuntuu niin luonnolliselle tai jotenki semmoselle jutulle." (Kati/314)

"Avioliitossa on täysin omistautu´uttu toisillemme ja on päätetty, että yhteinen elämä ja yhteinen taival jatkuu tästä eteenpäinki, vaikka se on jo alotettu, mutta... Jotenki vaan se tuntu, että se liittää ihmisiä vielä enemmän yhteen, ku käy tuolla (= kirkossa, HT) lupautu-massa toisilleen täydellisesti." (Outi/76)

"Et miks sitte, jos ollaan yhdessä ja tuntuu siltä, että ollaan niinku pitemmäki aikaa tässä, nii miks ei menis naimisii? Se oli semmone ihan... Ja sit se (.) se on ainaki ihan varmasti mulla, että (.) et jos mä ikinä saan lapsia, ni (.) aina oon ajatellu sillee, et mä haluan olla naimisissa siinä vaiheessa." (Leena/70)

"Lasten kannalta mun mielestä on ehottomasti kaikkein paras ratkasu se, että vanhemmat on naimisissa ja ainaki yrittävät sitte elää (.) ainaki sen ajan, minkä ne lapset on pieniä. Sillai tarjoten molemmat vanhemmat, sekä isän että äidin, heille." (Riikka/86)

Familistisen perustelun vahvuus piilee nimenomaan sen esittämisessä itsestäänselvytenä ja vaihtoehdottomana. Naimisiinmeno "kuuluu tulevaisuuteen" eikä siitä "tarvitse edes keskustella". Se nähdään "itsestäänselvänä, oikeana ja luonnollisena päämääränä". Avioliiton ehdottomuutta kuvaa sekin, että siinä puoliset ovat "täysin omistautuneet toisilleen". Perhekeskeinen perustelutapa uusintaa vahvaa asemaansa yksinkertaistamalla asioita ja saa avioitumisen näyttämään luonnon sanelemalta tosiasialta. Yksinkertaistaminen häivyttää avioitumisen sosiaalisesti tuotetun alkuperän näkyvistä. (Fairclough 1989, 91-92, 95; Fiske 1992, 117-119; Jokinen & Juhila 1993, 90-91.) Vahvuutta osoittaa sekin, että familistinen perustelu selittää monia asioita (Jokinen & Juhila 1991, 69): unelman perheestä, avioitumisen itsestäänselvyden, avioliiton elinikäisyyden ihanteen, lasten hankkimisen vasta aviossa, seurustelun etenemisen avioliittoon ja yhteisen sukunimen tärkeyden.

Avioitumisen familistista perustelua uusinnetaan myös yhteiseen hyväksyntään ja jaettuihin kulttuurisiin konventioihin vetoamalla. Yhteinen hyväksyntä rakentuu useimpien ihmisten käsitykseen avioitumisen hyväksyttävyydestä (Edwards & Potter 1992, 107-126; Jokinen & Juhila 1993, 93). Kulttuurissamme useimmat ihmiset ovat naimisissa jossakin elämänsä vaiheessa. Konsensus ja kulttuuriset konventiot ilmenevät haastattelupuheessa vain viittauksenomaisesti, mikä mielestäni osoittaa pikemminkin niiden vahvuutta: ne otetaan itsestäänselvyyksinä, joiden tärkeyden osoittamiseen riittää pelkkä viittaus. Lisäksi familistinen perustelu vahvistaa itseään tukeutumalla muihin avioitumisen perustelutapoihin (Jokinen & Juhila 1993, 95). Se on verkostoitunut kaikkien aikaisemmin esiteltyjen perustelutapojen kanssa. Perustelutapojen yhteenkietoutumista voi hahmottaa paremmin Faircloughin (1992a, 84-85, 101-136) intertekstuaalisuuden käsitteellä. Intertekstuaalisuus tarkoittaa perustelutapojen kykyä ottaa viitteitä ja viitata muihin teksteihin.

Perinteisiin pohjautuvan perustelun vahvuus ilmentyy seuraavista haastatteluotteista:

"Ja ihan siis varmaa yks syy on se (.) nää ikiaikaiset perinteet, mitä siellä takana on. Että (.) että kyllä ne vaikuttaa. Et pitää mennä naimisii jossai vaiheessa ja siihe (.) siihe jollakii lailla pyrkii, jos ei sitä tietosesti teekkää." (Leena/70)

"Siinä vaiheessa, ku ruppee olemaa yhdessä, ni ihmiset ruppee kysymää, että millon meette kihlohi. Ku mennee kihlohi, sitte millo meette naimisiin. Ku mennee naimisiin, ni sitte millo teette lapsia. Ja sitte ku tekee yhen lapsen, ni kohta kysytään millon teette toisen lapsen. Et ainaha tämmöstä on... Niinku vähä (.) melkei yhtä yleinen puheenaihe ku (.) ku joku päivän sää niin on se, että mikä on seuraava elämänvaihe." (Leena/84)

"Varmaan se malli, minkä on saanu kotoo. Varmaan seki on vaikuttanu, että mun suvussa ei oo kukaan koskaan eronnut. Eikä oo oikeestaan kukaan asunu varmaan avioliitos-sakaan pitkiä aikoja. Ni tavallaan se malli, mikä tulee koko suvun ja perheyhteisön kautta, on aina ollu avioliittopainotteinen sillä tavalla, et muita malleja ei oo ollukkaan." (Riikka/70)

Perinneperustelun vahvuus perustuu ennen kaikkea avioitumisen yhteiseen hyväksyntään ja kulttuuristen konventioiden jakamiseen. Naiset vahvistavat konsensusta viittaamalla seurustelujatkumoon, jonka osa avioituminen on ja joka on yleinen puheenaihe. Monet naiset saavat kotoa vanhemmiltaan parisuhteen malliksi avioliiton ja koko sukukin voi antaa vain avioliittomallin. Koko sukuun viittaaminen puolestaan uusintaa perinneperustelun vahvaa asemaa todistamalla avioitumisen olevan jaettu kulttuurinen konventio. Kulttuuriset konventiot ovat yhteisiä tulkintaresursseja, jotka kertovat minkälaisiin argumentteihin on tehokasta vedota (Wetherell & Potter 1992, 154). Avioitumisessa näitä ovat esimerkiksi vetoaminen avioitumisen "ikiaikaisuuteen" ja yhteiskunnallisiin normeihin, joiden mukaan "pitää mennä naimisiin jossain vaiheessa". Avioitumisperinne vahvistaa omaa asemaansa myös yksinkertaistamisen avulla. Tästä on esimerkkinä avioitumisesta puhuminen "ikiaikaisena perinteenä", joka edelleen vaikuttaa. Lisäksi perinneperustelu on yhteenkietoutunut familistisen, yhteisöllisen ja uskonnollisen avioitumisperustelun kanssa.

Emotionaalisen perustelun vahvuutta edustavat parhaiten seuraavat otteet:

"Mä menin naimisiin sen takia, että (.) mä rakastan mun miestä ja (.) sen takia, että mä tällä hetkellä ainaki haluan elää loppuelämäni hänen kanssaan, että..." (Elina/140)

"No, tuskinpa sitä nyt naimisiin kukaan menee, jos ei toista rakasta, että onhan siinä tunteella vaikutusta. Ei mun mielestä muute oo mitään järkee mennä naimisiin, jos ei kerran tosiaan toista rakasta." (Riikka/194)

"Ei meillä ollu mitää taloudellisia eikä tämmöstä (.) järkisyytä mennä naimisiin. Pelkästään se tunnehan siinä oli siinä naimisiinmenossa. Emmä osaa ees ajatella, et ihmiset menis oikee tosissaan, siis muuta ku elokuvissa ja kirjoissa, menis naimisiin jostai muusta syytä ku rakkaudesta." (Anne/314+174)

Tunneperustelun vahvuutta kuvaa sen pitäminen itsestänselvyytenä. Rakkauden itsestänselvyys avioitumisen perustana ilmenee ilmauksista "pelkästään tunnehan siinä oli naimisiinmenossa", "emmä osaa ees ajatella, et ihmiset menis oikee tosissaa naimisiin muusta syytä

ku rakkaudesta" ja "tuskinpa sitä nyt naimisiin kukaan menee, jos ei toista rakasta". Tällaiset ilmaukset lisäävät vakuuttavuuttaan yksinkertaisella olemuksellaan, joka ei siedä vastaan väittämistä. Tällä hetkellä rakkausliitot ovat erityisen vahvoilla, koska muunlaisia liittoja pystytään kuvittelemaan vain elokuvien ja kirjojen mielikuvitusmaailmoin. Tunteen vahva asema perustuu luonnollistamisen lisäksi yhteiseen hyväksyntään. Yhteiseen hyväksyntään viittaavat sanat "kukaan" ja "ihmiset". Kulttuurinen konventio vahvistaa emotionaalista perustelua järjen käyttöön vetoamalla (Jokinen & Juhila 1993, 94): terveen järjen pitäisi sanoa, ettei kukaan avioidu rakastamatta tulevaa puolisoaan.

Yksilön oikeuksia korostava perustelu osoittaa vahvuutensa seuraavissa otteissa:

"En mä aattele silläkään lailla, että ei voi sitte taas asua avioliitossa. Että avioliitto ois se ainut oikee. Et jokaisella on oma oikeus päättää ja oikeus omiin mielipiteisiinsä ja ratkaisuihinsa." (Riikka/72)

"Avoliiton ei pitäisi olla pakollinen. Täydellinen valinnanvapaus noissa asioissa!" (Marja/70+74)

"Mun mielestä ylipäätään tuollaset 'tartteeko' ja ne ni... Sellasta ei oikeen voi missään määritellä, et kukin päättäköön ite. Et mun mielestä ei voi mitään pakottaa. Et jos ihmiset haluaa mennä suoraan avioliittoon, ni OK. Et se on heijän valinta." (Sanna/50+82)

Yksilön oikeuksia korostavan avioitumisperustelun vahvuus rakentuu sen esittämiseen itsestäänselvyytenä ja vaihtoehdottomana. Parisuhteen valinnanvapaus lähentelee valinnanpakkoa; kaikki joutuvat valitsemaan haluamansa parisuhteen muodon. Valinnanvapaus tai valinnanpakko ilmenee ilmauksissa "jokaisella on oma oikeus päättää ja oikeus omiin mielipiteisiin ja ratkaisuihin", "täydellinen valinnanvapaus", "kukin päättäköön ite" ja "mun mielestä ei voi mitään pakottaa". Tämä avioitumisperustelu uusintaa itseään vetoamalla yhteiseen hyväksyntään ja kulttuurisesti jaettuihin konventioihin. Yhteinen hyväksyntä tulee esiin sanoissa "jokainen" ja "kukin", eli yksikään naisista ei halua yleistää omaa parisuhdevalintaansa koskemaan muita ihmisiä, vaan kaikki saavat päättää itse. Länsimainen kulttuurimme sisältää yksilön itsemääräämisoikeuden, joten vapaus valita oman parisuhteensa muoto on kulttuurinen konventio.

Wetherell ja Potter (1992, 91) väittävät, että vahvoilla kulttuurisilla perustelutavoilla on jonkinlainen sosiaalisesti hyväksytyjen kliseiden status. Ne toimivat arkipäiväisinä asioina, itsestäänselvyyksien joukkona ja yleisesti hyväksytyjen arvojen perustoina kulttuurissamme. Ja vaikka avioitumisen vahvoille perustelutavoille on tarjolla monia vaihtoehtoja, näitä kulttuurisia perusteluita heikennetään vain harvoin selvästi. Vahvat kulttuuriset perustelut tarjoavat sellaisenaan perustakuun: kun niillä perusteleo omaa avioitumistaan, enempää ei tarvitse sanoa.

5 AVIOITUMISPERUSTELUJEN RISTIRIITAISUUKSIA

Avioitumisen vahvatkaan perustelutavat eivät ole 'lopullisia totuuksia', vaan ainakin periaatteessa epävakaita ja alttiita muutoksille. Avioitumisperustelut kyseenalaistuvat, kun teen itsestänselvinä ja kyseenalaistamattomina pidettyjen perustelujen konstruktivisen luonteen näkyväksi. Osoitan analyysissä, että toisinkin voisi olla. (Jokinen & Juhila 1991, 32, 37-38; Wetherell & Potter 1992, 64, 95-96; Fairclough 1992c, 49.) Tuon konstruktivisuuden esiin osoittamalla vakiintuneiden perustelujen sisäisiä ja välisiä ristiriitoja sekä hahmottamalla vaihtoehtoisten puhe- ja toimintatapojen ituja. Alasuutarin (1994, 196-197) mukaan ristiriitaisuuksia löytyy esimerkiksi etsimällä tekstistä normatiivisia lausumia, jotka herättävät pohtimaan, miksi juuri kyseiseen asiaan suhtaudutaan normatiivisesti.

5.1 PERUSTELUJEN SISÄISIÄ RISTIRIITOJA

Avioitumisen perustelutapojen konstruktivinen luonne tulee näkyväksi, kun tutkin eri perustelujen sisältöä ja muotoa tarkemmin. Analysoin aineistosta, mistä ja mitä avioitumisperusteluissa saa puhua ja mistä niissä ei saa puhua. Avioitumisperustelujen ristiriitaisuudet ovat eroja sisäisesti verrattain yhtenäisten puhetapojen välillä. Avioitumisperustelujen määrittelemisen sisäisesti suhteellisen ristiriidattomiksi on mielestäni ongelmallista. Myös Hoikkala (1993, 24) on kiinnittänyt tähän huomiota. Oletus sisäisestä ristiriidattomuudesta voidaan hyväksyä vain vakaisissa yhteiskunnallisissa oloissa, jolloin avioitumiseen ja sen perusteluihin ei kohdistu muospaineita. Muutos edellyttää sisäistä ristiriitaa. Kielen rakenteeseen kuuluu dynaamisuus, muutoksen ulottuvuus, sillä yksilöt eivät koskaan puhu avioitumisesta ja avioliitosta täsmälleen samoin sanoin. Avioitumisen perustelujen esittely edellisessä luvussa antoi jo viitteitä eri perustelutapojen sisäisistä ristiriidoista ja siksi käsittelen niitä tässä lyhyesti. Tulkintani teksteistä ovat ennen tekstiotteita.

Perhekeskeisen avioitumisperustelun näkyvin sisäinen ristiriita aiheutuu avioliiton kestosta. Ideologisena ihanteena avioliitto kestää toisen puolison kuolemaan asti, mutta konkreettisessa tosielämässä näin ei tapahdu läheskään aina. Enää naiset eivät halua kahlita itseään epätyytyttävään liittoon, vaan rakentavat itselleen jonkinlaisen suojamekanismin mahdollisen eron varalta jo avioliittoa solmiessaan. Toisaalta naiset kyseenalaistavat hieman avioitumisen tarpeellisuutta ylipäättään todetessaan, ettei heillä "ehkä olisi mitään avioliitossa

elämistä vastaan". Lapsen hankkiminen ei myöskään rajoitu enää vain avioliittoon, vaan avioliitossa syntynyt lapsi on yhtä toivottu kuin avioliitossa syntynytkin. Naisten sukunimen vaihdon väheneminen avioitumisen jälkeen taas muistuttaa, että yhteenkuuluvuuden tunne ei edellytä samaa sukunimeä.

"Että sanotaanko, ehkä sillä semmosella jonkinlaisella sen tyyppisellä ajatuksella, et kysymysmerkillä, et kestäköhän tämä loppuelämän. Vaikka sillä mielin lähtee siihen, ni haluu kuitenkin itellensä antaa jonkinlaisen semmosen suojamekanismin, että jos ei jommasta kummasta osapuolesta johtuen se sitten kestäkään." (Marja/252)

"Ei mitään avioliitossa elämistä vastaan ehkä ois ollu, mut tavallaan avioliitto on ollu semmone niinku haave." (Sanna/78)

Avioitumisen perusteleminen *perinteiden noudattamiseksi* sisältää monia ristiriitoja. Jo se on ongelmallista, mitkä tavat määritellään perinteiksi. Lisäksi perinteetkin muuttuvat ajan kuluessa. Avioitumisperinne esimerkiksi on muuttunut suhteellisen lyhyessä ajassa enemmän tai vähemmän pakollisesta vapaaehtoiseksi. Perinteen muuttumisen ansiosta sen noudattamista ei välttämättä koetakaan vanhanaikaisena, vaan päinvastoin myönteisenä ja mukavana asiana. Koska avioituminen ei ole enää pakollista, jokainen voi itse päättää, miten tätä perinnettä toteuttaa vai toteuttaako mitenkään.

"Mut tuntuu, että mullon hirveesti semmosia kavereita, ainaki semmosia naisystäviä, jotka on (.) jotka ei oo naimisissa. Et tuntuu (.) et mä oon miettiny, et onko se tää mun sukupolvi tai ikäluokka semmosta, et ne ei mee naimisii tai ne menee hirmu myöhää." (Leena/66)

"Eikä se oo syntistä elää yhdessä ilman avioliittoa. Niinku enne on ehkä ollu semmonenki painostus. Se on vaan jotenki sitte, että siitä on tullu sillee, et (.) että se ei oo enää niin (.) ei osota mitään heikkoutta tai semmosta noudattaa jotain perinteitä, siis sillee että mennä naimisiin, että sitä voi pitää semmosena mukavana. Et niillä perinteillä voi leikkiä." (Leena/250+252)

Avioliittoon liittyvistä perinteistä ehkä kyseenalaistetuin on käsitys seurustelun etenemisestä tietyllä jatkumolla seurustelusta avioliiton kautta avioliittoon ensimmäisen seurustelukumppanin kanssa. Tosielämässä useimmat ihmiset rakastuvat monta kertaa ja monet myös asuvat avioliitossa eri henkilöiden kanssa menemättä naimisiin. Jatkumoa voidaan pitää oikeassa olevana, jos sitä tarkastellaan siitä näkökulmasta, että avioliittoa lähes kaikissa tapauksissa edeltää seurustelu ja avioliitto. Seurustelujatkumon seuraava vaihe eli lasten hankkiminen on myös kyseenalaistunut, kun lasten hankinta on siirtynyt myöhemmälle iälle. Pari seurustelee usein vuosia ennen lasten hankintaa, eikä edes avioituminen takaa lasten hankkimisen muuttumista ajankohtaiseksi. Avioliitto ei ole myöskään ainoa periytyvä parisuhdemalli. Vanhemmat voivat avioliittomallin lisäksi antaa avioliitto- ja avioeromallin.

Lisäksi parisuhdemalleja tarjoavat sukulaiset ja ystävät. Nykyään on jo monia malleja, joista jokainen voi valita itselleen parhaiten sopivan. Perinne ei enää vaikuta niin paljoa myöskään sukunimen valintaan avioituttaessa.

"Ei se välttämättä enää nykyään oo semmonen jatkumo, mut että se ei varmaan kauheen pitkältä aikaväliltä, ku se on muuttunu, se käsitys, se ajatus. Ja se on ehkä vieläkin muutostilassa, et vähitellen muuttuu ihmisten ajatukset ja käsitykset. Musta ainaki tuntuu siltä. Et enne oli tavallaan yks ainut oikea malli, että muita ei hyväksytty tai niistä ei puhuttu tai niitä katottiin paheksuen. Nykyään on taas enemmän semmosia, jotka hyväksytään ainakin, vaikka sit voi joku ehkä omassa mielessään paheksua ja ajatella, että näin on oikein ja muut ei oo oikein, mutta se suvaitsevaisuus on nykyään ja vaihtoehtojen määrä lisääntyny hirveesti." (Riikka/190)

"Sehän tässä rasittavin puoli on, että vauvakuumetta ei oo vähääkä tällä hetkellä ja kaikki olettaa, että sitä on hurjasti ja niinku suurin piirtein tulossa. Ei, ei vielä tässä vaiheessa. Täytyy vähän ensin ehtiä elämään tätä avioelämäki ennen ku ruvetaan lapsia hankkimaan." (Elina/414)

Yhteisöllisyysperustelu sisältää myös ristiriitoja. Yhteisöllisyyden myönteinen puoli on aviopuolison pääseminen suvun jäseneksi. Kielteistä taas on sukulaisten kysely avioitumisen ajankohdasta, mikä muistuttaa yhteisten normien noudattamisesta. Yhteisöllisyys voi olla taakka myös avioeron koittaessa. Avoliittojen yleistyminen ja niiden keston piteneminen ovat vaikuttaneet siihen, että yhä useammin jo avopuoliso katsotaan sukuun kuuluvaksi. Yhteisöllisyyden merkitystä vähentää se, että monet kokevat avioliitonkin olevan vain parin yksityinen asia. Tällöin vieraiden ihmisten onnittelut tuntuvat tarpeettomilta, eikä avioitumisen tunneta aiheuttavan sosiaalista arvonnousua. Yhteisöllisyys keskittyy yhä enemmän (ydin)perheen ja ystävien ympärille. Oman yhteisön rajaaminen on muuttunut vaikeammaksi, kun rajoista joutuu päättämään itse. Aktiiviset ystävyysuhteet ovat sukulaisuussuhteita tärkeämpiä. Sukulaisiin ei pidetä yhteyttä, jos ei itse niin haluta tehdä. Yhteisöllisyyttä uusinnetaan yhä pienemmässä piirissä.

"Ehkä ei just vanhemmat painostanu naimisiin, mut muut sukulaiset, tietysti ne aina kyselee ja... Mullaki on serkkuja paljo sitte nuorempia, ni tavallaan ootettiin häitä, sitä juhlaa." (Sanna/128)

"Et jos mä nyt asuin avoliitossa, ni se ei kuulunu kellekään muulle. Mut nyt niinku vähä väkisi se kuuluu sitte muittenki (.) mejän sukulaisilleki, esimerkiks." (Anne/50)

"Me oltiin kutsuttu häihin kaikki ne ihmiset, jotka me koetaan läheisiks. Et oli kerranki tilaisuus saaha ne kaikki tärkeät ihmiset ympärille yhtä aikaa. Et se oli semmone (.) hyvinki tunnepohjane juttu kuitenkin, että... Ja sit se oli aika rankkaa tehdä sitä rajaa, ku kuitenkin jotkut rajat täytyy laittaa. Et ei voi (.) kuttua ihan kaikkia. Et tavallaan se oli rankkaa, mutta oliha se myös aika helppoo, että selkeesti erotti, et ketkä sinne halutaan ja ketkä ei. Molemmilla oli semmone, et totta kai kaikki ystävät ja tutut, mutta ei niitä kylän miehiä." (Elina/276+278)

Yhteisöllisyyteen liittyvä parisuhteen virallistaminen on jossain määrin ristiriitainen. Avioliiton kutsumista viralliseksi liitoksi ja avoliiton kutsumista laillistamattomaksi yhteiselämäksi voidaan pitää harhaanjohtavana, koska silloin virallisuuden ja laillisuuden perusteena pidetään ainoastaan avioliiton solmimista. Useissa tapauksissa avoparit elävät virallisesti yhdessä vuosia, sillä heillä on sama postiosoite ja he ovat ilmoittaneet yhdessä asumisestaan useille viranomaisille (esim. Kansaneläkelaitos, verotoimisto, työvoimatoimisto).

Avioitumisen *emotionaalisisessa perustelussa* ei ole ristiriitoja, vaan ristiriidat ovat enemmän tunteen ja järjen välistä kamppailua. Tunneperustelun ristiriidattomuus on merkin vahvuudesta.

Rituaaliperustelun lähtökohtana on toteuttaa unelma ainutkertaisista häistä. Mutta häät eivät herätä pelkästään myönteisiä ajatuksia, sillä naiset arvostelevat yleistä mielikuvaa häistä epärealistiseksi. Kaupalliset tiedotusvälineet yrittävät markkinoida häihin liittyen vaikka mitä ja luoda uusia trendejä, joita on 'pakko' noudattaa saadakseen 'kunnolliset' häät. Yleensä naiset kuitenkin suunnittelevat itseään miellyttävät häät, eivätkä kulje markkinoiden talutusnuorassa. Toisaalta voi kyseenalaistaa koko hääjuhlan tarpeellisuuden ja kesähäiden suosion avioiduttaessa. Valinnanpakko ja suorituspainet voivat kasvaa liian suuriksi aiheuttaen turhaa stressiä ja ahdistusta. Monet valinnat voivat aiheuttaa todellisia erimielisyyksiä, kun häiden järjestäjien mielikuvat 'oikeista' häistä poikkeavat toisistaan. Erimielisyyksien mahdollisuus kasvaa, kun vanhemmat maksavat häät ja haluavat vastineeksi toteuttaa omia mielikuviaan häistä. Toisaalta monellakaan nuorella parilla ei olisi taloudellisesti varaa järjestää (isoja) häitä ilman vanhempien tukea. Tässä törmäävät ajatukset säästäväisyydestä ja tuhlaavaisuudesta toisiinsa. Naiset pitävät häiden ikävimpänä puolena kiirettä. Kiire vain kiihtyy hääpäivän lähestyessä ja on pahimmillaan juuri hääpäivänä. Hääpari ei ehdi kunnolla seurustella lukuisten sukulaisten ja ystävien kanssa, kun koko ajan tapahtuu jotakin, johon hääparin täytyy osallistua. Morsiusparin keskipisteenä oleminen on olennainen osa hääjuhlaa, mutta se voi olla myös este häiden järjestämiselle. Joillekin ajatus häähumusta toimii karkotteena, eikä houkuttimena.

"Onko hääbuumi sinne hyvä vai huono asia. Mut tavallaan se, että (.) ehkä häistä on tehty jollain tavalla sinne epärealistinenki ja sellane (.) just se buumimaisuus, et se (.) ei oo todellakaan luonnollista enää. Et sillo ku ite järjesti, ni oikein huomas, et tavallaan hirvee ahdistus ja paine päällä. Et pitääkö tommoste tehdä?" (Sanna/180+188)

"Häiden järjestelemissä oli lähtökohtana tietysti se, et jää muistoja. Mut välillä me aina kotona kahestaan purnattiin, että ketähän varten nää häät on. Että sinne ku mietitään, että mutta jos se loukkaantuu, ku sitä ei kutsuta tai kaikesta tarjoilusta, et minkälaista sen pitää olla, kun sielläkin on ollu tämmöstä." (Sanna/192)

"Meillä tavallaan oli vähän riitoja näitten häitten järjestämisessä... Meillä on aika erilaiset perhetaustat ja se (.) just, että mikä summa kenellekin on pieni ja kenelle suuri, ni sit se ei oo aina... Hirveät erimielisyydet ollu tässä, välillä on huuettu tuntikaupalla puhelimessa, mutta... Ihme, ne on ohi nyt kuitenkin! Ja ehkä sitte myöhemmin ei muista enää ku nää hyvät muistot, et nää riidat unohtuu vaan." (Sanna/112+114+116)

"Mulle jäi hirveen (.) päällimmäisenä semmonen mahoton hässäkkä ja kiireen tuntu. Et vasta seuraavana päivänä oli semmone, että 'ihanaa, et ne on ohi' -tunne. Et mulle ei sulhane hakenu kukkakimppuu kukkakaupasta sinä päivänä! Et kyl mä ite tukkaputkella siellä touhusin." (Marja/202)

"Yks, mikä oli semmone tosi ärsyttävä, ku oli just saanu semmosia hyviä kavereita, mitä ei ollu ehkä nähnykkää pitkää aikaa, mutta sitte oli kuttunu ne ja ne oli siellä häissä saman katon alla yhtenä päivänä. Sit sitä kerkee suurin piirtein sannoo, et terve, et mukava ku ootte täällä. Et ku koko ajan mennää johonki suuntaa ja on kaikkee ohjelmaa ja muuta." (Leena/240)

"On koko lapsuudenki haaveillu, ku on Barbeilla leikkiny, ni niistä häistäki tai en yhtään ihmettele, et sekin on varmaan semmone, että haluais sen. Että esimerkiks mun kavereista osa taas on sanonu, että ne ei just sen takia halua mennä naimisiin, koska tota niinni ne ei kestä eikä halua sitä häähumua. Et ku ne muuten ehkä menis naimisiin, mut ne ei kestä sitä, että niitten pitää olla keskipisteenä se yks päivä. Et musta se oli taas aivan ihanaa!" (Kati/142)

Uskonnollisen avioitumisperustelun sisäinen ristiriita syntyy Raamatun opetuksen ('teorian') ja elävän elämän ('käytännön') välisestä ristiriidasta. Uskonto on selvästi menettänyt merkitystään, eikä se herätä enää suuria intohimoja kuten joskus aikaisemmin, kun kirkon asema yhteiskunnassa oli vielä vahvempi. Ihmiset eivät yksinkertaisesti enää välitä uskonnon opetuksista, eivät ainakaan avioliiton ollessa kyseessä. Ihmisistä on tullut tapauskovaisia, jotka käyvät kirkossa vain jouluna sekä häissä, hautajaisissa ja ristiäisissä. Gerrisin (1994, 147) mukaan perhe-elämään antaa leimansa yhteiskunnallisten prosessien ja kehityskulkujen vuorovaikutus, jonka voi tiivistää sekularisoitumisen käsitteeseen. Sekularisoituminen viittaa vapautumiseen ennaltamääräytyistä, institutionalisoiduista tulkinnoista elämän syvemmästä merkityksestä sellaisena kuin esimerkiksi kirkko on sen esittänyt. Sekularisoituminen on nähtävissä yhteiskunnassa kolmella eri tavalla: yksilöllisenä käyttäytymisenä, kuten kirkossa käymisen vähenemisenä, uskonnon vähenemänä vaikutuksena arkielämässä (maallistumisena) ja puhtasoppisuuden vähenemisenä.

"Kyl mä ajattelen avioliiton myöski sillä tavalla (.) meidän yhteiskunnan, uskonnon, luterilaisuuden kannalta. Sen kannalta, minkälainen malli meille on annettu esimerkiks Raamatussa. Annetaan se malli, että mies ja nainen, kun asuu yhdessä ja aikoo elää elämänsä yhdessä loppuun asti, ni menee naimisiin. Että oon aina hyväksyny... Tai mun kohalla mä ainakin aattelen sitä parhaana, mut en minään semmosena dogmina tai normina, et kaikkien on pakko tehdä sen mukaan. Jos sitä nyt lähtee oikeen miettimään Raamatun mukaan, ni onhan avoliitossa elämine sillo väärin, eikä sitä voi millään tavalla selittää pois, jos oikein ottaa kirjaimellisesti kaiken mitä siellä lukee. Että alitajunnassa se jossaki on ainaki, että avioliitto oli 'oikeempi' tapa elää yhdessä. Mutta en mä ajattele sitä

millään tavalla, että se taas ois millään lailla painostanu. Koska mä en ota sitä sillai joko-tai -ajatteluna Raamattuakaan." (Riikka/86+92)

Uskonnon puhtasoppisuuden heikentymistä kuvaa se, että yhdessä elämistä ilman avioliittoa ei pidetä syntisenä tai muutenkaan moraalisesti vääränä. Useimmat haastateltavat myöntävät, että moraaliset asiat on pitänyt ajatella jo ennen kuin on asunut avoliitossa. Monilla ainoa side avioliiton ja uskonnon välillä löytyy halusta saada kirkkohäät eli kirkollinen vihkiminen. Ja silloinkaan taustalla ei ehkä ole todella uskonto, vaan mielikuva, jonka mukaan kirkkohäät ovat juhlavammat kuin maistraatissa vihkiminen.

"Eikä se oo syntistä elää yhdessä ilman avioliittoa. Niinku enne on ehkä ollu semmonenki painostus." (Leena/250)

"Kuitenki tuntuu, et se on pitäny ajatella jo kauan sitte jotkut moraaliset asiat, jos ois... Mutta kieltämättä pappiki kysy sitä. Tai sillä tavalla jotenkii (.) yritti johdatella siihe, että ois sanonu, että haluais Jumalan siunauksen avioliitolle. Et siinä mielessä et halus kirkkohäät, et kyllä mä halusin kirkkohäät. Ehottomasti. Seki on sitte, että onko se uskonnon takia vai onks se sitte vaan sen takia, että se on paljon semmosta juhlavampaa ja..." (Leena/58+60)

Realistiseen avioitumisperusteluun ristiriitä on sisäänrakennettuna: naiset liittävä yhä naimisiinmenoon mielikuvan onnellisemmasta yhteiselosta kuin ennen avioitumista, vaikka he toisaalta tietävät, ettei pelkkä avioituminen paranna suhdetta tai muuta arkea. Naiset haluavat elää aviomiehensä kanssa ilman suuria yllätyksiä, mutta syvällä sisimmässään he säilyttävät romanttista unelmaa avioliitosta uljaine prinsseineen.

"Sillä tavalla avioituminen ei muuta sitä mejän suhdetta. Et jos se on ollu hyvä, ni se on sitä. Ei se sitä sillee paranna. Sillo nuorempana mä oisin voinu kuvitella, että se jotenki parantaa sitä, itestään. Että se tulee sitten." (Anne/270+272)

"Ei avioituminen oo mitenkää muuttanu mejän jokapäivästä elämää. No, se just, et ku vastaa puhelimee, ni pitää miettiä, et millä nimellä mä vastaan. Et semmone (.) se nyt oli ainut, mikä muuttu. Ja kirjottaa pankkikorttikuitin, se on toine muutos. Huomaako sitä edes niinku tästä... Kyllä kai se pitäs huomata ihan jokapäiväsessä elämässä. Ei, ei sitä voi sanoa." (Leena/104)

Avioitumisen perustelemisessa järjellä on hyvä muistaa kohtuus. Asioiden harkinta etukäteen on naisista hyväksyttävää, mutta jokaisen asian perinpohjainen miettiminen on jo liikaa. Naisten mielestä joskus täytyy uskaltaa luottaa tunteisiinsa. Lisäksi naiset mieltävät liiallisen järjeyden laskelmoinniksi, jota he eivät hyväksy.

"Jotenki tuntuu hirveeltä, jos siinä vaiheessa, kun on vakuuttunu siitä, et haluaa mennä naimisii, että alkaa maalata sillee niitä piruja seinille. Tai alkaa ajatella niin järkevästi. Niinku esimerkiks sitä, että kumman nimen ottaa, niin ei kannata ottaa toisen nimee, kun sitten kun eroo, ni on vaikee vaihtaa ajokortti. Et jumal... Miusta tuntuu, et siinä

vaiheessa, ku ero tulee, ni siinä on paljo muitaki sur (.) paljo surkeempia asioita ku yhen nimen vaihtamine ajokorttii." (Leena/90)

Avioitumisen *psykologisen perustelun* ristiriidat syntyvät identiteetin sitomisesta sukunimeen ja avioitumisen vaikutuksesta sosiaalisen arvostuksen nousuun. Osa naisista kokee miehen sukunimen ottamisen olevan helppoa ja mukavaa, mikä ei vaikuta omaan identiteettiin millään tavalla. Jotkut taas tuntevat sukunimen vaihdoksen vaativan työstämistä. Toiset eivät edes halua vaihtaa omaa tyttönimeään, koska silloin he joutuisivat rakentamaan omaa minäänsä liikaa uudelleen. Arvostuksen nousua naiset eivät oikein osaa mieltää omalla kohdallaan, mutta myöntävät, että jossakin päin Suomea on eri asia olla naimaton tai naimisissa.

Individualistisen perustelun vahvuutta kuvaa sisäisten ristiriitojen vähyys. Yksilön oikeuksien korostus saa kritiikkiä osakseen oikeuksien muuttumisesta velvollisuuksiksi. Naiset tuntevat painostuksena sen, että "pitää kulkee yksin, nähä ja kokee"; valinnanvapaus on hävinnyt. Yksilöllisyyden korostamisessa ei huomioida sitä, että naiset voivat toteuttaa itseään myös perheessä.

"Nykyään kuitenkin hirveesti painotetaan just sitä, että pitäs kulkee yksin ja nähä ja kokee. Et ei pitäs sitoutua kauheen nuorena. Hirveesti siitä puhutaan, mutta toisaalta (.) emmä tiiä, et minkä takia se sitte olis niin. Et miks sun pitää kokee kaikki, mikä on mahollista? Jos kauheen nuorena menee naimisiin, ni katotaan vähä, että mikähän noilleki nyt... Että varmaan ei tuu kestävä." (Anne/308+312)

Avioitumisperusteluiden sisäisillä kamppailuilla on laajempi merkitys siihen, millaiset tiedot ja sosiaaliset suhteet saavat oikeutuksen sekä millaisiksi avioitumisperusteluiden keskinäiset suhteet muotoutuvat (Fairclough 1989, 68, 74; Jokinen & Juhila 1993, 88-89).

5.2 PERUSTELUJEN VÄLISIÄ RISTIRIITOJA

Ristiriitoja ei ole pelkästään avioitumisperustelujen sisällä, vaan niitä on myös avioitumisperustelujen välillä. Avioitumisperustelut eivät olekaan rakentuneet kielessä vain argumentoidakseen omaa olemassaoloaan, vaan ne ovat rakentuneet vaihtoehtoja, muita perusteluja vastaan. Vastakohtat ja ristiriidat ovat merkki kielen konstruktiivisuudesta ja ne ohjaavat huomiota tapaan, jolla avioitumisperustelut ovat rakentuneet heikentämään yhtä tai useampaa kilpailevaa vaihtoehtoa. Avioitumisen vahvojen perustelutapojen olemassaolo todistaa, että kaikki avioitumisen perustelut eivät ole yhtä tärkeitä. Tutkimassani aineistossa

on kolme merkittävää ristiriitaparia: familistisen ja individualistisen perustelun välinen ristiriita, yhteisöllisyysperustelun ja individualistisen perustelun välinen ristiriita sekä emotionaalisen ja rationaalisen perustelun välinen ristiriita.

Perhekeskeisen ja yksilökeskeisen avioitumisperustelun välinen ristiriita kiteytyy familistisen ja individualistisen perhekäsityksen välisessä ristiriidassa. Kuten aikaisemmin jo totesin, familistinen perhekäsitys painottaa perhekeskeisyyttä, elinikäisen avioliiton solmimista, lasten hankintaa ja perheen hyväksi toimimista, kun taas individualistinen perhekäsitys korostaa jokaisen ihmisen yksilöllisiä oikeuksia, monia rakastumisia, parisuhteen perustumista molemminpuolisen tyydytyksen saamiselle, lasten sitovuutta ja itsensä toteuttamista muuallakin kuin perheessä. Jokainen joutuu itse pohtimaan, kuinka sovittaa nämä vastakkaiset pyrkimykset mielekkäästi yhteen.

Perhekeskeinen avioitumisen perustelu tiivistyy seuraaviin haastatteluotteisiin:

"Ei mitään avoliitossa elämistä vastaan ehkä ois ollu, mut tavallaan se on ollu semmone niinku haave. Häät ja sit avioliitto ja semmonen (.) unelma ideaalista perheestä, semmosesta vanhanajan: isä, äiti ja lapsi." (Sanna/78)

"Mä ajattelen, että avioliitto on... Jos nyt aatellaan, minkälainen se on ihanteena ja ihanteellisena, että se ois koko eliniän aikane sitoumus toiseen. Et en mä ois menny naimisiin, jos mä en ois ajatellu, et mä aion olla naimisissa mieheni kanssa koko loppuikäni." (Riikka/56)

"Et miks sitte, jos ollaan yhdessä ja tuntuu siltä, että ollaan niinku pitemmänki aikaa tässä, nii miks ei menis naimisii? Se oli semmone ihan... Ja sit se (.) se on ainaki ihan varmasti mulla, että (.) et jos mä ikinä saan lapsia, ni (.) aina oon ajatellu sillee, et mä haluan olla naimisissa siinä vaiheessa." (Leena/70)

Yksilökeskeistä avioitumisperustelua taas kuvaavat seuraavat haastatteluotteet:

"Emmä nytte oo valmis hankkii lapsia, ku mä oon alottanu työt vasta. Sitä haluaa siinäki päästä johonki pisteeseen. Et se on vähä tylsää heti ruveta punkaamaa mukulaa, ku on menny töihi ja ollu pari (.) koeajan yli." (Leena/174+176)

"En tiä, miusta jotenki tuntuu toisaalta, että se taloudellinen asia, se niinku (.) että ku on naimisissa, ni sit ollaa (.) siinä mielessä yhtä, ni miust se on lähinnä haitta avioliitossa, jos aattelee. Sillee, että emmää koe sitä mitenkään välttämättä positiivisena, että ollaan periaatteessa yhdellä rahapussilla sillon. Et miusta sen pitää kuitenkin olla aika itsenäistä sillo." (Leena/64)

Familistisen ja individualistisen avioitumisperustelun ei kuitenkaan tarvitse väistämättä hahmottua toistensa vastakohtiksi kaikessa kielen käytössä ja toiminnassa, koska yksilön tahto on mahdollista kuvata myös perhekeskeiseksi (Suoninen 1992, 82), kuten ote Annen puheesta todistaa:

"Nykyään kuitenkin hirveesti painotetaan just sitä, että pitäis kulkea yksin ja nähä ja kokee. Et ei pitäis sitoutua kauheen nuorena. Hirveesti siitä puhutaan, mutta toisaalta (.) emmä tiiä, et minkä takia se sitte olis niin. Et miks sun pitää kokee kaikki, mikä on mahdollista? Jos kauheen nuorena menee naimisiin, ni katotaan vähä, että mikähän noilleki nyt... Että varmaan ei tuu kestävä." (Anne/308+312)

Avioitumisen yhteisöllisyys- ja yksilöllisyysperustelujen välinen ristiriita liittyy edellä olevaan perhe- ja yksilökeskeisen avioitumisperustelun väliseen ristiriitaan, mutta nyt näkökulmaa on laajennettu perheestä sukuun ja jossain määrin yhteiskuntaan. Vastakkain ovat nyt yksilön oikeus tehdä itse omat valintansa ja suvun (tai yhteiskunnan) halu ohjata tätä päätöksentekoa omien normiensa mukaisesti. Saako yksilö itse päättää avioitumisestaan tai siitä, kuinka tiukasti hän haluaa sitoutua puolisonsa sukuun? Vai joutuuko yksilö taipumaan yhteisten normien noudattamiseen ja antamaan muille samaan sukuyhteisöön kuuluville oikeuden sekaantua muuten yksityisenä asiana pidettävään parisuhteeseen?

Yhteisöllisyydestä esimerkkeinä ovat seuraavat haastatteluotteet:

"Avioliitto tavallaan kytee mutkin ihan eri lailla heijän sukuun ja sukuyhteyteen. Et siinä ehkä tulee just tätä sukuyhteyttä enemmänkin sillä lailla ja... On se sillai sukujen kannalta, mutta myös yhteiskunnan instituutiona avioliitto, ni onhan se huomattavasti virallisempi ku avoliitto." (Riikka/60+64)

"Sen huomaa häiden jälkeen, ku eri paikoissa asioi ja sitte piti ilmoittaa näitä nimenmuutoksia, ni lähes joka paikassa onniteltiin. Et se mua hämmästytti, et sillai, et ventovieraat onniteli ja oli kauheen ilosia. Että sitä mä hämmästelini. Et en mä ajatellu, et avioliitto tosiaanki voi olla yhteiskunnassa semmonen instituutio. Se kuitenkin näkyy ja se vaikuttaa. Avioituminen sillä tavalla, että se oli mulle paljo pienempi asia, ku se, että mihinkä törmäs sillä lailla ku eri paikoissa asioi." (Riikka/184)

Ja yksilön oikeuksista taas kertovat seuraavat otteet:

"Et jos mä nyt asuin avoliitossa, ni se ei kuulunu kellekään muulle." (Anne/50)

"Mun mielestä ylipäätään tuollaset 'tartteeko' ja ne ni... Sellasta ei oikeen voi missään määritellä, et kukin päättäköön ite. Et mun mielestä ei voi mitään pakottaa. Et jos ihmiset haluaa mennä suoraan avioliittoon, ni OK. Et se on heijän valinta." (Sanna/50+82)

Emotionaalisen ja rationaalisen avioitumisperustelun välisessä ristiriidassa ovat vastakkain tunne ja järki. Toisaalta naiset haluavat harkita ja ajatella avioitumista ja sen seurauksia, ettei tulisi tehtyä hätiköityä päätöstä, mutta toisaalta naisista kuitenkin tuntuu, että avioitumispäätöstä ei tarvitse harkita perin pohjin. Avioituminen halutaan tehdä tunteella. Ongelmaksi muodostuukin löytää tasapaino tunteen ja järjen välille.

Avioitumisen perustelusta tunteella kertovat seuraavat esimerkit:

"No, tuskinpa sitä nyt naimisiin kukaan menee, jos ei toista rakasta, että onhan siinä tunteella vaikutusta. Ei mun mielestä muute oo mitään järkeä mennä naimisiin, jos ei kerran tosiaan toista rakasta." (Riikka/194)

"Ehkä kaikkee ei sit piäkään niin järjellä mieltä, vaikka tavallaan sanoin, et tutustua pakettiin, mut että myös semmone tunteen mukana meneminen, luottaminen toiseen." (Sanna/88+90)

"Ei mun mielestä avioliitto oo semmone, mitä tarvii järjellä kauheesti mieltä." (Anne/316)

Harvoin kukaan kuitenkaan avioituu pelkän tunteen perusteella, koska useimmat asuvat ensin avoliitossa ja oppivat jo tuntemaan tulevaa puolisoaan, mitä seuraavat haastatteluotteet kuvaavat:

"Miehen suvussa ne kertoo jo vitsinä tätä mun lausahdusta, minkä mä kerran sanoin, ku kuultiin eräästä tutusta, joka oli menny ihan parin viikon seurustelun jälkeen kihlohi ja suunnittelivat sitte avioliittoa. Mä sanoin, et herranen aika, et miten sitä voi mennä, että täytyyhän sitä ensin tutustua pakettiin. Mun mielestä kuitenkin on paljo semmosia asioita, mitä ei toisesta nää vielä sillo ku seurustelee." (Sanna/74)

"Avioliitto on kahden aikuisen ihmisen yhteinen päätös elää yhdessä, mutta sitten sen on vielä kirkko tavallaan (.) kirkollisin toimenpitein siunattu ja sitten virallistettu se avioliitto." (Marja/54)

Tunteen ja järjen välinen ristiriita ilmenee kärjistetyksi Leenan puheessa avoliitossa asumisen eduista ja haitoista. Etuna on toisen tuntemaan oppiminen ja haittana taas avioitumisen jälkeisen positiivisen yllätyksen mahdollisuuden menettäminen.

"Toisaalta tuli tuossa miettineeks semmostaki asiaa, että... Sinänsä aika tylsää nykyisi, ku ihmiset assuu ensi yhdessä ja sitte (.) sit menee naimisiin, että ei niinku just tosissaa muutu mitää. Onha se, jos aatellaa, et jos ois (.) jos se ois vielä yhtä kiellettyä esimerkiks seksi enne avioliittoa, ni aattele, jos se ois tämmöne optimaaline pari, että se ois (.) ihmiset rakastas toisiaa oikee ja siitä on tulossaki hyvä suhde. Sehä ois hirvee hauskaa joku puoli vuotta, vuosi etteen päin naimisiinmenon jäläkee, ku kaikki (.) kaikki ois uutta ja ihanaa ja ihmeellistä. Tai ehkä se on kuitenkin järkevämpää, että ensi asutaa yhdessä." (Leena/186)

5.3 AVOLIITTO VAIHTOEHTONA AVIOLIITOLLE

Avoliitto on nähty tutkimuksissa eri tavoin: uutena vaiheena seurustelussa, eräänlaisena koeavioliittona eli kaksivaiheisena avioliittona tai mahdollisena avioliiton korvikkeena (Esim. Tolkki-Nikkonen 1978, 45; Sihvo 1981, 34; Jallinoja 1985, 47-48; Callan & Noller 1987, 100-101; Saxton 1990, 222; Ritamies & Miettinen 1996, 72-75). Avoliiton käsittäminen uudeksi seurustelun vaiheeksi ja koeavioliitoksi ovat tärkeimpiä tutkimukseni kannalta, mutta mielestäni ne tarkoittavat samaa asiaa; niiden välille vedetty raja on häilyvä ja riippuu

kontekstista. Avoliittojen ansiosta suomalaiset aloittavat parisuhteensa vielä nykyäänkin nuorina (Ritamies & Miettinen 1996). Itse asiassa avoliittojen voimakas yleistyminen on lisännyt parisuhteen suosiota.

Avoliitosta on muodostunut vaihtoehtoinen diskurssi avioliitolle. Nykyään avoliitto on jo suosituin ensimmäisen parisuhteen muoto, vaikka avioliitto onkin säilyttänyt asemansa suosituimpana lopullisena liittomuotona. Avo- ja avioliiton välinen raja on madaltunut, eivätkä haastattelemani naiset näe niiden välillä suurta eroa: molemmissa liittomuodoissa kaksi aikuista ihmistä asuu yhdessä ja elää "avioliitonomaista" elämää. On kiinnostavaa huomata, etteivät naiset kyseenalaista avioliiton asemaa naisen ja miehen, siis eri sukupuolta olevien henkilöiden, liittona huolimatta ajankohtaisesta keskustelusta homoparien avioitumisen tai suhteen virallistamisen sallimisesta. Ainoa selkeä ero liittojen välillä on niihin liittyvät erilaiset juridiset oikeudet ja velvoitteet.

"Avoliitossa on kaks aikuista ihmistä, jotka ei oo keskenään naimisissa. Ne asuu yhdessä ja elää kuitenkin avioliitonomaista elämää. Kaks aikuista ihmistä, mies ja nainen, avoliitossa tai avioliitossa, ni mun mielestä siinä ei sinänsä oo mitään, ei saa olla mitään eroa." (Marja/46+60)

"Kai avoliitto on kahen ihmisen yhdessä asumista. Ei se nyt hirveesti loppujen lopuks avoliitosta eroa. Mitä nyt näitä juridisia puolia on eri lailla avoliitossa, mutta ehkä se kuitenkin tuntuu jollain lailla... No, sekin on kyllä taas sit ihmiskohtanen juttu, että onko se löyhempi suhde ku avioliitto. Ei se välttämättä oo." (Riikka/54)

Avoliiton ja avioliiton välille syntyy eroa myös, kun tarkastelen liiton oletettua pysyvyyttä ja kestoa. Naiset kokevat avoliiton olevan "tutustumisaikaa" tai "armeijan kielellä alokasai-
kaa, jolloin opetellaan elämään yhteistä elämää". Jos yhteiselämä ei jostain syystä onnistu, sen voi lopettaa muuttamalla erilleen. Avioliiton naiset taas näkevät ihanteellisessa muodossa "elinikäisenä sitoumuksena aviopuolisoon", eikä avoliitosta voi lähteä noin vain. Nykyään tosin avoliitotkin ovat hyvin kestäviä ja pitkään jatkuvia eli raja avo- ja avioliiton väliltä on tältäkin osin hämärtynyt. On monia pareja, jotka elävät koko elämänsä yhdessä avoliitossa.

*"Avoliitto on sitä tutustumisaikaa, lupauduttu kuitenkin toisillemme, ku ollaan avoliitos-
sa ja eletään yhteistä elämää, opi (.) opetellaan elämään yhteistä elämää. Se on niinku (.)
voisko sanoa sitte (.) tällä armeijan kielellä, että alokasaikaa kenties." (Outi/72+74)*

*"Mä ajattelen, että avoliitto on... Jos nyt aatellaan, minkälainen se on ihanteena ja
ihanteellisena, että se ois koko eliniän aikane sitoumus toiseen. Et en mä ois mennä naimi-
siin, jos mä en ois aatellu, et mä aion olla naimisissa mieheni kanssa koko loppuikäni. Et
jos ois tämmönen no, katotaan nyt, niin siihen mun mielestä sopis paremmin avoliitto."
(Riikka/56+58)*

Juridisten erojen ja oletetun keston lisäksi naiset tuntevat liittojen eroavan toisistaan tunnetasolla. Avioliiton pitäminen pysyvämpänä saa sen tuntumaan naisista henkisesti turvallisemmalta kuin avoliiton. Yhdessäoleminen avioliitossa tuntuu naisista kiinteämmältä ja jatkuvammalta kuin avoliitossa ollessa. Tosin suhteen kiinteys eri parisuhdemuodoissa on aina tapauskohtaista.

"Emmä tiää, onko avioliitolla itse asiassa mitään eroa siihen avoliittoon. Ehkä se on semmonen tunnetasokysymys, että jollakin tavalla (.) kiinteemmin ilmottaa toiselle olevansa yhdessä. Mut ei se omassa elämässäkään oikeestaan hirveän suuria muutoksia oo tuonu sitte käytäntöön. Ei muuta ku nimen kävi vaihtaa papereihin. Siinä se. Tavallaan se (.) se muutos tuli tunnetasolla. Ku nimi muuttu yhteiseks, ni tuli semmone tunne, et me ollaan tavallaan (.) yhtä yhteistä yritystä." (Sanna/52+54)

"Mut emmä tiää, on siinä ehkä sitte (.) tunnepuolellaki jotain sellasta, et tää nyt on tosiaanki pysyvä. Tai sanotaan... Ei siinä hirvee ero oo, mut ehkä kuitenkin semmone jonkinäköne henkine turvallisuus." (Elina/44+58)

Merkittävin ero avio- ja avoliiton välillä syntyy tarkastellessani naisten suhtautumista lasten hankintaan. Vaikka väestön enemmistö suhtautuu kummassakin liitossa syntyneisiin lapsiin tasa-arvoisesti ja useimmat haastattelemiä naisia voisivat hankkia lapsia avoliitossa ollessaan, niin siitä huolimatta naiset tahtovat mennä ensin naimisiin ja vasta sitten ajatella enemmän lasten hankkimista. Tähän periaatteeseen ei ole ajan kulumisen paljoakaan vaikuttanut, vaikka toisaalta avoliitossa syntyneiden lasten määrä on lisääntynyt vuosittain. Roussel (1994, 67; ks. Ritamies & Miettinen 1996, 9-10) katsookin, että avoliittojen yleistyminen ei ole väestötieteellisesti ja sosiologisesti merkittävin ilmiö, vaan avoliitossa lapsia hankkivien parien määrän nopea lisääntyminen. Tätä hän pitää osoituksena siitä, että avoliitto on lakannut olemasta välttämätön perusta lasten synnyttämiselle.

"Jos ois ollu tullakseen laps vaikka siinäki vaiheessa, ku oli avoliitossa, ni kyllä se ois saanu tulla, siis silleen... Mut kyllä me oltiin suunniteltu niin päin, että ensin naimisiin enne ku hankitaan... Siis mulla on sekin semmone tavallaan arvojuttu." (Kati/134)

"Musta se on jotenki turvallisempaa, että jos on naimisissa, ku saa lapsia. Siis ei mulla sitä oo mitää vastaan, et me asuttiin yhdessä avoliitossa, mutta just sitte ku rupes miettimään jotain lapsia, ni musta se oli ihan selvä, et me mennään ensi naimisiin. Et en mä rupee tekemään lapsia, jos mä en oo naimisissa. Me molemmat on aateltu sillä lailla, et se avoliitto on, varsinkii jos haluaa perheen perustaa, ni se avoliitto on kuitenkin se oikee tapa elää yhdessä." (Anne/66+70+164)

"Ilman lapsia olisin voinu kuvitella eläväni avoliitossa lopun elämäni. Ei ois ollu oikeestaan mitään paineita mennä naimisiin. No, tällä tietämyksellä. En tiää, oisko sitte myöhemmässä vaiheessa tullu joku tunne, että pitäis... Vaikee sanoo sitä." (Marja/66)

Arkielämän kontekstissa avoliittoa ei aseteta paremmaksi kuin avoliittoakaan, sillä arki sujuu joka tapauksessa omalla painollaan parisuhteen muodosta piittaamatta. Avoliitossa

asumisesta ennen avioitumista on juuri se etu, että naiset suhtautuvat avioliittoon ilman "vääriä odotuksia tai kuvitelmia yhteiselämästä" eivätkä odota avioitumisen "poistavan ongelmia" kuin taikaiskusta tai "parantavan suhdetta itsestään". Naiset eivät myöskään arvota avioliittoa avoliittoa paremmaksi sillä perusteella, että avioituminen tekisi heistä "parempia ihmisiä" kuin he olivat eläessään avoliitossa. Naiset suhtautuvat avioitumiseen siinäkin mielessä realistisesti, etteivät he pohdi sen aiheuttamia muutoksia mitenkään aktiivisesti arkiaskareita tehdessään. Avioliiton solmiminen muuttaa arkea vain pinnallisesti. Naiset joutuvat uusimaan henkilöllisyystodistuksensa sekä opettelemaan uuden sukunimen käytön, jos ovat vaihtaneet sukunimensä miehen sukunimeen tai yhdistelmänimeseen. Arkielämän kokeminen samanlaiseksi molemmissa liitoissa heikentää avioliiton asemaa lopullisena parisuhteen muotona.

"Ei mulla ollu mitään ennakkokuvitelmia, mikä ois paremmin avioliitossa. Mä tiien, että se juna menee eteenpäin. Et ei oo mitään semmosia ruususia unelmia, että sitte nää kaikki ongelmat poistuu, ku mennään naimisiin." (Marja/158+160)

"Mun mielestä avoliitto on siinä mielessä hyvä, ettei tosiaan mee naimisiin sillee, et kuvittelee (.) tai et on vääriä odotuksia tai kuvitelmia siitä yhteiselämästä. Et jos asuu yhdessä, ni sitä ei kyllä paljo pysty enää itteesä piilottelemaa." (Anne/280+284)

"Enkä mä sitä sillee aatellu ollenkaa, että me oltas nyt jotenki sitte tämmösiä parempia ihmisiä, ku me ei enää asuta avoliitossa." (Anne/236)

"Ei avioituminen oo mitenkää muuttanu mejän jokapäivästä elämää. No, se just, et ku vastaa puhelimee, ni pitää miettiä, et millä nimellä mä vastaan. Et semmone (.) se nyt oli ainut, mikä muuttu. Ja kirjottaa pankkikorttikuitin, se on toine muutos. Huomaako sitä edes niinku tästä... Kyllä kai se pitäs huomata ihan jokapäiväsesäki elämässä. Ei, ei sitä voi sanoa." (Leena/104)

Avoliiton etuna avioliittoon nähden voi pitää myös sen suurempaa yksityisyyttä. Avoliitto on parin keskinäinen asia, joihin kenelläkään muulla ei ole vaikutusvaltaa. Avioituminen sen sijaan antaa sukuyhteisölle suuremman oikeuden olla kiinnostunut parin tekemisistä. Toisaalta avioliiton suurempi yhteisöllisyys helpottaa puolisosta puhumista. Avoliitossa elävät joutuvat miettimään, mitä nimitystä kumppanistaan käyttävät. Poikaystävä tai tyttöystävä ei ole riittävä ilmaisu kuvaamaan henkilöä, jonka kanssa asuu yhdessä, koska yleensä poika- tai tyttöystävän kanssa ollaan yhdessä lyhyempiä aikoja iltaisin ja viikonloppuisin. Avomies tai -vaimo tuntuu monista jo turhankin vakavalta ja viralliselta. Kihlattu taas koetaan vanhahtavaksi nimitykseksi, eikä sitä enää juurikaan käytetä. Siis avioituminen ratkaisee tämänkin puhutteluongelman, koska avioliiton solmimisen jälkeen avomiehestä tulee (avio)mies ja avovaimosta vaimo. "Mun mies" tai "mun vaimo" eivät puheessa kiinnitä kenenkään huomiota.

"Et jos mä nyt asuin avoliitossa, ni se ei kuulunu kellekään muulle. Mut nyt niinku vähä väkisi se kuuluu sitte muittenki (.) mejän sukulaisilleki, esimerkiks." (Anne/50)

"Et siihe avoeroon ei tartte muita ulkopuolisia liittää sillä tavalla. Kellekään ei tarvii ilmoitella, ku eroaa." (Elina/54)

"Avoliitossa on helpompi elää arjessa, että (.) et jos tarvii jolleki selittää, jolleki ventovieraalle jotaki. Esimerkiks mä kävin kattoo pakastinta. Mun ei tarvinnu ruveta selittää, että sitte ku mun (.) mun poikaystävä... Se kuulosti hassulle. Siis mä en oikee osannu käyttää sitä. Tai mun avopuoliso. No, sekään ei kans ollu oikee hyvä. Vois sanoo kihlattu, mut seki on (.) sit se on taas semmone vähä vanhahtava. Ni nyt on sitte hirveen helppo sanoo, et mä tuun sit, ku mun mies pääsee töistä, ni kattoo tota uuestaan. Et se on (.) mikä on muuttanu arkee. Et mun on helpompi puhua toisesta!" (Elina/264+274+266)

Avoliiton ja avioliiton paremmuusjärjestykseen asettaminen on hedelmätöntä, koska niissä molemmissa on omat etunsa ja haittansa. Kahden yleisesti hyväksytyyn liittomuodon olemassaoloa pitäisi tarkastella etuna, eikä kilpailuasetelmana. Kaksi liittomuotoa antaa ihmisille mahdollisuuden valita. Kaikkien ei ole pakko mennä naimisiin, vaan tarjolla on vaihtoehto. Naiset eivät halua pitää sen paremmin avioliittoa kuin avoliittoakaan pakollisena instituutiona, vaan vapaaehtoiselle valinnalle perustuvana. He haluavat suoda kaikille valinnanvapauden, vaikka itse toimisivatkin eri tavalla. Suvaitsevaisuus erilaisia yhdessä-elämisen muotoja kohtaan on lisääntynyt merkittävästi.

"En mä yhtään piä huonona sitäkkä, et jos jotkut ihmiset valitsee sillee, että haluuki olla avoliitossa. Ja jos ne tuntee kuuluvasa sillai kimppaan, ni eihä siinä mitää." (Kati/70)

"En mä aattele silläkään lailla, että ei voi sitte taas asua avoliitossa. Että avioliitto ois se ainut oikee. Et jokaisella on oma oikeus päättää ja oikeus omiin mielipiteisiinsä ja ratkaisuihinsa." (Riikka/72)

"Ei avoliiton nyt pakolline pitäs missään nimessä olla, et... Se on ihan jokaisen oma valinta. Mutta tota... Jos mun lapsi ois menossa suin päin naimisiin, ni mä saattasin jopa ehkä sanoo, et oisko hyvä asua yhdessä. Tai se (.) se riippuu tilanteesta. On erilaisia ihmisiä, erilaisia tilanteita, mutta (.) mut saattasin jopa tehdä niin päin. Et musta se ainaki ittestäni ois tuntunu ihan hullulta, et muuttaa (.) asua kumpiki eri huushollissa ja sitte muuttaa yhteen." (Elina/128+130)

Haastatteluisaan naiset korostivat moneen kertaan, että avio- ja avoliiton välillä ei ole mitään eroa tai että erot ovat merkityksettömiä. Esimerkkejä tästä ovat "siinä ei sinänsä oo mitään, ei saa olla mitään eroa", "emmä tiä, onko avioliitolla itse asiassa mitään eroo siihen avoliittoon" ja "avoliitolla ja avioliitolla, mä en ainakaa huomannu mitää eroa". Kielen käytössä avio- ja avoliiton välistä eroa pienentää se, että monet avoliittoon liittyvät sanat on johdettu avioliitosta, kuten esimerkiksi sanat 'avoliitto', 'koeavioliitto' tai 'esiaviolliset seksisuhteet'. Kuitenkin avoliiton ja avioliiton välille luodaan myös erottelua erilaisilla niitä koskevilla kielen käytön tavoilla. Ihmiset "ovat" ja "elävät" avoliitossa, sen sijaan ihmiset "ovat", "elävät" ja "asuvat" avoliitossa. Asumis-sanan käyttö avoliitosta puhuttaessa saa sen

kuulostamaan väliaikaisemmalle kuin avioliiton. Avioliiton tärkeyttä puheessa korostaa myös avioliiton "solmiminen", kun samalla avoliitossa vain "muutetaan yhteen". Avoliiton alkamisajankohta on usein epämääräinen, koska yhteen muuttaneet ihmiset eivät aina miellä avoliiton alkaneen muuttopäivästä. Pari tuntee olevansa avoliitossa vasta elettyään yhdessä jonkin aikaa. Tämän ajan pituus vaihtelee parikohtaisesti. Käytettävissä olevat sanat myös muuttuvat ajan kuluessa (Suoninen 1992, 30). Fairclough (1992a, 1, 5) näkeekin kielen muutosten olevan merkittävä osa laajempaa sosiaalista ja kulttuurista muutosta.

5.4 MUUTOKSEN MAHDOLLISUUS

Kielen käytössä rakentuvien avioitumisen perustelujen tulkinta ja kuvaileminen luvussa neljä luo staattista kuvaa avioliiton asemasta kulttuurissamme. Avioitumisperustelujen kirjoon tutustuessa syntyy helposti tunne, että tässä on jo mainittu kaikki perustelutavat ja että perustelut tuntuvat luonnollisilta ja ikiaikaisilta. Avioitumisen perustelujen kuvaamisessa onkin vaarana, että uusinnan huomaamattani nykyistä tilannetta hyväksymällä haastateltavien naisten puheesta rakentamani perustelutavat sellaisenaan, kyseenalaistamatta niitä mitenkään. Etenkin vahvoja kulttuurisia avioitumisperusteluja ja niiden uusintamisen tapoja kuvatessani saan olla varuillani, etten pidä niitä itsestäänselvyyksinä. Avioliiton aseman kuvaaminen vakaaksi voi olla tavoiteltavaa esimerkiksi uskovaisten mielestä, mutta samalla se estää esimerkiksi vapaamielisten toivomaa muutosta (Fairclough 1992c, 48).

Avioitumisen perusteluja kyseenalaistavaa luovuutta (tai ainakin sen siemeniä) voi löytää usein samasta aineistosta, jossa myös niitä ylläpitävät ja uusintavat sosiaaliset kielen käytön tavat ilmenevät. Avioitumisperustelujen tulkinnasta ja kuvailemisesta syntynyt harmooninen esitys säröilee, kun kiinnitän huomiota perustelujen sisältämiin useisiin ristiriitoihin. Lähes kaikissa avioitumisen perustelutavoissa on sisäisiä ristiriitaisuuksia, joissakin useampia ja tärkeämpiä kuin joissakin toisissa. Olen tarkastellut myös avioitumisperustelujen välisistä ristiriidoista merkittävimpiä eli perhe- ja yksilökeskeisen avioitumisperustelun välisiä ristiriitoja, yhteisöllisyyden vaatimusten ja yksilön oikeuksien välisiä ristiriitoja sekä tunteen ja järjen välisiä ristiriitoja. Ristiriitojen lisäksi olen kuvannut avoliittoa vaihtoehtoisena diskurssina avioliitolle. Avioitumisperustelujen sisäisten ja välisten ristiriitaisuuksien olemassaolo sekä avoliiton tarjoama vaihtoehto avioliitolle merkitsevät avioliiton staattisen uusintamisen olevan vain näköharha.

Avioliiton staattisen uusintamisen rinnalle onkin perusteltua ottaa transformaation eli muutoksen käsite, jonka avulla on mahdollista päästä kiinni muutoksen problematiikkaan. Uusintumisen ja transformaation välisessä suhteessa on kyse jatkuvasta epävakaisuudesta, vallan ja vastarinnan välisestä jännitteestä. Vakiintuneet avioitumisen perustelut ovat jatkuvasti uhattuina, koska mikään tulkinta avioitumisesta ja avioliitosta sosiaalisessa todellisuudessa ei ole lopullinen. Koska avioitumisperusteluja ei ole olemassa ilman niitä ylläpitäviä käytäntöjä, näissä käytännöissä ne on myös mahdollista muovata uudelleen. Avioitumisperustelujen sosiaalinen tuottaminen on siten konstruktiiivinen sekä konventionaalisessa (uusintuminen) että luovassa (transformaatio) merkityksessä. (Fairclough 1992a, 15, 29, 35-36, 58; Parker 1992, 67-68; Jokinen & Juhila 1993, 101-102.)

Tutkimuksessani muutoksen alkuperä paikantuu ristiriitojen olemassaoloon ja intertekstuaalisuuteen. Avioitumisperustelujen sisäiset merkityssuhteet ovat yleensä ottaen melko yksiselitteisiä ja pysyviä, mutta toisaalta suhteisiin sisältyy aina myös ristiriidan mahdollisuus. (Jokinen & Juhila 1993, 102.) Ristiriita avaa väylän intertekstuaaliselle kamppailulle (Fairclough 1992a, 68-70). Intertekstuaalisuudella tarkoitetaan sitä, että avioitumisperustelut eivät ole itseriittoisia yksikköjä, vaan niihin on integroitunut elementtejä toisista perusteluista. Tässä piilee niiden ehdottoman luonteen horjuttamisen mahdollisuus. Eri avioitumisperustelujen elementtejä on mahdollista yhdistellä innovatiivisesti uudella tavalla, mikä saattaa purkaa vanhaa järjestystä. Elementeillä ei siten ole kiinteitä merkityksiä. (Fairclough 1992a, 97; Wetherell & Potter 1992, 186-187; Jokinen & Juhila 1993, 102.) Toisaalta voin tutkijana tuottaa muutosta spekulatiivisemminkin nostamalla esiin avioitumisperusteluja kyseenalaistavia pohdintoja. Voin pyrkiä suhteellistamaan aineistossa vakiintuneita tulkintoja, vaikkapa ideoimalla niille vastakkaisia (ja yhtä pätevältä kuulostavia) argumentaatioita (Billig 1992, 43; ks. Jokinen & Juhila 1993, 105).

Avioitumisperustelujen sisäiset ja väliset ristiriidat sekä avoliiton muodostama vaihtoehto avioliitolle luovat edellytyksiä avioliiton aseman muuttumiselle. Tulevaisuudessa esimerkiksi avioitumisen vahvat perustelut (perhekeskeinen, perinteitä noudattava, tunnepohjainen ja yksilön valinnan vapautta korostava) voivat menettää asemansa niiden sisäisten tai muiden välisten ristiriitojen suurennuttua, jolloin taas esimerkiksi häiden ja rationaalisen harkinnan merkitys avioitumista perusteltaessa saattaa kasvaa. Tai sitten koko avioliittoinstituutio saattaa kuihtua avoliiton puhjetessa kukoistukseen vaihtoehtoisen diskurssin alkaessa kehittää omia avoliitossa elämistä tukevia kielen käytössä eläviä kulttuurisia perusteluja. Rothenbacherin (1995, 3-9; ks. Ritamies & Miettinen 1996, 8) mukaan Suomi kuuluu

maihin, joissa avoliitto on kehittymässä tärkeäksi elämisen muodoksi. Esimerkiksi Ruotsissa, Tanskassa ja Islannissa avoliitolla on jo perinteitä.

Avioitumisperustelujen uusintaminen voi olla perusluonteeltaan joko jatkuvuutta ylläpitävää tai muutoksia aiheuttavaa. Nyky-yhteiskuntamme suhteellisen vakaat sosiaaliset käytännöt ja suhteet uusintavat avioliittoperinnettä jatkuvuutta ylläpitäväksi, koska yhteiskunnassa ei ole tyytymättömyyden lietsomaa tarvetta muutokseen. Muutoksen mahdollisuus aktivoituu selvemmin epävakaisissa oloissa, joissa ei ole ennalta selviä ja yksiselitteisiä toimintamalleja. (Fairclough 1989, 39, 165; 1992a, 65 ja 1992b, 11.)

Jallinoja (1991, 213-214) huomauttaakin, että perheen ulkoinen muoto eli perheen rakentuminen vanhempien avioliitolle ei välttämättä tarkoita aina samaa asiaa eri yksilöille, koska perhe ja avioliitto ovat voineet muuttua sisäisesti. Traditionaalisesta ydinperheestä tulee moderni perhe, kun rationaalisuus ja hedonistinen itsensä toteuttaminen saavat perheen tietoisien pohdiskelun kohteeksi. Tämä ei siis merkitse avioliittoinstituution hylkäämistä, vaan instituution tulemistä entistä enemmän henkilökohtaisen käsittelyn alaiseksi. Modernin perheen erottaa traditionaalisesta perheestä se, minkälainen tunne ihmisillä on perhettä perustaessaan. Heidän on tiedettävä, ovatko he tehneet ratkaisunsa pakon ja tavan vuoksi vai henkilökohtaisen valinnan perusteella, koska ulkoisesti ratkaisu on sama. Ziehe (1991, 26-27) taas kuvaa perinteistä, nimenomaan avioliitto- ja perheperinteistä, vapautumista sosio-kulttuuriseksi vapautumiseksi. Kulttuurinen vapautuminen ei kuitenkaan tarkoita, että meistä olisi todella tullut kirjaimellisesti "vapaampia", vaan se laajentaa odotuksiamme ja unelmiamme, eikä näitä odotuksia välttämättä koskaan edes toteuteta tai saavuteta. Ziehen mukaan lisääntyneet tulkintamahdollisuudet voivat ilmetä myös rasituksena, psyykkisen energian sitoutumisena.

Muutoksen mahdollisuus ei tietenkään vielä tarkoita todellista muutosta. Jallinoja (1991, 201-217) on todennut, että vapaamielisyyden kasvu on lähinnä koskenut viime vuosikymmeninä asenteiden vapautumista, ei niinkään käytöksen. Ihmiset hyväksyvät arvojen moninaisuuden ja tavallaan sallivat muille modernin vapauden avoliitossa asumisneen, mutta itse elävät suhteellisen traditionaalisesti avoliitossa. Myös Gerris (1994, 144, 158) vahvistaa, että suvaitsevaisuus erilaisia perhejärjestelyjä kohtaan on lisääntynyt, vaikka on hyvin vähän empiiristä näyttöä siitä, että perhe-elämässä traditioista vapautumisella ja itsemääräämisen lisääntymisellä olisi rappeuttava vaikutus perheeseen. Ihmisten tapa suosia vakaata ja onnellista perhe-elämää ei myöskään merkitse sitä, että he onnistuisivat toteuttamaan ja ylläpitämään sellaista perhe-elämää. Sitäpaitsi sovinnaisempien läheissuhteiden suosimisen taustalla vaikuttavat arvoulottuvuudet ovat voineet muuttua.

6 AVIOITUMISPERUSTELUJEN FUNKTIOITA

Avioitumisperusteluja ja niiden ristiriitaisuuksia rakentava kielen käyttö luo kuvaa avioitumisesta ja avioliitosta. Kielen käyttö ei kuitenkaan pelkästään rakenna avioliittoa, vaan samalla aina myös väittää jotain avioliiton luonteesta ja merkityksistä. Kielen käytöllä on funktioita eli seurauksia. Tutkimukseni yksi kiinnostuksen kohde onkin, mitä erilaisia avioitumisen ja avioliiton merkityksiä kielen käyttäjät eli tässä haastateltavat naiset milläkin avioitumisen perustelulla tuottavat.

Kielen käyttäjät rakentavat avioitumisesta ja avioliitosta erilaisia versioita tukeutuen taidokkaasti ja joustavasti erilaisia arvo- ja normijärjestelmiä edustaviin kielellisiin avioitumisperusteisiin. Avioitumisperustelujen käyttöön ja vakiintumiseen kytkeytyy välittömään käyttöyhteyteen liittyvän ulottuvuuden lisäksi yleensä myös laajempia, yhteiskunnallisia vaikutuksia. Funktiot esimerkiksi kertovat, millaisia perheideologioita avioitumisperusteluilla halutaan ylläpitää. (Fiske 1992, 143; Parker 1992, 118; Jokinen & Juhila 1993, 96.) Fairclough (1992a, 64-65) puhuukin kielen käytön ideationaalisesta funktiosta. Avioitumisen perustelutapojen sisältöön kytkeytyvän ideationaalisen funktion avulla puhuja hahmottaa sosiaalista todellisuutta, tuottaa erilaisia arvoja ja käytäntöjä (esim. käsityksiä avioliitosta) ja samalla näin ylläpitää avioliittoon liittyviä tieto- ja uskomusjärjestelmiä.

Funktion käsite korostaa ihmisten tekemän jotain avioitumisperusteluillaan, vaikka seurauksia ei olekaan aina helppo tunnistaa. Osa seurauksista voi olla myös tarkoituksettomia, joten kielen käyttäjä itse ei ehkä havaitse niitä; esimerkiksi halu synnyttää lapset avioliitossa tukee avioliittoa oikeana perheen perustana. Mikään perustelutapa ei olekaan sinällään seurauksiltaan negatiivinen tai positiivinen, vaan ratkaisevaa on minkälaisen kokonaisuuden osana puhe rakentuu. Erityisen kiinnostavia ovat usein arjen käytännöissä huomaamattomiksi jäävät, vähemmän ilmiselvät seuraukset. (Wetherell & Potter 1992, 56, 70-71; Jokinen & Juhila 1993, 101.)

Avioitumisperustelujen seurauksia voidaan etsiä kielen käytössä ilmenevän vaihtelun avulla. Kielen monet avioitumisen perustelutavat ovat siis rikkaus tässä mielessä. Monien funktioiden tunnistaminen kielen käytöstä ei ole tietenkään itsetarkoitus, jos funktioita on todellisuudessa vain muutama. Funktioiden tulkinnassa tutkijan kulttuurinen esiyymmärrys on merkittävää. Ilman sitä funktioiden tunnistaminen voi olla vaikeaa. Toisaalta kulttuurinen esiyymmärrys voi estää näkemästä monia funktioita niiden itsestäänselvänä pidetyn olemassaolon takia.

Avioitumisen perustelujen yhteiskunnalliset seuraukset eivät välttämättä ole läsnä analysoitavassa aineistossa, vaan niitä voisi paremminkin kuvata aineistoon tukeutuvan spekulatiivisen päättelyn tuloksiksi. Spekulatiivisessa seurausten analyysissä on kyse mahdollisuuksien maalailusta; sen pohtimisesta, millaisia mahdollisia asioita kyseinen avioitumisen perustelu voi olla oikeuttamassa. Analyysissä vapaudutaan tällöin osittain tiukasta aineistosidonnaisuudesta. (Jokinen & Juhila 1993, 97-98.) Pohjimmiltaan avioitumisperustelujen funktioiden analyysi tarkoittaa hypoteesien kehittämistä kielen tarkoituksista ja seurauksista. Funktiot ovat siis pikemmin tutkimustuloksia kuin raaka-ainetta. (Wetherell & Potter 1988, 169-170; Suoninen 1992, 20.) Olennaista tässä ei ole kielen käytön totuudellisuus eikä edes mahdollisten seurausten toteutumisvarmuus (Suoninen 1992, 19). Kielen monimerkityksisestä luonteesta johtuen seurausten tulkinnassa ei ole myöskään yksiselitteisen oikeita ratkaisuja. Oman tulkintaani painottaakseni olen sijoittanut avioitumisperustelujen seurausten esittelyssä ensiksi oman tulkintani haastatteluista ja sen jälkeen on haastatelluotteita, joihin olen analyysissäni tukeutunut.

6.1 PERHE- JA AVIOLIITTOINSTITUUTION UUSINTAMINEN

Perhekeskeisellä avioitumisperustelulla on useita melko helposti havaittavia funktioita. Tärkein funktioista lienee *(ydin)perheinstituution ylläpitäminen ja uusintaminen*. Perheen merkitys on työttömyyden ja lisääntyneen vapaa-ajan seurauksena vain kasvanut, väitetään. Perheen muodoista ydinperheihanne elää vieläkin vahvasti, vaikka todellisuudessa on paljon muitakin, jo monin paikoin hyväksytyjä perhemuotoja (esim. uusperhe ja yksinhuoltaja-perhe). Tämä ihanteen ja todellisuuden välinen sopusointu on lisääntyneen suvaitsevaisuuden ansiota ja se ilmenee juuri muidenkin perhemuotojen hyväksyntänä, vaikka itse eläisikin perinteisessä ydinperheessä. Ydinperheen ihannointiin liittyy myös kielteisiä piirteitä, mikä ilmenee ydinperheen nostamisena muita perhemuotoja parempaan ja arvostetumpaan asemaan yhteiskunnallisessa päätöksenteossa. Tämä kalskahtaa menneiden aikojen 'pyhän perheen' aikansa eläneeltä versiolta. Perheen ihannointi voi mennä liiallisuuksiin, jos puolisoiden täytyy aina asettaa perhe ja avioliitto muiden tarpeiden edelle.

"Ei mitään avoliitossa elämistä vastaan ehkä ois ollu, mut tavallaan se on ollu semmone niinku haave. Häät ja sit avioliitto ja semmonen (.) unelma ideaalista perheestä, semmosesta vanhanajan: isä, äiti ja lapsi." (Sanna/78)

"Et miks sitte, jos ollaan yhdessä ja tuntuu siltä, että ollaan niinku pitemmänki aikaa tässä, nii miks ei menis naimisii? Se oli semmone ihan... Ja sit se (.) se on ainaki ihan

varmasti mulla, että (.) et jos mä ikinä saan lapsia, ni (.) aina oon ajatellu sillee, et mä haluan olla naimisissa siinä vaiheessa." (Leena/70)

"Lasten kannalta mun mielestä on ehottomasti kaikkein paras ratkasu se, että vanhemmat on naimisissa ja ainaki yrittävät sitte elää (.) ainaki sen ajan, minkä ne lapset on pieniä. Sillai tarjoten molemmat vanhemmat, sekä isän että äidin, heille." (Riikka/86)

Toinen tärkeä funktio on ylläpitää perhettä elämän perusyksikkönä. Yhteiskuntamme toimii yhä pitkälti sen ajatuksen varassa, että perhe tuottaa ja kasvattaa uusia jäseniä yhteiskuntaan, toimii työvoimareservinä ja kulutusyksikkönä sekä huolehtii jäsentensä aineellisesta ja henkisestä hyvinvoinnista. Perheen nähdään edustavan pysyvyyttä muuten jatkuvasti muuttuvassa maailmassa, vaikka perheen muodot ovat toki monipuolistuneet. Perhettä elämän perusyksikkönä ylläpidetään vakuuttamalla yhteenkuuluvuutta.

"Tai että lapsia sitte ku rupee ajattelemaa, ni et siinä niinku on sit semmone yks perhe, että kun... Kaikki on vaikka esimerkiks... Mulle on esimerkiks sama sukunimi tärkee, että (.) että pitää olla sama... Et on niinku samaa poppoota ja me kuulutaan yhteen. Että ehkä se tulee (.) semmonen yhteenkuuluvuuden tunne vahvistuu." (Kati/70)

"Ja sit siinä oli taustalla myöskin sitä, että... Jos ollaan muuttamassa jonneki, ni oishan se oikeestaa ihan mukava muuttaa avioparina. Et niinku, jos vaihetaan totaalisesti paikkakuntaa, ni on joku tämmöne (.) yksikkö, mikä (.) tietää, et se nyt ainaki säilyy." (Elina/76)

Perhekeskeiseen avioitumisen perustelemiseen liittyy elinikäisen parisuhteen arvostamisen funktio. Jo vihkipuheessa pappi sanoo "kunnes kuolema teidät erottaa" ja "minkä Jumala yhdistää, sitä älköön ihminen erottako" ja näitä ohjeita ihmiset sitten pyrkivät parhaan mahdollisen taitonsa mukaan toteuttamaan. Ajatus sinällään on hyvä, jos se perustuu kummankin osapuolen vapaaehtoiseen sitoutumiseen, eikä väkisin yhdessä pysymiseen (esim. pelko perheväkivallasta). Elinikäisen parisuhteen arvostus nähdään helposti synonyyminä avioliitolle ja avioliitto näin muita parisuhteen muotoja paremmaksi, mutta näin ei suinkaan tarvitse olla. Avoliitto voi olla samalla tavalla kuin avioliittokin pysyvä, elinikäinen liitto. Elinikäisen parisuhteen onnelaa kuvaa avioliiton vertaaminen vihkipuheessa 'rauhalliseen satamaan, johon saavutaan elämän myrskyisiltä vesiltä'. Tässä unohtuu se tosiasia, että onnellista avio- tai avoliittoa ei saa laiskottelemalla, vaan sen hyväksi on tehtävä työtä.

"Mä ajattelen, että avioliitto on... Jos nyt aatellaan, minkälainen se on ihanteena ja ihanteellisena, että se ois koko eliniän aikane sitoumus toiseen. Et en mä ois menny naimisiin, jos mä en ois aatellu, et mä aion olla naimisissa mieheni kanssa koko loppuikäni." (Riikka/56)

Familistisen avioitumisperustelun funktio on myös *ylläpitää avioliittoa ja perhettä tarpeiden tyydyttäjänä*. Perheeseen kohdistetaan nykyisin yhä enemmän paineita tunnesuhteen osalta, kun työelämässä ei ihmissuhteiden tyydyttäminen työn luonteen muuttumisen vuoksi aina onnistu. Kun työ ei anna tyydytystä, muiden elämänpiirien, kuten perheen, suhteellinen merkitys kasvaa. Jo näkemys perheestä elämän perusyksikkönä tuo esille perheen tehtävän taata jäsentensä aineellinen ja henkinen hyvinvointi. Avioliitto ja perhe tarjoavat tiettyä pysyvyyttä ja perusturvallisuutta. Näiden lisäksi yhteenkuuluvuus, sitoutuminen ja johonkin ryhmään kuuluminen ovat tärkeitä. Me-henkeä lisää esimerkiksi sama sukunimi koko perheellä. Ihmisillä on tarve rakastaa muita ja saada vastarakkautta osakseen. Vastaväitteeksi voi sanoa, että avioliitto ja monet ystävyysuhteet antavat myös mahdollisuuden tarpeiden tyydyttämiseen, ei siihen välttämättä avioliittoa tai perhettä lapsineen tarvita.

"Avioliitossa on täysin omistautu'uttu toisillemme ja on päätetty, että yhteinen elämä ja yhteinen taival jatkuu tästä eteenpäinki, vaikka se on alotettu, mutta..." (Outi/76)

"Mut emmä tiää, on siinä ehkä sitte (.) tunnepuolellaki jotain sellasta, et tää nyt on tosiaanki pysyvä. Tai sanotaan... Ei siinä hirvee ero oo, mut ehkä kuitenkin semmone jonkinnäköne henkine turvallisuus. Must tuntuu, et sen takia nämä ihmiset, jotka on ensin avioliitossa (.) kenties ehkä just sen takia menee naimisiin." (Elina/44+58+60)

"Tätä mä en ajatellu etukäteen, mutta nyt oon huomannu sen, että yhteinen sukunimi todella tuo semmosta yhteenkuuluvuutta enemmän." (Sanna/60)

"Toiseen sitoutuu vielä enemmän naimisiinmenon jälkeen." (Outi/240)

Perhekeskeinen avioitumisperustelu myös *ylläpitää seksuaalista moraal*ia. Tämä funktio yhdistää elinikäisen parisuhteen arvostamisen ja lasten hankkimisen vasta avioliiton solmimisen jälkeen. Avioliitto legitimoit lasten synnyttämisen ja takaa lapsille tietyt oikeudet. Kuten Haavio-Mannila (1993, 35) toteaa, sukupuolielämä on yhteydessä yhteiskunnan rakentamiseen, sen arvoihin ja normeihin sekä ihmisten elämäntapoihin. Seksuaalisen moraalin ylläpitämisen funktio on viime aikoina heikentynyt huomattavasti, jos sitä mitataan avioliiton ulkopuolella syntyneiden lasten määrällä. Sen sijaan yksiavioisuus saa edelleen kannatusta, minkä huomaa syrjähyppyjen yleisestä tuomitsemisesta. Vuonna 1992 aviomiehen tilapäisen syrjähyppyn hyväksyi vain 19 % miehistä ja 21 % naisista. Vaimon syrjähyppyn taas hyväksyi miehistä 22 % ja naisista 23 %. Kiintoisaa on sekin, että nuorimmat tutkimukseen osallistuneet henkilöt olivat omaksuneet selvästi yksisuhteisemmän sukupuolinormin aikaisemmat sukupolvet. (Kontula & Haavio-Mannila 1993, 196-198.)

"Eikä se oo syntistä elää yhdessä ilman avioliittoa. Niinku enne on ehkä ollu semmonenki painostus. Se on vaan jotenki sitte, että siitä on tullu sillee, et (.) että se ei oo enää niin (.) ei osota mitään heikkoutta tai semmosta noudattaa jotain perinteitä, siis sillee että

mennä naimisiin, että sitä voi pitää semmosena mukavana. Et niillä perinteillä voi leikkiä." (Leena/250+252)

6.2 JATKUVUUTTA PARISUHTEISIIN

Perinneperustelun merkittävin funktio on *jatkuvuuden ylläpitäminen*. Jatkuvuus on tässä ymmärrettävä monitasoisesti. Tarkoitan sillä sekä yksilökohtaista perinteiden uusintamista ja siirtämistä sukupolvelta toiselle että yhteiskunnallisen järjestyksen ylläpitämistä. Tässä on kyse kollektiivisen muistin uusintamisesta, uudelleen tuottamisesta. Yksilötasolla jatkuvuuden ylläpitäminen tarkoittaa ensisijaisesti kotoa saadun mallin ja perinteiden noudattamista omassa elämässä. Esimerkiksi lapsuudenkotiin liittyvien tekijöiden vaikutus avoliiton valintaan ei ole muuttunut ajallisesti. Vaikka avoliitot olivat yleistyneet kaikissa väestöryhmissä, naisen sosio-ekonominen tausta ja lapsuuden asuinseutu vaikuttavat samansuuntaisesti yhtä hyvin 1940-, 1950- kuin 1960-luvuillakin syntyneiden naisten parisuhteen valintaan. Yhteiskunnan normeissa ja asenteissa tapahtuneista muutoksista huolimatta lapsuudenkodin arvojen vaikutus tuli edelleen esiin naisten parisuhdekäyttäytymisessä. (Ritamies & Miettinen 1996, 71.) Jatkuvuus myös takaa tietyn henkisen perusturvallisuuden tunteen. Harva meistä pystyy elämään jatkuvan muutoksen pyörteissä. Naiset kokevat avioliiton pysyvämmäksi kuin avoliiton, jolloin avioliitto antaa heille enemmän jatkuvuuden ja henkisen turvallisuuden tunnetta. On myös muistettava, että perinteetkin muuttuvat vähitellen. Ne rakentuvat sosiaalisessa kanssakäymisessä ja sopeutuvat muuttuviin elinolosuhteisiin. Ja näin täytyy ollakin: perinteiden sitovuudelle ei pidä antaa ylivaltaa.

"Ja ihan siis varmaa yks syy on se (.) nää ikiaikaset perinteet, mitä siellä takana on. Että (.) että kyllä ne vaikuttaa. Et pitää mennä naimisii jossai vaiheessa ja siihe (.) siihe jollakii lailla pyrkii, jos ei sitä tietosesti teekkää." (Leena/70)

"Et tietysti eihä sitä nyt koskaan tiiä, mutta siis kuitenkin sitä jotenki ajatteli, et se kuuluu tulevaisuuteen, et jossain vaiheessa menee naimisiin." (Anne/82)

Jatkuvuuden ylläpitäminen saa tukea Jokisen (1997, 194) pohdinnoista kysymykseen "mitä on perhe". Perheen mieltäminen pelkästään ydinperheeksi vastaa yhä vähemmän todellisuutta, jossa lukuisat erilaiset, nykyään jo eri seksuaalisille suuntauksillekin rakentuvat parisuhde- ja perhemallit kilpailevat keskenään. Toisaalta tutkimukseni perusteella on helppo yhtyä Jokisen ajatukseen, että perheessä ja heteroseksuaalisessa parisuhteessa saattaa olla uutta vetoakin. Jos ihmiset perinteiden löystyessä kuitenkin kaipaavat elämäänsä jonkinlaista henkistä perusturvallisuutta, tuttuun avioliittoon ja perheeseen tukeutumisen puolestapuhujien

joukko saattaa kasvaa. Avioliiton tarjoaman parisuhdemallin viehätyks ei välttämättä katoakaan, kun ihmiset tarrautuvat siihen kompensoidakseen muun elämänsä uhanalaisuutta. Perhe ja avioliitto saattaa kiinnostaa myös jonkinlaisena turva-asemana, josta käsin on helppo sovittaa yhteen liikkeessä olevia ja monelta taholta määrittäviä elämää jäsentäviä koodistoja. Perhettä saattaa vahvistaa myös purkutyön alla olevan hyvinvointivaltion tehtävien, kuten lasten, vanhusten ja sairaiden hoidon, siirtäminen muille tahoille.

Toinen helposti tunnistettava avioitumisen perinteisiin nojaavan perustelun funktio on *parisuhdemallin tarjoaminen* nuoremmille sukupolville. Lapsuudenperheen parisuhde- ja perhemallin on monissa tutkimuksissa (esim. Jallinoja 1984; Tolkki-Nikkonen 1990; Ritamies & Miettinen 1996) todettu vaikuttavan omiin parisuhdevalintoihin.

"Varmaan se malli, minkä on saanu kotoo. Mun vanhemmat kun ovat edelleen naimisissa, eivätkä oo koskaan aikasemmi ollu naimisissa kenenkään muun kanssa, että eivät oo eronneita, ni... Sitä on vaan kotoo saanu sen mallin ja mä oon ainaki kokenu sen sillai vanhempieni lapsena hyvin semmosena turvallisena ja hyvänä mallina lapsen kasvaa ja oppia naisen roolia. Että mulle se on ihan hyvä ratkasu ja varmaan seki on vaikuttanu, että mun suvussa ei oo kukaan koskaan eronnut. Eikä oo oikeestaan kukaan asunu varmaan avoliitossakaan pitkiä aikoja. Ni tavallaan se malli, mikä tulee koko suvun ja perheyhteisön kautta, on aina ollu avioliittopainotteinen sillä tavalla, et muita malleja ei oo ollukkaan." (Riikka/70)

Oman parisuhteensa mallia miettiessään monet naiset tiedostamattaan toistavat avioliittoperinnettä. Kumppanin kanssa olemisen muoto kopioi sitä, mikä naisille on välittynyt lapsuudenperheestä. Giddens (1995, 105) toteaa ironisesti, että "toisto on tapa pysytellä 'ainoassa tuntemassamme maailmassa', keino välttyä altistumasta 'vieraille' arvoille tai elämäntavoille". Scarf kiteyttää lapsuuden perheen vaikutuksen oman parisuhteen valintaan seuraavasti: "Useimmat meistä eivät aikuisiksi varttuessaan ole kokonaan jättäneet lapsuutta taakseen. Nimenomaan aviopuolisoa valitessamme - tai tullessamme valituksi aviopuolisoksi - ja kun sitten työstämme erillisiä menneisyyksiämme osaksi yhdessä kumppanin kanssa luotua elämää, meihin vaikuttavat syvällisellä tavalla ne olemismallit, joita olemme havainnoineet tai joista olemme kuulleet aivan elämämme alkuvaiheessa ja jotka yhä jatkavat elämäänsä mielessämme. Usein emme tule ajatelleeksikaan, että voisi olla olemassa muita vaihtoehtoja, muita läheisyyhteissä elämisen järjestelmiä - koska emme käsitä todellakin toimivamme tietyn alkuperäisissä perheissämme sisäistämämme järjestelmän mukaisesti. Se mitä on ollut ja mitä olemme tienneet, näyttäytyy meille 'asioiden luonnollisena järjestyksenä', itsenään todellisuutena." (Scarf 1987; ks. Giddens 1995, 104.)

Perinneperustelu myös ylläpitää avioliiton arvostusta. Avioliittoa voidaan siis pitää arvona sinänsä ja tällöin sen uusintaminen kannattaa. Myös Liefbroer ja de Jong Gierveldt (1991, 2; ks. Ritamies & Miettinen 1996, 17) ovat sitä mieltä, että nuoret saattavat pitää avo- tai avioliittoa päämääränä sinänsä, eivät vain keinona jonkin muun tavoitteen saavuttamiseksi. Näin voi olla silloin, kun liitto on yhteydessä esimerkiksi johonkin laajempaan ideologiseen järjestelmään kuten kristinuskoon, jossa avioliittoa pidetään Jumalan antamana instituutiona. Tässä painottuu normatiivisen näkökohdan vaikutus liiton valinnassa.

"Lapset on kasvatettu jollai tyylillä ja opeteltu sillai, et arvostetaan avioliittoa. Niinku se on varmaan arvo sillai. Mä vähän ajattelen sitä... Mulle se on ainaki sillä tavalla, et varmaa kasvatus on aika paljo vaikuttanu siihe, miten mä avioliiton ajattelen. Elikkä koska mut on aina kasvatettu siihe, että (.) et niinku kirkollisesti mennään naimisiin elikkä mulle se on niinku sitä, että mennään kirkkoon ja on papin aamen ja... Ja sillä tavalla, et se on ihan luonnollinen juttu sillai mulle ollu." (Kati/66+50)

6.3 YHTEISÖLLISYYDEN YLLÄPITÄMINEN

Avioitumisen perusteleminen yhteisöllisyydellä uusintaa yhteisöllisyyttä eri mittakaavoissa: perheen, suvun ja yhteiskunnan tasolla. Perheen ja suvun tasolla tämä merkitsee jäsenten välistä yhteydenpitoa, me-hengen uusintamista. Yhteisöllisyyttä uusinnetaan erityisesti kaikenlaisissa yhteisön kokoontumisissa, kuten juuri häissä. Lähimmäisenrakkaus ja naapuriapu ylläpitävät myös yhteisöllisyyttä. Yhteisöön kuuluminen antaa jäsenille sosiaalisia suhteita ja tunteen johonkin ryhmään kuulumisesta. Yhteiskunnan laajuudessa yhteisöllisyys tarkoittaa esimerkiksi tiettyyn asuinalueeseen, maakuntaan tai valtioon sitoutumista. Vastakohtana yhteisöllisyydelle on yksilöllisyyden arvostus. Kaikki eivät halua toimia samalla tavalla, vaan kannattavat uusia toimintatapoja. Yhteisöllisyyden rajoja mitataan ristiriitatilanteiden tapahtuessa. Esimerkiksi yksinäisyys nähdään helposti yhteisöllisyyden vastustajana, vaikka useimmat ihmiset myöntävätkin, että jokainen kaipaa silloin tällöin omaa aikaa ja tilaa.

"Avioliitto tavallaan kytkee mutkin ihan eri lailla heijän sukuun ja sukuyhteyteen. Et siinä ehkä tulee just tätä sukuyhteyttä enemmänkin sillä lailla ja... On se sillai sukujen kannalta, mutta myös yhteiskunnan instituutiona avioliitto, ni onhan se huomattavasti virallisempi ku avoliitto." (Riikka/60+64)

"Sen huomaa häiden jälkeen, ku eri paikoissa asioi ja sitte piti ilmottaa näitä nimenmuutoksia, ni lähes joka paikassa onnitetiin. Et se mua hämmästytti, et sillai, et ventovieraat onnittelii ja oli kauheen ilosia. Et en mä ajatellu, et avioliitto tosiaanki voi olla yhteiskunnassa semmonen instituutio. Se kuitenkin näkyy ja se vaikuttaa. Avioituminen sillä

tavalla, että se oli mulle paljo pienempi asia, ku se, että mihinkä törmäs sillä lailla ku eri paikoissa asioi." (Riikka/184)

"Hääpäivä on tärkeä päivä meille molemmille ja sen haluaa sen ilon sitte jakaa kaikkien kavereittensa ja sukulaisten kanssa. Kyl mä haluan sen takia, että siinä on paljo ihmisiä." (Outi/180)

Avioitumisen yhteisöllisyysperustelun funktio on myös *parisuhteen laillistaminen*. Parisuhde laillistetaan suhteessa muihin ihmisiin ja yhteiskuntaan. Laillistaminen antaa parille tiettyjä oikeuksia ja velvollisuuksia. Voi tietysti ihmetellä, miksi parisuhteen - edes avioliiton - täytyy olla julkinen ja virallinen. Miksi parin keskinäinen sopimus ei riitä takuuksi yhteiselämästä? Tässä tavallaan asetetaan yhteiskunnan vaatimus kaikkien sopimusten vahvistamisesta paperilla tärkeämmäksi kuin yksilön oikeutta päättää itsenäisesti omista yksityisistä asioistaan. Tosin yhteiskunta ei voisi toimia ilman jonkinlaista toiminnan ennakoitavuutta ja ennakoitavuus taas perustuu tehtyjen sopimusten noudattamiseen ja vain kirjalliset sopimukset voi todistaa osapuolia sitoviksi. Tämä kehäpäätelmän yhteenvetona voi todeta, että avioliiton laillistamisella on yhteiskunnallistakin merkitystä.

"Avioliitto on virallinen, julkinen instituutio." (Marja/58)

"Et sillä tavalla niinku ties, että (.) että haluaa laillistaa sen suhteen. Tai ei laillistaa, mut silleen niinku, et (.) et nyt ollaa tosissaa." (Leena/70)

Yhteisöllisyysperustelu myös *ylläpitää arvohierarkiaa*. Hierarkian olemassaolo ilmenee naisten naimisiinmenon jälkeen rouvaksi puhutteluna ja arvostuksen nousuna. Vastaavioituneet naiset itse eivät tosin olleet huomanneet arvostuksen nousua kovinkaan selvästi, jos ollenkaan. Eivätkä nykynaiset hyväksykään arvostuksensa nousua pelkän siviilisäädyn muutoksen takia, vaan he haluavat itse ansaita arvostuksensa.

"Siis työpaikallahan ne tietysti silleen niinku vähä... *Vitsinä*hä ne sitä aina tuli... Se oli vähä niinku semmosta herjaa, mutta kyllä ne aina rouvitteli no nii, nuori rouva. Se kuulosti hirveen semmoselta keski-ikäseltä. Mä olin, että lopettakaa." (Anne/246)

"*Mun suvussa ni ei kukaan oo mitenkään san (.) niinku muuttanu oikeestaan mitään arvostusta, käsitystä, nimitystä, mutta toisaalta se näkyy taas paljo paremmin mun miehen suvussa. Tai siinä (.) siellä suunnalla, eikä niinkään ehkä suvussa, mut naapureissa ja muissa. Että siellä on hirveen iso merkitys sillä, että onko rouva vai eikö oo rouva, asutaanko avioliitoss vai avoliitoss. Et siellä näkee ihan selvästi, siinä ilmapiirissä, kulttuurissa, paikallisilmapiirissä sen (.) vaikutuksen. Mutta toisaalta me ollaan siellä, niin hirvittävän harvoin käydään, että se ei pääse niinku meihin millään tavalla vaikuttamaan. Mutta siellä se vaikuttaa sillä lailla, että... Mutta emmä ite koe niinku mitään. Korkeintaan ehkä voi tuntua vähän vanhemmalta, mikä ei välttämättä oo positiivine asia. Rouva-sana on mun mielestä aika semmone vanhahtava kumminki."* (Riikka/186)

Yhteisöllisyysperustelun funktio on *valvoa normien noudattamista*. Sekä perhe, suku että yhteiskunta asettavat jäsenilleen normeja, joita kuuluu noudattaa ja joiden noudattamista yhteisö valvoo. Kuitenkaan kulttuurisista normeista avioitumisnormia ei noudateta yhtä tiukasti kuin esimerkiksi ajokortin suorittamista ennen autolla ajon sallimista. Eikä avioitumisnormin noudattamista myöskään valvota yhtä tarkkaan kuin ajokortin suorittamista. Joillekin ihmisille avioitumisnormin noudattamisen epämääräisyys aiheuttaa moraalisia ongelmia. Avioitumisnormin käyttö myös vaihtelee tapauskohtaisesti, koska pappien avoliittoa ei hyväksytä, vaikka muiden ihmisten avoliitossa elämiseen ei puututa. Kirkkoyhteisö voi siis painostaa pappeja asettamiensa normien noudattamiseen kieltäytymällä antamasta pappisvihkimistä avoliitossa eläville papeille. Avioitumisnormin noudattamiseen pakotettaessa yhteisön etu katsotaan yksilön etua tärkeämmäksi, eivätkä kaikki hyväksy tällaista ajattelua.

"Et jos mä nyt asuin avoliitossa, ni se ei kuulunu kellekään muulle. Mutta nyt niinku vähä väkisi se kuuluu sitte muittenki (.) mejän sukulaisilleki, esimerkiks." (Anne/50)

"Ehkä ei just vanhemmat painostanu naimisiin, mut muut sukulaiset, tietysti ne aina kyselee ja... Mullaki on serkkuja paljo sitte nuorempia, ni tavallaan ootettiin häitä, sitä juhlaa." (Sanna/128)

6.4 MIELIHYVÄÄ TUNTEISTA

Tunnepohjainen avioitumisperustelu pyrkii *vakuuttamaan emotionaalisen mielihyvän tarpeellisuudesta*. Tunteet vellovat meissä jatkuvasti tuottaen joko mielihyvää tai mielihäpä. Mielihyvän tuottamisessa parisuhde on huomattavassa asemassa, sillä läheinen ihminen voi sekä ihastuttaa että vihastuttaa kaikkein eniten ja syvällisimmin. Tunteista puhuttaessa täytyy muistaa vastavuoroisuus: tunteiden oletetaan olevan molemminpuolisia. Avioliittoinstituutio tarjoaa mahdollisuuden sellaiseen emotionaalisten tarpeiden ilmaisemiseen, joka ei ole hyväksyttyä muualla. Jonkin asteista riippuvuutta ja haavoittuvuutta pidetään luonnollisena ja sopivana sekä miehille että naisille avoliitossa, jossa jaetaan intimitteetti ja joka on yhteinen sijoitus. Lapsille ominaisten tarpeiden ilmaiseminen ja aikuisten heikkouksien näyttäminen vahvistavat pitkäikäiselle avoliitolle luonteenomaista keskinäisriippuvuuden sidettä. (Barrett & McIntosh 1982, 23.) Helveen (1993, 76-77) tutkimuksen mukaan osa nuorista arvostaa korkean elintason ja suuren omaisuuden sijaan rakkauden kokemista.

Yleensäkin rakkaus ja perhe merkitsivät nuorille enemmän 1990-luvun kuin 1980-luvun alussa.

"Mä menin naimisiin sen takia, että (.) mä rakastan mun miestä ja (.) sen takia, että mä tällä hetkellä ainaki haluan elää loppuelämäni hänen kanssaan, että..." (Elina/140)

"Musta ainaki tuntuu, et mun mies on mulle se oikee. Et meillä on ollu hirveen hyvä olla yhdessä." (Anne/164)

"Naimisiinmeno lähenti suhdetta hirveesti." (Outi/276)

Avioitumiseen liittyy päällimmäisenä onnellisia tunteita, mutta kukaan haastattelemistani naisista ei usko yhteiselämän olevan aina helppoa ja mukavaa. Tästä on kaikilla haastateltavilla kokemuksia jo avoliitossa elämisen ajalta. Avioitumisessa korostuu rakkaus, mutta on myös muita tunteita, jotka myöhemmin saattavat nousta jopa rakkauttakin merkittävimmiksi, kuten uudenlainen yhteisyyden tunne, johon sisältyy parisuhteen kestävyys, tuttuus ja luotettavuus (Beck-Gernsheim 1995, 87).

6.5 JUHLALLISIA ELÄMYKSIÄ HÄISTÄ

Rituaaliperustelun funktioista ilmeisin on *uusintaa vihkimisrituaalia*. Avioliiton solmimiseen kuuluu olennaisena osana tietynlaisen sosiaalisesti määrittynen vihkimisrituaalin suorittaminen. Rituaaliin kuuluu avioitumisen juhliminen ystävien ja sukulaisten kanssa. On tosin muistettava, että vihkimisrituaali ei ole kaikilla samanlainen.

"Kyl mun mielestä häät liittyy olennaisena osana avioliittoon, koska se (.) on siirtymäriitti. Ihan selkeesti, mut se ei vaan oo ehkä niin vahva enää näinä avoliiton aikoina kuin se on ollu aikasemmi. Et en mä ois voinu kuvitella avioliittoa ilman häitä. Se on must kuitenki juhlimisen arvonen asia." (Elina/416+418)

"Siinä on semmonen tietty seremonia, mitä noudatettaa, et se tekkee siitä asiasta semmosen merkittävämmän, ku et sä käyt jossain viraston pöyän takana sanomassa, et joo. Ja sit kirjotetaa nimi paperii ja lähetää." (Leena/60)

"Häät oli just semmone (.) semmonen rituaali, semmone (.) et tehhää sit niinku (.) juhlistettaa sitä. Niinku mä sanoin, ni se on sitä sammaa ku kirkkovihkimine. Siitä tulee semmosta juhlavampaa. Ja sitte se, että saa just kaikki ihmiset, jotka haluaa sinne. Se on tosi mukavaa, että pietään tämmöset isot kemut. Ja ollaan ite siinä sitte juhlan keskipisteenä. Kyllä siihe pyrkiiki, et saa jo vähä torvet soiakki, ku mennää naimisii." (Leena/124+126+130)

Nykyaikana yhä merkittävämmäksi rituaaliperustelun funktioksi on noussut *elämysten tarjoaminen*. Kun elämän aikana halutaan kokea mahdollisimman paljon erilaisia elämyksiä, on vihkiminen ja siihen liittyvä hääjuhla yksi merkittävimmistä kaikkien ulottuvilla olevista

elämyksistä. Hääjuhlasta saa muistoja, joiden tietysti oletetaan olevan ihania. Häihin liittyvät mahdolliset riidat halutaan unohtaa, niitä vähätellään tai niistä vaietaan kokonaan, koska riidat eivät ole haluttuja ja toivottuja elämyksiä.

"Kirkkohäät on just sitä ihanaa romantiikkaa ja sitä humua ja sitä ihanaa kaikkee sellasta! No, se on just sillee, että ku kattoo telkkarista ja joka paikasta, ni se on jotenkin niin ihanaa ja ihanaa. Et sillee, et mä ainaki halusin kokee ehottomasti kirkkohäät." (Kati/140)

"Häät oli hauskat juhlat. Ja silleen, että kyllä mua kaduttas, jos mä oisin menny naimisiin silleen, et mä en ois pitäny häitä." (Elina/436)

Lisäksi rituaaliperustelu glorifioi hääjuhlaa. Häät antavat tilaisuuden järjestää juhla vastapainoksi arkirutiineille. Hääjuhlaa ei yhdistetä pelkästään avioitumiseen, vaan se on jo päämäärä sinänsä. Häät ovat arjen rikkova juhla, jossa saa toteuttaa romanttisia unelmiaan. Valitettavasti vain romanttiset unelmat ovat melko kalliita toteuttaa. Isommat häät ovat jo melkoinen sijoituskohde, joka kilpailee uuden auton tai sohvaryhmän ostamisen tai asumisosakkeen käsirahan maksamisen kanssa. Hääjuhlien järjestämisessä mukana olevat yritykset osaavat kyllä keventää fantasioiden toteuttajien rahapussia tuntuvasti.

"Ja sit toisekseen (.) haluttiin pitää kunnan juhlat. Mikä must tuntuu, et on myöski tänä päivänä aika monille se motiivi. Et kerranki saa pitää hauskat, isot juhlat. Kuttua kaikki ne ihmiset, jotka on tärkeitä ni yhtä aikaa, koska muuten se on minusta vähä mahotonta. Toisaalta mulle se naimisiinmeno oli ihan ittestään selvä asia, et ei sitä niinku (.) tarvinnu miettiä eikä (.) silleen niinku naimisiin menty naimisiinmenon takia. Pelkästään. Mutta myöski sen takia, että oli hauska pitää juhlat. Ja on hauska saada ne häät." (Elina/82+84)

"Mä oon sen verran itsekäs, et mä haluan sitte sen kavereilleni ja ystäville ja sukulaisille niinku tuua julki ja haluan ne pyytää siihen mukaan, että... En oo mikään semmone ihminen, et mä tykkäisin järjestää esimerkiks syntymäpäivii tai toisia, ku kaikki järjestää kaikki pienet juhlat. Mä en oo (.) en semmosia tykkää järjestää, mutta tota ni (.) kyl mun mielestä häät on sellane tapahtuma, se on niin tärkeä (.) ihmisen elämässä, että kyl mä haluan, että se (.) tilanne ja siitä otetaan sit kyl kaikki irti. Että mitä vaa siihe on mahollisuutta järjestää, ni kaikki pois vaan." (Outi/258)

6.6 MORAALIA, SIUNAUSTA JA JUHLAVAT TILAT

Uskonnollisen avioitumisperustelun keskeisin funktio on yleisen moraalin ylläpitäminen. Kirkon virallinen oppi moraalista on tiukka, mutta käytännön elämä on monessa asiassa lieventänyt kirkonkin kantaa. Esimerkiksi kirkko opettaa edelleen Raamatun tarjoaman mallin mukaisesti, että kun mies ja nainen (siis eri sukupuolten edustajat) haluavat elää

yhdessä, ainoa oikea tapa tehdä se on solmia avioliitto. Käytännössä kuitenkin avoparejakaan ei hyljeksitä, vaan heitä yritetään vapaaehtoisesti ohjata 'oikealle tielle' kohti avioliittoa. Avoparien hyväksyntä ilmenee esimerkiksi siinä, että he voivat olla lasten kummeja. Arvojen ja elämäntapojen muutosta kuvanee se, että vaikka evankelis-luterilaiseen kirkkoon kuuluminen on edelleen yleistä (kirkkoon kuului 1971 90 % ja 1992 vielä 87 % kansalaisista), uskontoa tärkeänä pitävien osuus on alentunut (Haavio-Mannila 1993, 37).

Moni ihminen ei enää tunnista moraalin uskonnollista alkuperää, vaikka tunnustaakin uskovansa jonkinlaisiin moraalisiin sääntöihin. Säännöt ovat iskostuneet moniin niin hyvin kotona, kerhoissa, päiväkodissa ja koulussa, että niitä pidetään itsestäänselvyyksinä, joiden sosiaalista alkuperää ei havaita. Vaikka uskonto moraalin vartijana on heikentynyt, suomalaiset ovat edelleen hämmästyttävän säädyllyisiä. Jallinojan (1997, D2) mukaan on syntynyt kokonaan uudenlaista moraalipuhetta: moderni säädyllyisyys on voimakasta ja pohjimmiltaan samanlaista kuin viktoriaanisena aikana. Esimerkiksi uskottomuus yhä on paheksuttua eikä seksistä ole muutenkaan sopivaa puhua suoraan.

"Kyl mä ajattelen avioliiton myöski sillä tavalla (.) mejän yhteiskunnan, uskonnon, luterilaisuuden kannalta. Sen kannalta, minkälainen malli meille on annettu esimerkiks Raamatussa. Annetaan se malli, että mies ja nainen, kun asuu yhdessä ja aikoo elää elämänsä yhdessä loppuun asti, ni menee naimisiin. Se on kotoo myöski lähteny se tunnustus, tämmönen uskonnollinen tai luterilainen tunnustus siinä. Että mä oon siinäki sillä lailla kasvanu sisään. Että mä oon aina hyväksyny... Tai mun kohalla mä ainakin aattelen sitä parhaana, mut en minään semmosena dogmina tai normina, et kaikkien on pakko tehdä sen mukaan." (Riikka/86)

Uskonnollinen perustelu myös uusintaa avioliiton uskonnollista merkitystä. Tämä ilmenee avioliiton siunaamisena. Pappihan vihkii morsiusparin 'Jumalan kasvojen edessä'. Kirkkovihkiminen voi olla osa käsitystä uskonnosta. Monien ihmisten mielestä oikea avioliitto solmitaan kirkossa, vaikka maistraattivihkiminen tunnustetaan laillisesti yhtä päteväksi.

"Mä halusin kirkkohäät, koska mä kuitenkin kuulun kirkkoon ja tota... Mun omaan käsitykseen uskonnosta kuuluu (.) kuuluu sillä tavalla, jollakin tavalla kuitenkin kirkkohäät. Mä en itse asiassa miettiny ees koko maistraattivaihtoehtoo. Et se käsitys, mikä mulla on ollu minun naimisiinmenosta ja avioliitosta aina ni on ollu se, että (.) et mä meen kirkossa naimisiin. Mun käsitykseen uskonnosta liittyy myöski se, et (.) must on kiva, että pappi vihkii meidät, eikä joku virkamies maistraatissa. Et kyllä siinä jonkunnäköne uskonnollinenki pohja sille, minkä takii mä halusin, et meidät vihitään kirkossa." (Elina/284+288)

"Avioliitto on kahden aikuisen ihmisen yhteinen päätös elää yhdessä, mutta sitten sen on vielä kirkko tavallaan (.) kirkollisin toimenpitein siunattu ja sitten virallistettu se avioliitto." (Marja/54)

"Kuitenki tuntuu, et se on pitäny ajatella jo kauan sitte jotkut moraaliset asiat, jos ois... Mutta kieltämättä pappiki kysy sitä. Tai sillä tavalla jotenkii (.) yritti johdatella siihe, että ois sanonu, että haluais Jumalan siunauksen avioliitolle." (Leena/58)

Uskonnollisen avioitumisperustelun raadollisempi funktio on ylläpitää käsitystä kirkosta juhlavana vihkipaikkana. Kirkon holvikaaret, pitkä käytävä, jykevät penkkirivit ja urkumusiikki matkalla alttarille tuntuvat monesta hääparista huomattavasti juhlavammalle kuin pieni virastohuone papereiden täyttämine pöytineen ja kirjahyllyineen. Monista vihkipareista tuntuu myös, että kirkkoviikkiminen tarjoaa jotakin vastinetta maksetulle kirkollisverolle.

"Mun omaan käsitykseen uskonnosta kuuluu (.) kuuluu sillä tavalla kuitenkin kirkkohäät. Se tuntuu ehkä juhlallisemmalta, kun on urut ja (.) ja muuta kirkossa. (Eli-na/284+286+288)

6.7 REALISTINEN ELÄMÄNASENNE

Realistinen avioitumisperustelu opettaa *suhtaautumaan elämään realistisesti*. Ihmisten oletetaan nykyisin toimivan ympäröivän todellisuuden asettamat rajat huomioiden eli 'jalat maassa' -mentaliiteetilla. Tällainen realistinen elämänsenne tarkoittaa esimerkiksi sitä, että ihmisten pitäisi osata eliminoida avioitumiseen mahdollisesti liittyvät väärät ja ylimitoitettut odotukset. Tavoitteena ei ole kuitenkaan nujertaa yrittämisenhalua tai haaveita paremmasta tulevaisuudesta, vaan ainoastaan opettaa ihmiset suhteuttamaan ne toteuttamiskelpoisemmalle tasolle.

"Sillä tavalla avioituminen ei muuta sitä mejän suhdetta. Et jos se on ollu hyvä, ni se on sitä. Ei se sitä sillee paranna. Mut must tuntuu, et jos mä oisin menny aikasemmi naimisiin, ni mä oisin voinu kuvitella... Sillo nuorempana mä oisin voinu kuvitella, että se jotenki parantaa sitä, itestään. Että se tulee sitten." (Anne/270+272)

"Ei avioituminen oo mitenkää muuttanu mejän jokapäivästä elämää. No, se just, et ku vastaa puhelimee, ni pitää miettiä, et millä nimellä mä vastaan. Et semmone (.) se nyt oli ainut, mikä muuttu. Ja kirjottaa pankkikorttikuitin, se on toine muutos. Huomaako sitä edes niinku tästä... Kyllä kai se pitäs huomata ihan jokapäiväsessäki elämässä. Ei, ei sitä voi sanoa." (Leena/104)

"Realisti ku on, nin ei voi koskaan tietää mistään. Että sanotaanko ehkä sillä semmonsella jonkinlaisella sen tyyppisellä ajatuksella, et kysymysmerkillä, et kestäköhän tämä loppuelämän. Vaikka sillä mielin lähtee siihen, ni haluu kuitenkin itellensä antaa jonkinlaisen semmosen suojamekanismin, että jos ei jommasta kummasta osapuolesta johtuen se sitten kestäkään." (Marja/252)

6.8 HARKINTA KANNATTA

Järjen käyttö avioitumisperusteluna *korostaa harkinnan merkitystä ennen toimintaa*. Ihmisten ei haluta avioituvan hätäisesti, hetken miellijohteesta. Harkinta lisää asioiden kyseenalaistamista, jolloin voi syntyä uusia oivalluksia. Laskelmallisuutta avioitumisessa ei hyväksytä, koska sitä pidetään jo liian pitkälle vietynä harkintana. Naiset korostavat, että joskus täytyy uskaltaa heittäytyä tunteen vietäväksi ja luottaa (tulevaan) puolisoonsa. Huomautettakoon, että ihmiset eivät kuitenkaan läheskään aina toimi järkevimmällä mahdollisella tavalla, vaikka harkintaa korostetaankin. Usein käy niin, että tunteet voittavat järjen tai sitten asioita harkitaan alitajuisesti.

"Sit se olis ollu järkevää, jos olis ajatellu semmosia (.) käytännön kannalta mitä se tarkoittaa. Että on järkevämpää mennä esimerkiksi verotuksen takia. En mä nyt tiää, onks se totta, kumpi on kannattavampaa verotuksellisesti. Se tuntuu aika laskelmoivalta, et ihminen (.) jos pitää laskee kuitenkin taloudellisesti." (Leena/204+206)

6.9 HENKISEN KASVUN MERKITYS PARISUHTEELLE

Psykologinen avioitumisperustelu osoittaa *minän henkisen kasvun merkitystä parisuhteelle*. Monen haastatteleman naisen mielestä jo avioituminen vaatii jonkinlaista henkistä kypsyyttä, mutta naiset eivät halua henkisen kasvun loppuvan avioliiton solmimiseen. Myös avioliiton halutaan tarjoavan mahdollisuuksia henkiselle kasvulle ja kehitykselle. Kasvamisen ja kehittyminen tarkoittaa tässä vastuun ottamista itsestään ja puolisoista, myöhemmin myös lapsista. Ihmiset haluavat kehittää omaa identiteettiään jatkuvasti.

"Tällee tää sopi hyvi, et me ruvettii nuorena seurustelemaa. Ja vähitelle näin tutustuttii... Mut eihä sitä mun mielestä joskus kaksikymppisenä, ni ei sitä ehkä oo niin kypsä ja sitä muuttuu kuitenkin vielä. Sitä on vielä vähä semmone... Ettei käy sitte tämä, mikä tää nyt on, erilleen kasvamine." (Anne/290)

"Mä vaan aattelen, et avioliitto on hyvä tavallaan ihmisen omanki kasvun kannalta, jos aatellaan, et avioliitto on sillä tavalla pysyvämpi. Et siinä on tavallaan sitä, että jos menis sukset vastakkain, ni siinä joutus paremminki tekemään enemmän työtä ja miettimään sitä asiaa, ku että vaan lähtee kävelee niinku helposti ehkä vois tehä avoliitossa. Ja toisaalta mä oon sitä mieltä, että se on tavallaan kasvua aikuisuuteen, vastuun ottamista sekä ittestään että toisesta ihmisestä. Se on tavallaan semmonen yks askel, joka astutaan semmoseen vakiintuneeseen ja koko eliniän pysyväks tarkotetuks suhteeks, ku se sillä tavalla virallistetaan, että mennään naimisiin." (Riikka/70)

6.10 ITSENSÄ TOTEUTTAMISEN HYVÄKSYMINEN

Yksilön oikeuksia korostavan avioitumisperustelun funktio on *itsensä toteuttamisen hyväksyminen*. Itsensä toteuttaminen voi sitten tapahtua monella tavalla, esimerkiksi hyvin tehtyjen työsuoritusten tai kotitöiden kautta. Nykyään itsensä toteuttamisella tarkoitetaan usein yksin toimimista, vaikka itseään voi yhtä hyvin toteuttaa myös perheessä. Eikö itsensä toteuttamisen idea olekin, että yksilö saa itse päättää, mitä tekee, missä ja milloin? Tämä taas korostaa yksilön oikeuksia ennen muiden etua, esimerkiksi perheen etua. Itsensä toteuttamisen hyväksymisestä voi puhua myös terveenä itsekkyytenä. Itsensä toteuttaminen antaa lisää tarmoa myös parisuhteeseen. Yksilön oikeuksien turvaamisessa ei toki pidä mennä liiallisuuksiin, koska silloin ollaan jo itsekkyyden tiellä. Itsekkyys taas vähentää parisuhteen hyväksi ponnistelua.

"Nykyään kuitenkin hirveesti painotetaan just sitä, että pitäis kulkea yksin ja nähä ja kokee. Et ei pitäis sitoutua kauheen nuorena. Hirveesti siitä puhutaan, mutta toisaalta (.) emmä tiiä, et minkä takia se sitte olis niin. Et miks sun pitää kokee kaikki, mikä on mahollista? Jos kauheen nuorena menee naimisiin, ni katotaan vähä, että mikäähä noilleki nyt... Että varmaan ei tuu kestävä." (Anne/308+312)

"Just niinku avioitumisesta puhuttiin, ni mä sanoin, että ehottomasti vasta sitte, ku molemmat haluaa. Et en mä haluu silleen, että mennään kinuamalla ja tota sama niinku on (.) pätee noihin lapsiin." (Kati/126)

"Emmä nytte oo valmis hankkii lapsia, ku mä oon alottanu työt vasta. Sitä haluaa siinäki päästä johonki pisteeseen. Et se on vähän tylsää heti ruveta punkaamaan mukulaa, ku on menny töihi ja ollu pari (.) koeajan yli." (Leena/174+176)

7 POHDINTAA AVIOLIITON TULEVAISUUDESTA

Avioitumisen tutkiminen kielen käyttöä analysoimalla on osoittautunut mielenkiintoiseksi kokemukseksi. Avioitumista perustellaan monin, jopa yllättävän monin tavoin. Vaikka jo analyysin alussa kohdistin huomioni avioitumisperustelujen moninaisuuteen enkä moninaisuutta kahlitseviin vahvoihin perusteluihin, kymmenen kielessä rakentuvaa perustelua on silti enemmän kuin olin odottanut. Mikään niistä ei myöskään tuntunut ventovieraalle. Aikaisemmin en ollut kiinnittänyt niihin suurempaa huomiota, vaan pidin niitä itsestäänselvyyksinä. Vasta kamppailu avioitumishaluni ja sen kyseenalaistamisen välillä herätti minut pohtimaan avioitumiseen liitettyjä merkityksiä.

Avioitumisen perusteleminen usealla eri tavalla antaa monipuolisen käsityksen avioitumisen merkityksestä. Avioitumista perustellaan perhekeskeisyyttä korostamalla, perinteiden noudattamiseen vetoamalla, yhteisöllisyyden vaatimusten täyttämällä, tunteiden eli lähinnä rakkauden voimaan vannomalla, häätökokemuksen saamisella, uskonnon opetuksen toteuttamisella, elämän realiteettien huomioimisella, järjelemällä, henkistä kypsyyttä vaatimalla ja yksilön oikeuksia kunnioittamalla. Eikä avioitumista edes yleensä perustella vain yhdellä tavalla, vaan yhdistetään useampia perusteluita luovalla tavalla. Sekin on todettava, ettei tästä aineistosta rakennetut perustelutavat edes välttämättä ole ainoita mahdollisia. Jostain toisesta aineistosta olisi saattanut rakentua toisenlaisia perusteluita, osa samoja ja osa erilaisia.

Avioitumisperustelujen moninaisuutta kuvastaa sekin, että yhdellä puhettavalla voi selittää monta asiaa tai kääntäen: yhden asian voi selittää monella puhettavalla. Avioliiton kuva onkin moniaineellinen. Avioliiton voi nähdä (ydin)perheen perustana, perinteisenä parisuhteen muotona, parisuhteen julkistuksena yhteisölle, keskinäisen tunnesiteen ilmauksena, uskonnon opetuksen toteutuksena, järjen sanelemana asiana, henkisen kypsyyden osoituksena tai yksilön valintana. Toinen esimerkki yhden asian selittämällä monella puhettavalla on sukunimen valinta. Nimen vaihtamista perustellaan familistisella puhettavalla, jonka mukaan yhteinen sukunimi kuvastaa perheen merkitystä. Perinteen mukaan taas naisen sukunimen vaihtaminen on merkki siviilisäädyn muuttumisesta. Tunteenomainen suhtautuminen yhteiseen sukunimeen symboloi yhteenkuuluvuutta. Sukunimen vaihtaminen vaatii myös jonkinlaista psykologista työstämistä ja oman identiteetin pohtimista. Lisäksi vielä individualistinen perustelu korostaa yksilön oikeutta pitää oma sukunimensä.

Avioitumisen perustelutavoista neljä on rakentunut muita vahvemiksi. Näitä vahvoja perustelutapoja ovat perhekeskeisyys, perinteiden noudattaminen, tunteiden painottaminen ja yksilön valinnanvapauden korostaminen. Avioitumisen vahvat perustelutavat tuntuvat muita tutummilta ja yleisemmiltä, ja sitä ne ovatkin. Ne nimittäin esiintyvät lähes kaikkien haastattelemieni naisten puheessa. Vahvojen perustelujen käyttö avioitumisesta puhuttaessa on kulttuurisesti erityisen hyväksyttävää ja suotavaa. Jo ne yksistään riittävät oikeuttamaan avioitumisen ilman lisäperusteluita. Monet rinnakkaiset avioitumisen perustelutavat antavat avioliittoinstituutiolle elinvoimaa. Kun yksi avioitumisen perustelutapa menettää uusintamiskohtaan, on mahdollista tukeutua johonkin toiseen perusteluun. Näin avioliitto ei ole riippuvainen yhden perustelun kulttuurisesta hyväksymisestä.

Tulkitsemani avioitumisen perustelut eivät ole lopullisia totuuksia, eivät edes vahvat perustelut. Avioitumisperustelujen sisäiset ja niiden väliset ristiriidat antavat tilaa muutoksen mahdollisuudelle. Ristiriitojen olemassaolo ja perustelutapojen yhteenkietoutuminen tekevät muutoksesta jopa todennäköisen. Avioitumisperustelujen sisäiset muutokset ovat huomattavampia kuin perustelujen väliset kamppailut. Ristiriidat perhekeskeisen ja yksilökeskeisen, yhteisöllisyyden ja yksilöllisyyden sekä tunteen ja järjen välillä kiinnittävät enemmän ja helpommin huomiota kuin sisäiset ristiriidat, vaikka sisäisten ristiriitojen aiheuttamat muutokset avioitumisperusteluissa ovat hitaudestaan huolimatta hyvin perustavanlaatuisia. Onkin vaikea sanoa, ovatko avioitumisperustelujen sisäiset vai niiden väliset ristiriitaisuudet merkittävämpiä muutoksen aiheuttajia.

Avioliiton hallitsevaa asemaa parisuhteen muotona horjuttaa myös avioliiton yleistyminen. Vaikka avio- ja avioliiton välillä on eroja, erityisesti juridisissa seurauksissa, suhteen oletetussa kestossa, tunnetasolla ja lasten hankkimisessa, niin eroja mieluummin vähätellään kuin liioitellaan. Avioliiton asemaa nakertaa myös avio- ja avioliiton arjen samanlaisuus. Kun molemmat liitot näyttävät näennäisen samanarvoisilta, on entistä mielenkiintoisempaa miettiä, mikä on se ratkaiseva pieni ero, joka kallistaa vaa'an avioliiton hyväksi. Kulttuurimme ja sen arvot antavat opasteita yksilöiden valintaprosessiin, kuten Zygmunt Baumankin toteaa käsitellessään vapauden ja riippuvuuden ristiriitaa.

Yksinomaan avioliittoon kiinnittyviä perusteluita ovat perinteiden korostaminen, uskonnon opetuksen noudattaminen ja hääjuhlarituaalin haluaminen. Muut perustelut voisivat olla myös avioliitossa elämisen perusteluita. Myös avioliitto voi olla perheen perustana, ei siihen avioliittoa tarvita. Eihän avioituminen sinällään takaa minkään suhteen onnistumista. Eikä tunteidenkaan osoittamiseen tarvita avioliittoa. Yhteisöllisyys voi tukea myös avioliitossa elämistä. Parisuhteen legitimoiminen avioitumisella on vain näennäistä, koska sukulaiset

ja monet instituutiot tietävät yhteiselämästä. Realistinen avioitumisperustelu väittää jo muutenkin, että elämä ei juuri muutu naimisiinmenosta, joten miksi siis avioitua. Ja avoliitossa elämistä voi perustella järjellä esimerkiksi siten, että rahaa ei kulu häätjuhlan järjestämiseen. Sekä avo- että avioliitossa eläminen vaativat samalla tavalla tiettyä henkistä kypsyyttä, joka voi myös kehittyä molemmissa liitoissa. Ja yksilön oikeudetkin voivat toteutua yhtä lailla molemmissa liittomuodoissa, ehkä jopa paremmin avoliitossa, jota eivät sido niin monet perinteet.

Perinteiden, uskonnon ja häätjuharituaalin liittyminen vain avioitumiseen voidaan kyseenalaistaa: perinteet kun muuttuvat. Perinteet voivat muuttua myös avoliittoa suosiviksi. Avoliittojen yleistyminen luo jo itsessään omia perinteitään. Avioliitolle kehittyy omia perinteitä ja avoliitolle omia. Tai sitten nämäkin perinteet sekoittuvat. Tätä juuri tarkoittaa retraditionalisaatio eli perinteiden uudelleen rakentaminen. Samaa uusintumista tapahtuu myös avoliiton suhteen. Uusintamista käsittelee myös Anthony Giddensin puhe elämänpolitiikasta ja erityisesti valinnan politiikasta: ihmisillä on vapaus valita haluamansa parisuhteen muoto ja tapa, jolla valintaansa perustella. Uskonnon muuttuminen avoliiton sietäväksi on sekin merkinnyt avoliiton ehdottomuuden lieventymistä. Häätjuhla sinällään liittyy vain avioitumiseen, mutta avoliitto alkaa useimmilla yhteenmuuttamisesta ja muuttamiseen puolestaan liittyvät tupaantuliaiset. Siis eikö ensimmäiseen yhteiseen asuntoon muuttamiseen liitykin myös juhlintaa yhteisen elämän aloittamisesta?

Avioitumisperustelujen tulkitseminen ainoastaan ensimmäistä kertaa avioituneiden naisten puheesta ei mielestäni vaikuta analyysin lopputulokseen, koska avioitumisperustelujen ja niiden funktioiden rakentamiseen kielen käytössä osallistuvat sekä naiset että miehet. Sukupuolten välille saattaisi löytyä eroa siitä, miten yleisesti mitäkin perustetta käytettäisiin, mutta perustelujen sisältö pysyisi samana. Myöskään toiseen tai useampaan kertaan avioituneiden haastatteleminen ei vaikuttaisi avioitumisperustelujen sisältöön.

Avioliiton tulevaisuutta ei voi pitää ennalta määrättyinä, vaan se joutuu perustelemaan olemassaoloaan yhteiskunnassamme. Yhtenäiskulttuurin paine on hellittänyt otettaan vaihtoehtojen ja valinnan vapauden kasvaessa, mutta elämän muuttuminen yhä useampia epävarmuustekijöitä sisältäväksi tuntuu kuitenkin lisänneen avioliiton suosiota. Tarjoaahan se edes jonkinlaista pysyvyyttä ja jatkuvuutta. Avioliitto sisältää varmuusrakenteen, joka avoliitolta puuttuu. Avioliitto on sellainen parisuhteen reflektiopinta, että suhteen molemmat osapuolet tietävät, mistä puhuvat puhuessaan avioliitosta. Onko niin, että avoliitolla ei ole vielä niin vakiintunutta rakennetta, että voisi aina varmuudella tietää osapuolten puhuvan samasta asiasta? Kansainvälisesti avioliitto on edelleen laajasti hyväksytty parisuhteen muoto, joten

avioliiton solmineet henkilöt voivat olla varmoja, ettei heidän parisuhteensa aiheuta missään odottamattomia hankaluuksia.

Tutkimuksen kohdistaminen siihen, miksi ihmiset yhä menevät naimisiin, asettaa koko avioliittoinstituution jossain määrin puolustusasemaan. Mutta tämän ei tarvitse välttämättä merkitä muutoksen tarvetta. Muutosta tai kehitystä ei pitäisi ihannoida sokeasti, vaan arvioida sitä kriittisesti. Ehkäpä avioliitto on jo karistanut harteiltaan jäykän pakollisuuden leiman, niin että sisällöstä on tullut ulkokuorta tärkeämpi. Ehkäpä avioliitto on hyvä tapa elää yhdessä, koska niin moni pari noudattaa tätä vanhaa perinnettä. Avoliiton yleistyminen ja sen hyväksyminen parisuhteen perustaksi on vähentänyt paineita avioitua, joten avioliitos-takin on tullut vapaavalintainen perinne.

Taatakseen olemassaolonsa avioliiton on antauduttava jatkuvaan taisteluun. Sen on yhä uudelleen ja uudelleen perusteltava oma asemansa yhteiskunnassa. Pelkkä perinteen status ei enää riitä. Toisaalta kun ratkaisu parisuhteen muodosta eli tässä tapauksessa avioitumisesta on syntynyt valintatilanteessa, se tuntuu syvästi henkilökohtaiselta. Valinnan mahdollisuus takaa tunteen siitä, että yksilön vapaus on sittenkin toteutunut, vaikka ratkaisu olisikin perin juurin tavanomainen. Avioliitto säilyttää kuitenkin elinvoimansa vain niin kauan kuin se on mahdollista perustella kielen käytössä ja se on valmis käymään avoimeen keskusteluun vaihtoehtoisten toimintatapojen ja muiden perinteiden kanssa.

KIRJALLISUUS

- Alasuutari, Pertti. 1994. Laadullinen tutkimus. 2. uudistettu painos. Vastapaino; Tampere.
- Arvojen pehmeneminen kertoo luottamuksesta. 1997. Keski-suomalainen 7.4.1997, 2.
- Bauman, Zygmunt. 1997. Sosiologinen ajattelu. Suomentanut Jyrki Vainonen. Vastapaino; Tampere.
- Barrett, Michèle & McIntosh, Mary. 1982. The anti-social family. Verso; London.
- Beck, Ulrich. 1995. Poliitiikan uudelleen keksiminen: kohti refleksiivisen modernisaation teoriaa. Teoksessa Ulrich Beck, Anthony Giddens ja Scott Lash. Nykyajan jäljillä. Refleksiivinen modernisaatio. Suomentanut Leevi Lehto. Vastapaino; Tampere. 11-82.
- Beck-Gernsheim, Elisabeth. 1995. Free love, free divorce. The two sides of liberation. Teoksessa Ulrich Beck ja Elisabeth Beck-Gernsheim. The normal chaos of love. Saksasta englanniksi kääntäneet Mark Ritter ja Jane Wiebel. Polity Press; Cambridge. 78-101.
- Burman, Erica & Parker, Ian. 1993. Introduction - discourse analysis: the turn to the text. Teoksessa Erica Burman ja Ian Parker (toim.) Discourse analytic research. Repertoires and readings of texts in action. Routledge; London. 1-13.
- Böök, Marja Leena. 1997. Vanhemmuus ja työttömyys perhettä koskevissa diskursseissa. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteen lisensiaattityö.
- Callan, Victor J. & Noller, Patricia. 1987. Marriage and the family. Methuen Australia; North Ryde.
- Edwards, Derek & Potter, Jonathan. 1992. Discursive psychology. Sage; London.
- Fairclough, Norman. 1989. Language and power. Longman; London.
- Fairclough, Norman. 1992a. Discourse and social change. Polity Press; Cambridge.
- Fairclough, Norman. 1992b. Introduction. Teoksessa Norman Fairclough (toim.) Critical language awareness. Longman; London. 1-29.
- Fairclough, Norman. 1992c. The appropriacy of 'appropriateness'. Teoksessa Norman Fairclough (toim.) Critical language awareness. Longman; London. 33-56.
- Fiske, John. 1992. Merkkien kieli. Johdatus viestinnän tutkimukseen. Vastapaino; Tampere.
- Gerris, Jan. 1994. Perhearvot vanhempien silmin: perhe-elämän ja lastenkasvatuksen arvoperustaiset mallit. Teoksessa Juha Virkki (toim.) Ydinperheestä yksilöllistyviin perheisiin. Areena-sarja. WSOY; Porvoo. 144-162.

- Giddens, Anthony. 1991. *Modernity and self-identity. Self and society in the late modern age.* Polity Press; Cambridge.
- Giddens, Anthony. 1995. Elämää jälkitraditionaalisessa yhteiskunnassa. Teoksessa Ulrich Beck, Anthony Giddens ja Scott Lash. *Nykyajan jäljillä. Refleksiivinen modernisaatio.* Suomentanut Leevi Lehto. Vastapaino; Tampere. 83-152.
- Haavio-Mannila, Elina. 1993. Yhteiskunnan ja parisuhteen muutos. Teoksessa Osmo Kontula ja Elina Haavio-Mannila (toim.) *Suomalainen seksi. Tietoa suomalaisten sukupuolielämän muutoksesta.* WSOY; Porvoo. 35-49.
- Helve, Helena. 1993. Nuoret humanistit, individualistit ja traditionalistit. *Helsingiläisten ja pohjalaisten nuorten arvomaailmat vertailussa.* Suomen Nuorisoyhteistyö Allianssi ry ja Nuorisotutkimusseura; Helsinki.
- Hoikkala, Tommi. 1993. Katoaako kasvatusta, himmeneekö aikuisuus? Aikuistumisen puhe ja kulttuurimallit. Gaudeamus; Helsinki.
- Häggman, Kai. 1994. Perheen vuosisata. Perheen ihanne ja sivistyneistön elämäntapa 1800-luvun Suomessa. *Historiallisia Tutkimuksia 179.* Suomen Historiallinen Seura; Helsinki.
- Jallinoja, Riitta. 1984. Perhekäsityksistä perhettä koskeviin ratkaisuihin. Teoksessa Elina Haavio-Mannila, Riitta Jallinoja ja Harriet Strandell. *Perhe, työ ja tunteet. Ristiriitot ja ratkaisuja.* WSOY; Porvoo. 37-110.
- Jallinoja, Riitta. 1985. Johdatus perhesosiologiaan. SHKS (Sairaanhoitajien koulutussäätiö). WSOY; Porvoo.
- Jallinoja, Riitta. 1991. *Moderni elämä. Ajankuva ja käytäntö.* Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, toimituksia 550. Helsinki.
- Jallinoja, Riitta. 1997. Olemme säädylisempiä kuin uskotaan. Haastattelijana Anna-Stina Nykänen. *Helsingin Sanomat* 16.11.1997, D2.
- Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi. 1991. Pohjimmaisat asuntomarkkinat. Diskurssianalyysi kuntatason viranomaiskäytännöistä. *Sosiaaliturvan Keskusliitto, Asuntohallitus;* Helsinki.
- Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi. 1993. Valtasuhteiden analysoiminen. Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila ja Eero Suoninen. *Diskurssianalyysin aakkoset.* Vastapaino; Tampere. 75-108.
- Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero. 1993. *Diskurssianalyysin aakkoset.* Vastapaino; Tampere.

- Jokinen, Kimmo. 1997. Suomalaisen lukemisen maisemaihanteet. Jyväskylän yliopisto. Sosiologian väitöstutkimus. Yhteiskuntatieteiden, valtio-opin ja filosofian julkaisuja 14 ja Nykykulttuurin tutkimusyksikön julkaisuja 56. SoPhi; Jyväskylä.
- Juntunen, Jaanakaisa & Krats, Sari. 1997. Perhe tutkimuksen puristuksessa. Jyväskylän yliopisto. Perhetutkimusyksikön julkaisuja 6.
- Kontula, Osmo & Haavio-Mannila, Elina. 1993. Seksuaaliset rinnakkaissuhteet. Teoksessa Osmo Kontula ja Elina Haavio-Mannila (toim.) Suomalainen seksi. Tietoa suomalaisten sukupuolielämän muutoksesta. WSOY; Porvoo. 184-208.
- Maffesoli, Michel. 1995. Maailman mieli. Yhteisöllisen tyylin muodoista. Suomentanut Mika Määttänen. Gaudeamus; Tampere.
- Mair, Lucy. 1974. Avioliiton sosiologiaa. Suomentanut Sini Rinne. Otava; Helsinki.
- Markkola, Pirjo. 1994. Työläisperheen synty. Tamperelaiset työläisperheet ja yhteiskunnallinen kysymys 1870-luvulta 1910-luvulle. Historiallisia Tutkimuksia 187. Suomen Historiallinen Seura; Helsinki.
- Nieminen, Armas. 1993. Suomalaisen aviorakkauden ja seksuaalisuuden historia. Avioliitto- ja seksuaalikysymyksiä suomalaisen hengenelämän ja yhteiskunnan murroksessa sääty-yhteiskunnan ajoilta nykypäivään. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D, nro 27. Väestöntutkimuslaitos, Väestöliitto; Helsinki.
- O'Neill, George & O'Neill, Nena. 1977. Avoin avioliitto. 2. painos. Suomentanut Irmeli Sallamo. Kirjayhtymä; Helsinki.
- Parker, Ian. 1992. Discourse dynamics. Critical analysis for social and individual psychology. Routledge; London.
- Perheiden muodostuminen ja hajoaminen. Avo- ja avioparien yhteen ja erilleen muutto. 1996. Väestö 1996:17. Tilastokeskus, SVT (Suomen virallinen tilasto); Helsinki.
- Pohjola-Vilkuna, Kirsi. 1995. Eros kylässä. Maaseudun luvaton seksuaalisuus vuosisadan vaihteessa. Suomi 177. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura; Helsinki.
- Potter, Jonathan & Wetherell, Margaret. 1987. Discourse and social psychology. Beyond attitudes and behaviour. Sage; London.
- Reuna, Veera. 1997. Perhebarometri 1997. Selvitys suomalaisten perheeseen liittyvistä käsityksistä. Katsauksia E 3/1997. Väestöntutkimuslaitos, Väestöliitto; Helsinki.
- Ritamies, Marketta & Miettinen, Anneli. 1996. Ensimmäiset parisuhteet. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D, nro 29/1996. Väestöntutkimuslaitos, Väestöliitto; Helsinki.
- Sarmela, Matti. 1981. Suomalaiset häät. Teoksessa Matti Sarmela (toim.) Pohjolan häät. Tietolipas 85. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura; Helsinki. 11-55.

- Saxton, Lloyd. 1990. *The individual, marriage and the family*. 7. painos. Wadsworth; Belmont, California.
- Shils, Edward. 1981. *Tradition*. Faber and Faber; London.
- Sihvo, Jouko. 1981. *Näkökulma suomalaisten moraaliin. Avoliitto, avioliitto ja seksi kirkollisessa etiikassa*. WSOY; Porvoo.
- Silverman, David. 1987. *Communication and medical practice. Social relations in the clinic*. Sage; London.
- Sternberg, Robert J. 1986. A triangular theory of love. *Psychological Review* 93 (2), 119-135.
- Suoninen, Eero. 1992. *Perheen kuvakulmat. Diskurssianalyysi perheenäidin puheesta*. Tampereen yliopisto. Sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos. Tutkimuksia, sarja A, nro 24.
- Suoninen, Eero. 1993. Kielen käytön vaihtelevuuden analysoiminen. Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila ja Eero Suoninen. *Diskurssianalyysin aakkoset*. Vastapaino; Tampere. 48-74.
- Tolkki-Nikkonen, Mirja. 1978. *Avioliiton ensimmäinen vuosi. Avioliittoon aikovien motiivit, käsitykset ja odotukset avioliitosta sekä näiden toteutuminen avioliiton ensimmäisen vuoden aikana*. Tampereen yliopisto. Acta Universitatis Tamperensis ser. A vol. 92.
- Tolkki-Nikkonen, Mirja. 1985. *Parisuhde tutkimuksen kohteena*. Tampereen yliopisto. Sosiologian ja sosiaalipsykologian laitoksen sarja B, työraportteja 15/1985. Gaudeamus; Helsinki.
- Tolkki-Nikkonen, Mirja. 1990. *Parisuhde, perhesuhde, olosuhde. Mikä pitää avioliiton koossa 15 vuoden jälkeen?* *Politica*-sarja. Gaudeamus; Helsinki.
- Vilenius, Eila. 1997. *Kirkolliset toimitukset palveluna. Seurakuntalaisten palvelunlaatuodotusten toteutuminen kasteen, avioliittoon vihkimisen ja hautaan siunaamisen yhteydessä*. Kirkon tutkimuskeskus. Sarja A, 71. Kirkon tutkimuskeskus; Tampere.
- Väestömuutokset 1995. 1997. *Väestö 1996:16*. Tilastokeskus, SVT (Suomen virallinen tilasto); Helsinki.
- Wahlström, Jarl. 1992. *Merkitysten muodostuminen ja muuttuminen perheterapeuttisessa keskustelussa. Diskurssianalyttinen tutkimus*. Jyväskylän yliopisto. *Jyväskylä studies in education, psychology and social research* 94.
- Wetherell, Margaret & Potter, Jonathan. 1988. *Discourse analysis and the identification of interpretative repertoires*. Teoksessa Charles Antaki (toim.) *Analysing everyday explanation. A casebook of methods*. Sage; London. 168-183.

Wetherell, Margaret & Potter, Jonathan. 1992. Mapping the language of racism. Discourse and the legitimation of exploitation. Harvester Wheatsheaf; New York.

Ziehe, Thomas. 1991. Uusi nuoriso. Epätavallisen oppimisen puolustus. Suomentaneet Raija Sironen ja Jussi Tuormaa. Vastapaino; Tampere.

HAASTATTELUT

- 1. haastattelu: Leena 17.9.1996
- 2. haastattelu: Anne 7.10.1996
- 3. haastattelu: Kati 24.10.1996
- 4. haastattelu: Elina 30.10.1996
- 5. haastattelu: Marja 6.11.1996
- 6. haastattelu: Riikka 13.11.1996
- 7. haastattelu: Outi 18.11.1996
- 8. haastattelu: Sanna 20.11.1996

Liite 1. TEEMAAHAASTATTELUN RUNKO.

HAASTATELTAVAN HENKILÖTIETOJA

- Syntymävuosi.
- Koulutustaso ja/tai ammatti.
- Asuinpaikkakunta lapsuudessa.

HAASTATELTAVAN LAPSUUDENPERHE

- Äidin koulutustaso ja/tai ammatti.
- Isän koulutustaso ja/tai ammatti.
- Vanhempien siviilisääty.
- Lapsuuden perheen uskonnollisuus.

HAASTATELTAVAN SEURUSTELUHISTORIA

- Montako vakavaa seurustelusuhdetta sinulla on ollut muiden kuin aviopuolisoasi kanssa?
- Oletko asunut avoliitossa muiden kuin aviopuolisoasi kanssa?
- Miten kauan olet tuntenut aviopuolisoasi?
- Miten kauan olet seurustellut vakituisesti aviopuolisoasi kanssa yhteensä ja ennen avoliittoa?
- Miten kauan olit avoliitossa ennen avioitumista?

AVOLIITOSTA JA AVIOLIITOSTA

- Määrittele avoliitto. Mitä se sinulle merkitsee?
- Määrittele avioliitto. Mitä se sinulle merkitsee?
- Mikä on mielestäsi merkittävin ero avoliiton ja avioliiton välillä?
- Pitäisikö mielestäsi avoliitossa ja avioliitossa eläviä kohdella samalla tavalla?
- Olisitko voinut kuvitella eläväsi lopun ikääsi avoliitossa? Perustele vastauksesi.
- Olisitko mennyt naimisiin asumatta ensin avoliitossa?
- Pitäisikö avoliiton olla mielestäsi pakollinen?

AVIOITUMISEN SYISTÄ

- Oliko avioituminen jossain vaiheessa suhdettanne itsestäänselvyys?
- Kumpi halusi "enemmän" naimisiin, sinä vai puoliso?
- Oliko avioitumispäätös helppo vai vaikea?
- Mietitkö avoliitossa ja avioliitossa elämisen hyviä ja huonoja puolia ennen avioitumista? Millaisia hyviä ja huonoja puolia tuli mieleesi?
- Miksi menit naimisiin? Miten seuraavat asiat vaikuttivat avioitumiseesi?
 - + *Avioliittoon työntäviä tekijöitä*: kulttuuriset odotukset ja sosialisatio (esim. ikä), hääbuumin/joukkotiedotuksen vaikutus, vanhempien tai appivanhempien painostus, taloudellinen turvallisuus, yleisen turvallisuuden paraneminen, halu vakiintua
 - + *Avioliittoon vetäviä tekijöitä*: vanhempien vaikutus, halu perustaa perhe/hankkia lapsia, ystävien esimerkki, avioliiton romantisointi, turvallisuuden takia, statuksen/arvonannon takia, rakkaus, yhteenkuuluvaisuus
- Miten paljon naimisiinmenoosi vaikutti halu mennä naimisiin ja miten paljon vaikutti halu saada häät, päästä morsiammeksi?
- Vanhempiesi suhtautuminen avo- ja avioliittoon (yleensä ja oman lapsensa)?
- Appivanhempiesi suhtautuminen avo- ja avioliittoon (yleensä ja oman lapsensa)?
- Ystäviesi ja muiden sukulaistesi suhtautuminen avo- ja avioliittoon?
- Tuntuuko sinusta siltä, että uskonto/uskonnollinen moraalit vaikuttivat avioitumiseesi?
- Vaikuttiko lainsäädäntö avioitumiseesi: periminen, verotus...?
- Miksi avioiduitte juuri nyt? (tuntenut toisensa jo kauan, aika virallistaa suhde, lapsi tulossa, ystävätkin menevät naimisiin...)
- Oletko huomannut minkäänlaista hääbuumia?
- Onko sinulla miehesi sukunimi? Jos on, niin miksi valitsit sen? Jos ei ole, niin mikä sukunimi (tyttönimi, yhdistelmänimi) sinulla on ja miksi valitsit sen?

AVIOLIITTOON LIITTYVÄT ODOTUKSET

- Odotitko avioitumisen muuttavan elämääsi?
- Miten avioituminen vaikutti elämääsi?

(Vaikuttiko esimerkiksi: mahdollisuus tavata ystäviään, taloudellinen asema (yhteinen talous), mahdollisuus jatkaa harrastuksiaan, mahdollisuus säilyttää tapansa ja tottumuksensa, mahdollisuus kokea uusia ja mielenkiintoisia asioita, elämän yleinen turvallisuus, muiden ihmisten osoittama arvostus, mahdollisuus viedä loppuun keskeneräiset suunnitelmat, mielentila (henkinen tasapaino), avioliiton emotionaalinen

puoli, arkielämän jokapäiväisten asioiden hoito (kotitöiden jako), mahdollisuus toteuttaa itseään, mahdollisuus noudattaa elintapojaan, mahdollisuus saada seuraa toisesta ihmisestä sellaista kaivatessaan, mahdollisuus selviytyä seksuaalisista ongelmistaan, mahdollisuus säilyttää mielipiteensä)

- Ajattelitko ennen avioitumista, kestäkö tämä avioliitto elämäsi loppuun asti?

HÄÄT

- Oletko ollut viime aikoina useissa häissä?

- Missä sinut/teidät vihittiin? (kirkossa, kotona, muualla)

- Miksi valitsitte kirkkovihkimisen?

- Miten merkittävä tilaisuus omat häänne olivat sinulle?

- Oliko häillä sinulle uskonnollista merkitystä?

- Halusitko häistäsi muiston itsellesi, Vuoden Tapahtuman?

- Oliko häissä paljon vieraita?

- Suunniteltiin kukaan häitänne kauan? Minkä kokoiset häät mielestäsi olivat? Kuinka kalliiksi arvioisit ne?

- Noudatettiin häissänne hääperinteitä: esim. isä luovuttaa morsiamen, morsiamen pukeutuminen (uutta, vanhaa, lainattua, sinistä), kaaso ja bestman, hääkakun leikkaus yhdessä, morsiamenryöstö, häävalssi?